

Gminny Program Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030

Projekt

Opracowanie powstało na zamówienie Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu

**Copyright © Instytut Ekonomiki Przestrzeni Sp. z o. o. oraz Urząd Miejski
w Dzierzgoniu**

Kraków, grudzień 2025 r.

INSTYTUT EKONOMIKI PRZESTRZENI
Odkrywamy wartość przestrzeni

Instytut Ekonomiki Przestrzeni Sp. z o.o.
ul. Na Błonie 15a/22
30-150 Kraków
iep@iep.krakow.pl

Biuro:
ul. Kamienna 43b lok. 5
31-403 Kraków, PL

Spis treści

SPIS TREŚCI	3
WYKAZ OKREŚLEŃ I SKRÓTÓW	5
WPROWADZENIE	7
I. PODSUMOWANIE PROCESU WYZNACZENIA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI	8
I.1. WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO.....	8
I.2. OBSZAR REWITALIZACJI	13
II. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI – IDENTYFIKACJA GŁÓWNYCH POTRZEB I POTENCJAŁÓW	15
II.1. ANALIZA KONCENTRACJI NEGATYWNYCH ZJAWISK SPOŁECZNYCH.....	20
II.2. ANALIZA KONCENTRACJI NEGATYWNYCH ZJAWISK GOSPODARCZYCH	44
II.3. ANALIZA KONCENTRACJI NEGATYWNYCH ZJAWISK PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNYCH	51
II.4. ANALIZA KONCENTRACJI NEGATYWNYCH ZJAWISK TECHNICZNYCH.....	62
II.5. ANALIZA KONCENTRACJI NEGATYWNYCH ZJAWISK ŚRODOWISKOWYCH.....	70
III. ZDIAGNOZOWANY CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH	75
IV. POWIĄZANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI Z LOKALNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	77
IV.1. STRATEGIA ROZWOJU MIASTA I GMINY DZIERŻOŃ NA LATA 2023-2030 (PROJEKT).....	77
IV.2. STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE DZIERŻOŃ NA LATA 2022-2030	82
IV.3. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA I GMINY DZIERŻOŃ	85
V. WIZJA I CELE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	88
V.1. WIZJA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	88
V.2. CELE GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI.....	90
VI. WŁĄCZENIE INTERESARIUSZY W PROCES TWORZENIA I WDRAŻANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	93
VII. OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	102
VII.1. PODSTAWOWE PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE	104
VII.2. POZOSTAŁE PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE.....	113
VIII. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	114
VIII.1. KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA	114
VIII.2. KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA	115
VIII.3. KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA	116
VIII.4. KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA	120
VIII.5. KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA.....	120
IX. SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE	122
X. SYSTEM WDRAŻANIA, MONITOROWANIA I EWALUACJI GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	124
X.1. STRUKTURA ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	124

X.2.	SYSTEM WDRAŻANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	125
X.3.	SYSTEM MONITOROWANIA I EWALUACJI GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	127
X.4.	RAMOWY HARMONOGRAM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	131
X.5.	KOSZTY ZWIĄZANE Z ZARZĄDZANIEM GMINNYM PROGRAMEM REWITALIZACJI	132
XI.	REALIZACJA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	133
XI.1.	PLANOWANIE PRZESTRZENNE	133
XI.2.	OKREŚLENIE NIEZBĘDNYCH ZMIAN W UCHWAŁACH, O KTÓRYCH MOWA W ART. 21 UST. 1 USTAWY Z DNIA 21 CZERWCA 2001 O OCHRONIE PRAW LOKATORÓW, MIESZKANIOWYM ZASOBIE GMINNYM I O ZMIANIE KODEKSU CYWILNEGO	134
XI.3.	OKREŚLENIE ZMIAN W UCHWALE, O KTÓREJ MOWA W ART. 7 UST. 3 USTAWY REWITALIZACJI - KOMITET REWITALIZACJI	134
	SPIS RYSUNKÓW	135
	SPIS TABEL	135
	ZAŁĄCZNIK NR 1 : ZMIANY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE	136

Wykaz określeń i skrótów

BAM	badanie ankietowe zrealizowane w 2022 r. na próbie 346 mieszkańców, na zlecenie Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu, w ramach prac nad diagnozą sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej miasta i gminy Dzierzgoń
CEEB	Centralna Ewidencja Emisyjności Budynków
CEIDG	Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej
diagnoza delimitacyjna	diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji ¹
GPR	Gminny Program Rewitalizacji
MOPS	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu
GIOŚ	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GKRPA	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
OKE	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku
PONZ	Program opieki nad zabytkami miasta i gminy Dzierzgoń 2010-2013
POZ	Podstawowa Opieka Zdrowotna
PUP	Powiatowy Urząd Pracy w Sztumie
rozporządzenie ogólne	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azyłu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej
SRMIGD	Strategia Rozwoju dla Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2014-2024
suikz/ studium	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń
UMD/ Urząd	Urząd Miejski w Dzierzgoniu
uchwała delimitacyjna	uchwała nr XXIX/444/2022 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 29 września 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru

¹ <https://dzierzgon.bip.net.pl/?a=5570>

	zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na terenie gminy Dzierzgoń ²
uozd/ ustawa o dostępności	ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2240)
uor/ ustawa o rewitalizacji	ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 485)
ustawa wdrożeniowa	ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz.U. poz. 1079)
spotkania/warsztaty diagnostyczne	przeprowadzone w listopadzie 2022 r. spotkania (warsztaty i wywiady) z kluczowymi grupami interesariuszy: przedstawicielami młodzieży i seniorów, przedsiębiorcami, podmiotami ekonomii społecznej i organizacjami pozarządowymi działającymi na obszarze rewitalizacji, a także pracownikami Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu i miejskich jednostek organizacyjnych zaangażowanych w proces rewitalizacji (MOPS, Dzierzgoński Ośrodek Kultury), przedstawicielami Rejonowego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. oraz Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o., zarządcami prywatnego zasobu mieszkaniowego, przedstawicielami Regionalnego Towarzystwa Inwestycyjnego S.A. oraz Nadwiślańskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Dzierzgoniu, dyrekcją szkoły obejmującej swoim zasięgiem obszar rewitalizacji, władzami samorządowymi, przedstawicielami parafii obejmującej swoim zasięgiem obszar rewitalizacji oraz przedstawicielami Straży Miejskiej i Policji znajdującymi problematykę obszaru rewitalizacji
Zasady realizacji IT	Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 opublikowane przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej 11 sierpnia 2022 r. ³

² <http://bip.dzierzgon.pl/?a=5860>

³ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027>

Wprowadzenie

Gminny Program Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 został opracowany dla obszaru rewitalizacji wyznaczonego uchwałą nr XXIX/444/2022 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 29 września 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na terenie gminy Dzierzgoń⁴.

GPR został przygotowany zgodnie z przepisami ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji. Spełnia on również wymogi sformułowane względem strategii terytorialnej, o których mowa w art. 29 ust. 1 rozporządzenia ogólnego dla polityki spójności na lata 2021-2027 oraz w art. 36 ust. 8 ustawy wdrożeniowej, co ma kluczowe znaczenie dla możliwości ubiegania się o dofinansowanie realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze środków europejskich w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027. W pracach nad GPR uwzględniono również *Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027* opublikowane przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej 11 sierpnia 2022 r.

Układ dokumentu odwołuje się do art. 15 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, z uwzględnieniem wymogów dla strategii IIT.

⁴ <http://bip.dzierzgon.pl/?a=5860>

I. PODSUMOWANIE PROCESU WYZNACZENIA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

I.1. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego

Diagnozę służącą wyznaczeniu obszaru zdegradowanego przeprowadzono z uwzględnieniem wymagań określonych w art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji.

W celu identyfikacji terenów o największym nasileniu niekorzystnych zjawisk kryzysowych, o których mowa w ustawie o rewitalizacji, obszar miasta i gminy Dzierzgoń podzielony został na 23 jednostki referencyjne, w tym 11 na obszarze miasta i 12 w części wiejskiej gminy. Wyznaczając granice jednostek w mieście kierowano się m.in. takimi uwarunkowaniami jak: podział geodezyjny na działki ewidencyjne, intensywność zabudowy, przebieg granic stref ochrony konserwatorskiej, wiek zabudowy, przebieg granic naturalnych (np. rzeka). Na obszarze wiejskim jako jednostki referencyjne przyjęto sołectwa⁵. Granice jednostek referencyjnych przedstawiono na Rys. 1.

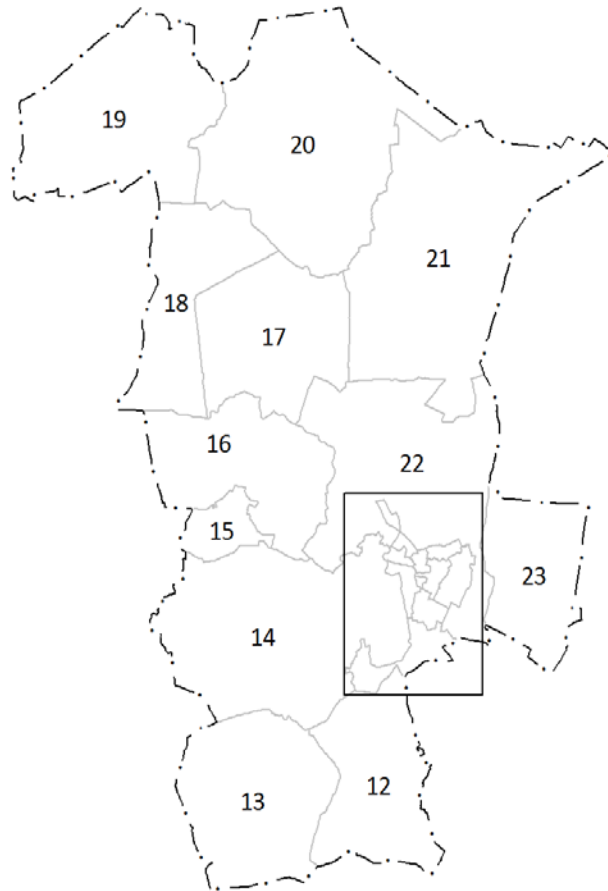
Diagnoza została przygotowana w oparciu o analizę dostępnych danych, dostarczonych przez Urząd Miejski w Dzierzgoniu oraz instytucje zewnętrzne. Dane opracowane na poziomie wewnątrzgminnym dotyczyły w większości lat 2020-2021. Przeanalizowano łącznie 48 wskaźników, z których do delimitacji obszaru zdegradowanego wybrano 35 najpełniej obrazujących niekorzystne zjawiska w poszczególnych sferach wskazanych w ustawie o rewitalizacji. W oparciu o te 35 wskaźników cząstkowych zbudowano wskaźniki syntetyczne – w pierwszym etapie (jeśli miało to uzasadnienie) dla poszczególnych badanych zjawisk (np. bezrobocie, ubóstwo, bezpieczeństwo itd.), a następnie – dla poszczególnych sfer.

Analizę wskaźnikową uzupełniono o wnioski z przeprowadzonego na początku 2022 r. badania ankietowego, w którym uczestniczyło 346 mieszkańców miasta i gminy Dzierzgoń. Stanowiły one cenny komentarz do analiz wskaźnikowych, szczególnie w zakresie oceny różnych zagadnień przez mieszkańców.

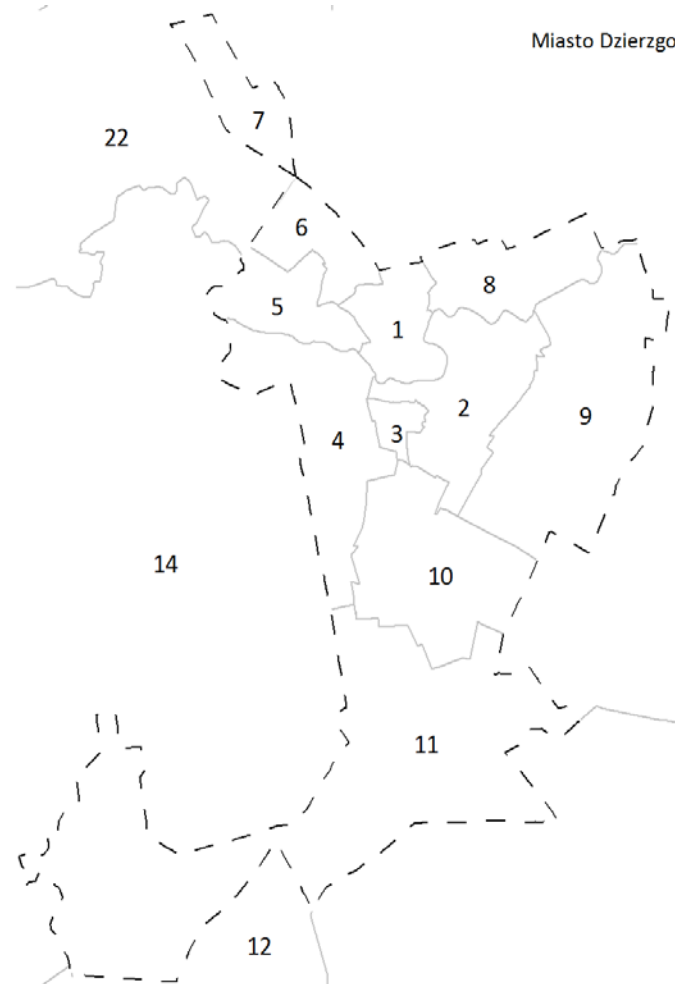
⁵ Osiedle wiejskie w Jasnej uwzględniono w ramach sołectwa Jasna, osiedle wiejskie w Stanowie – w ramach sołectwa Morany, osiedle wiejskie w Jeziornie – w ramach sołectwa Poliksy.

Gmina Dzierzgoń

Miasto Dzierzgoń

Numer i nazwa jednostki referencyjnej:

Miasto Dzierzgoń

- 1 Centrum
- 2 Wojska Polskiego - Traugutta
- 3 os. Krasickiego
- 4 Pogodna
- 5 Limanowskiego
- 6 os. Jagiełły
- 7 os. Westerplatte
- 8 Okrzei - 3 Maja
- 9 os. Jana Pawła II - Ogrodowa
- 10 Zawadzkiego - Kościuszki
- 11 11 Listopada - Słoneczna

Obszar wiejski gminy

- 12 Minięta
- 13 Tywęzy
- 14 Morany
- 15 Ankamaty
- 16 Poliksy
- 17 Bruk
- 18 Budzisz
- 19 Żuławka Sztumska
- 20 Jasna
- 21 Bągart
- 22 Nowiec
- 23 Prakwice

Rys. 1. Podział miasta i gminy Dzierzgoń na jednostki referencyjne

Źródło: opracowanie własne

W efekcie **obszar zdegradowany w mieście i gminie Dzierzgoń wyznaczono na obszarze dwóch jednostek referencyjnych: Centrum oraz Wojska Polskiego - Traugutta**. Jednostki te tworzą zwarty obszar w historycznym centrum miasta, stanowiący całość pod względem funkcjonalnym, co potwierdzają zapisy suikzp⁶. Obszar tych jednostek w znacznej części pokrywa się bowiem z wyznaczonym w studium obszarem funkcjonalnym C, tj. *strefą centralną miasta, o zabudowie monofunkcyjnej z dominującą funkcją usługową, przeznaczoną do rehabilitacji*. Uwzględniając powyższe zdecydowano o niewydziałaniu podobszarów w ramach obszaru zdegradowanego.

Łączna powierzchnia obszaru zdegradowanego wynosi 45,52 ha, co stanowi 0,3% powierzchni gminy. Obszar zamieszkały jest przez 1657 osób, tj. 18,5% mieszkańców gminy.⁷

⁶ Uchwała Nr XXX/459/2022 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 27 października 2022 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń w obrębach geodezyjnych: 1-Dzierzgoń, Morany, Nowiec, Ankamaty, Blunaki, <http://bip.dzierzgon.pl/?c=614>

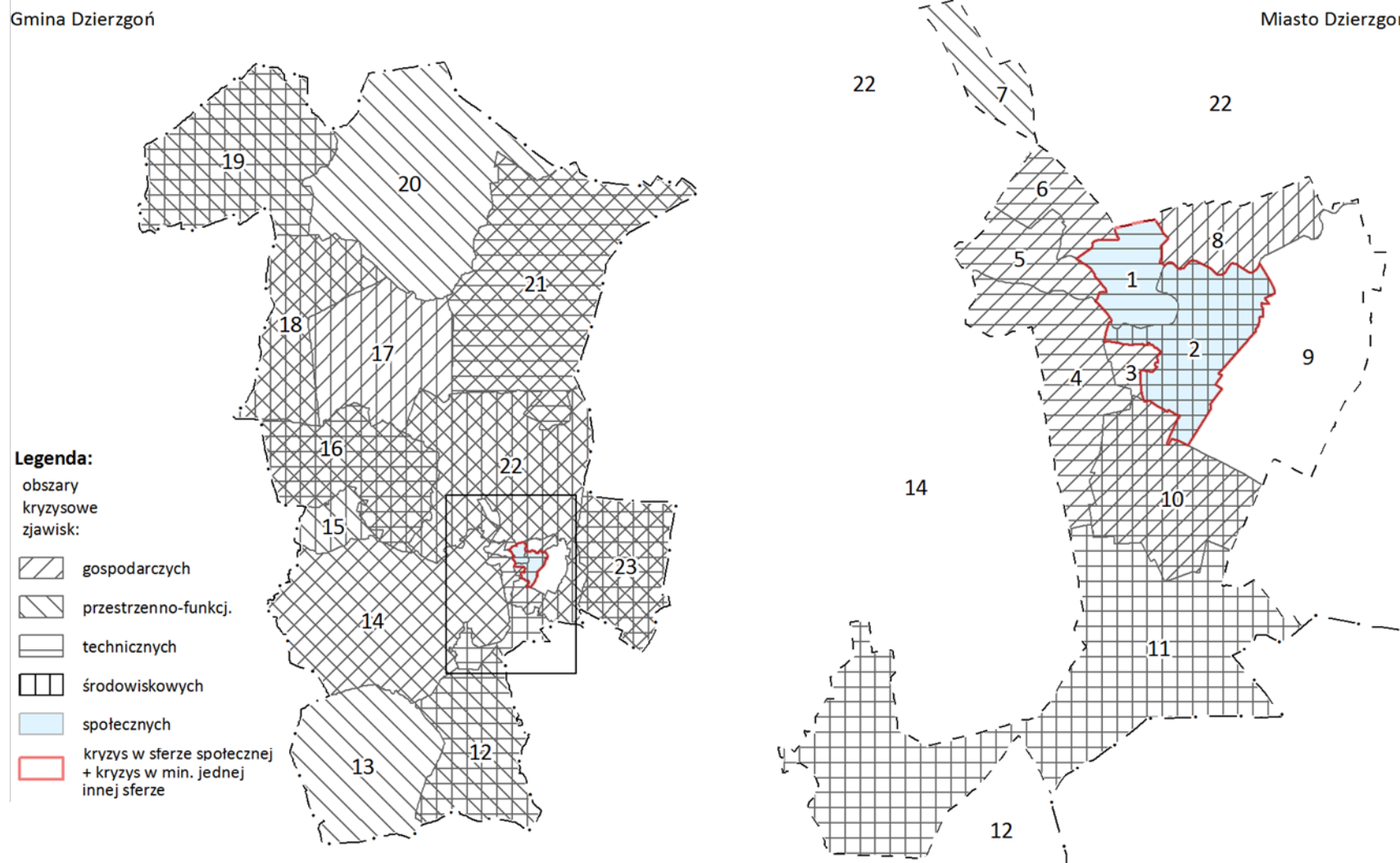
⁷ W tym jednostka referencyjna Centrum: 14,77 ha, tj. 0,1% powierzchni gminy, 889 osób, tj. 9,9% mieszkańców gminy; jednostka referencyjna Wojska Polskiego - Traugutta: 30,75 ha, tj. 0,2% powierzchni gminy, 767 osób, tj. 8,6% mieszkańców gminy.

Tab. 1. Wyniki analizy koncentracji negatywnych zjawisk w poszczególnych sferach – zestawienie wskaźników syntetycznych w układzie jednostek referencyjnych

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Wartość wskaźnika syntetyczn. dla sfery społecznej (max. 7)	Kryzys w sferze społecznej (wskaźnik syntetyczny ≥ 6)	Wartość wskaźnika syntetyczn. dla sfery gospodarczej (max. 2)	Kryzys w sferze gospodarczej (wskaźnik syntetyczny ≥ 1)	Wartość wskaźnika syntetyczn. dla sfery przestrz.-funkcj. (max. 5)	Kryzys w sferze przestrz.-funkcj. (wskaźnik syntetyczny ≥ 3)	Wartość wskaźnika syntetyczn. dla sfery technicznej (max. 3)	Kryzys w sferze technicznej (wskaźnik syntetyczny ≥ 2)	Wartość wskaźnika syntetyczn. dla sfery środowisk. (max. 3)	Kryzys w sferze środowiskowej (wskaźnik syntetyczny ≥ 2)
1	Centrum	6	X	0		0		2	X	1	
2	Wojska Polskiego - Traugutta	6	X	0		0		3	X	2	X
3	os. Krasickiego	2		2	X	0		2	X	0	
4	Pogodna	2		1	X	0		2	X	0	
5	Limanowskiego	3		1	X	0		2	X	0	
6	os. Jagiełły	2		1	X	0		2	X	1	
7	os. Westerplatte	1		0		3	X	1		1	
8	Okrzei - 3 Maja	3		1	X	0		1		2	X
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa	2		0		0		0		0	
10	Zawadzkiego - Kościuszki	2		1	X	0		2	X	2	X
11	11 Listopada - Słoneczna	4		0		1		3	X	2	X
12	Minięta	3		0		4	X	2	X	2	X
13	Tyweży	5		0		4	X	0		1	
14	Morany	4		1	X	4	X	1		1	
15	Ankamaty	1		0		4	X	1		3	X
16	Poliksy	3		2	X	4	X	3	X	3	X
17	Bruk	2		1	X	1		1		2	X
18	Budzisz	3		1	X	5	X	1		2	X
19	Żuławka Sztumska	1		0		3	X	2	X	2	X
20	Jasna	3		0		4	X	1		1	
21	Bągart	2		2	X	3	X	2	X	1	
22	Nowiec	3		2	X	5	X	0		2	X
23	Prakwice	5		1	X	5	X	3	X	3	X

Źródło: opracowanie własne

Rys. 2. Natężenie zjawisk kryzysowych w poszczególnych jednostkach referencyjnych

Źródło: opracowanie własne

I.2. Obszar rewitalizacji

Obszar rewitalizacji obejmuje całość obszaru zdegradowanego. Takie rozwiązanie jest możliwe, gdyż zarówno jego powierzchnia, jak i liczba mieszkańców mieszczą się w limitach wyznaczonych w art. 10 ust. 2 ustawy o rewitalizacji, tj. nie przekraczają 20% powierzchni i 30% ludności gminy.

Tab. 2. Podstawowe parametry obszaru rewitalizacji

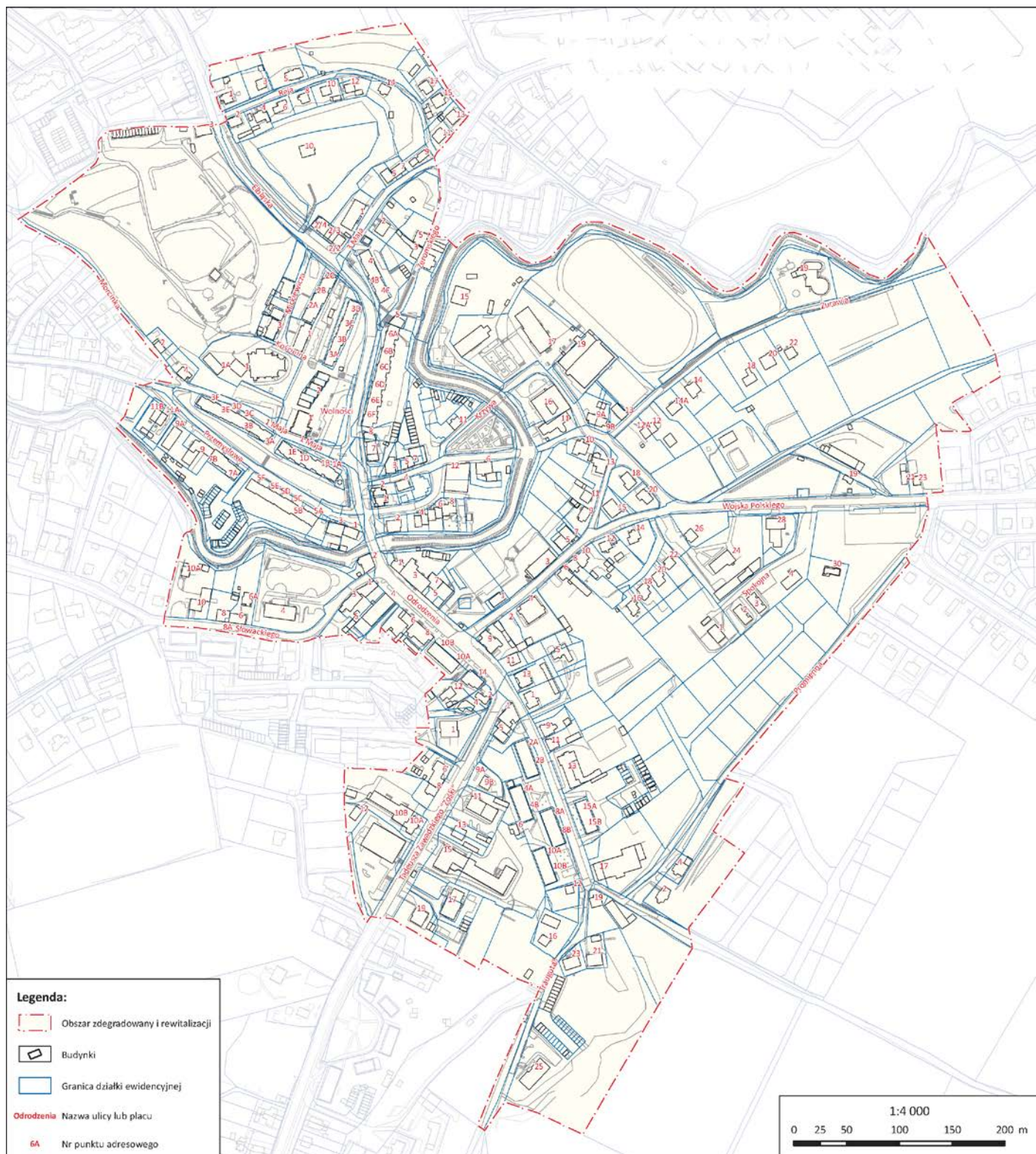
wyszczególnienie	powierzchnia (ha)	udział w powierzchni gminy	liczba ludności	udział w ludności gminy
obszar rewitalizacji	45,52	0,3%	1 657	18,5%
miasto i gmina Dzierzgoń	13 100,00	100%	8 945	100%

Źródło: opracowanie własne

Za nieograniczeniem obszaru rewitalizacji w stosunku do obszaru zdegradowanego przemawia również jego spójność funkcjonalna oraz znaczenie dla rozwoju lokalnego, wynikające z pełnionej funkcji (historyczne centrum miasta). Obejmuje on zwarty obszar o stosunkowo niewielkiej powierzchni i wysokiej (na tle gminy) gęstości zaludnienia (3640 os/km²), co ułatwia koncentrację działań rewitalizacyjnych oraz zwiększa potencjalnie możliwą do osiągnięcia skalę oddziaływania interwencji rewitalizacyjnej.

Granice obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przedstawiono na Rys. 3. Zostały one przyjęte **uchwałą nr XXIX/444/2022 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z 29 września 2022 r.**⁸ Podjęcie uchwały poprzedziły konsultacje społeczne przeprowadzone zgodnie z wymogami ustawy o rewitalizacji.

⁸ <http://bip.dzierzgon.pl/?a=5860>

Rys. 3. Obszar zdegradowany i rewitalizacji w Dzierzgoniu

Źródło: opracowanie własne

II. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI – IDENTYFIKACJA GŁÓWNYCH POTRZEB I POTENCJAŁÓW

Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o rewitalizacji gminny program rewitalizacji powinien zawierać szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji, obejmującą analizę nie tylko negatywnych zjawisk, ale także identyfikację potencjałów występujących na tym obszarze. Diagnoza ta ma na celu pogłębienie wiedzy o obszarze rewitalizacji, tak aby zaplanowana na obszarze rewitalizacji interwencja była „skrojona na miarę”, tj. aby w jak największym stopniu była dopasowana do specyfiki miejsca, odpowiadała na jego potrzeby i rozwijała jego potencjały. Diagnoza ta nazywana jest często diagnozą pogłębioną, jako że jej istotą jest identyfikowanie zależności między poszczególnymi zjawiskami, tak aby dotrzeć do, w miarę możliwości, pierwotnych źródeł kryzysu. Od ich zrozumienia zależy bowiem skuteczność działania, a zatem powodzenie całego procesu rewitalizacji.

Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji stanowi rozwinięcie diagnozy delimitacyjnej, która służy wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Odnosi się ona do tego samego katalogu zjawisk kryzysowych, które były przedmiotem analizy delimitacyjnej i które wprost wynikają z art. 9 ust. 1 uor, z zastrzeżeniem, iż pogłębiona diagnoza dotyczy wyłącznie obszaru rewitalizacji (a nie całej gminy); jej zakres można dowolnie modyfikować (uzupełniać o inne zjawiska), tak aby móc uzyskać pełniejszy obraz sytuacji na obszarze rewitalizacji, a także – co jest kluczowe – diagnoza pogłębiona powinna dawać odpowiedź nie tylko na pytanie *co się dzieje*, ale także *dłaczego*.

Innymi słowy, pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji powinna nie tylko identyfikować zjawiska kryzysowe, ale także zachodzące między nimi związki przyczynowo-skutkowe. Aby to osiągnąć konieczne jest wykorzystanie nie tylko ilościowych, ale także jakościowych metod badawczych. Istotna jest też przejrzysta struktura diagnozy, czytelnie pokazująca zależności między poszczególnymi zjawiskami i źródła problemów, a tym samym ułatwiająca wnioskowanie i trafne formułowanie celów i kierunków działania oraz zaplanowanie skutecznej interwencji rewitalizacyjnej.

Układ diagnozy odwołuje się do katalogu zjawisk kryzysowych wskazanych w ustawie o rewitalizacji – analizę przeprowadzono z podziałem na sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową.

W ramach diagnozy obszaru rewitalizacji w Dzierzgoniu przeprowadzono analizę wskaźnikową, w oparciu o dane głównie z lat 2020-2021, pokazującą sytuację obszaru rewitalizacji na tle całej gminy. Jeśli było to możliwe analizowano dane w dłuższym okresie, aby zaobserwować trendy. W miarę możliwości starano się również uwzględnić możliwy wpływ na omawiane zagadnienia pandemii COVID-19, wojny w Ukrainie oraz aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej (najwyższa od ćwierć wieku inflacja, kryzys energetyczny i zarysowujący się kryzys gospodarczy). Tam gdzie było to zasadne, opisy poszczególnych zjawisk uzupełniano

o informacje wyjaśniające dobór wskaźników. Wszystko po to, aby pokazać szerszy kontekst analizowanych zjawisk, a tym samym móc dokonać ich prawidłowej oceny.

Ze względu na charakter pogłębionej diagnozy, dla trafności wyводу fundamentalne znaczenie mają badania jakościowe z udziałem różnych grup interesariuszy rewitalizacji. W celu zweryfikowania obrazu sytuacji wynikającego ze statystyk, w listopadzie 2022 r. przeprowadzono serię warsztatów diagnostycznych z kluczowymi grupami interesariuszy. Spotkania te prowadzone były w ramach prac nad strategią rozwoju gminy (rewitalizacja jest jednym z OSI, stąd cykl spotkań dedykowanych obszarowi rewitalizacji) – patrz szerzej Rozdział VI. Włączenie interesariuszy w proces tworzenia i wdrażania gminnego programu rewitalizacji.

Na potrzeby analizy jakościowej wykorzystano również wnioski z badania ankietowego zrealizowanego w 2022 r. na próbie 346 mieszkańców, w ramach prac nad diagnozą sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej miasta i gminy Dzierżoń.

Dzięki tym działaniom możliwe było uzupełnienie analiz wskaźnikowych o opinie kluczowych interesariuszy rewitalizacji. Wyniki badań jakościowych powiązано z danymi ilościowymi, co pozwoliło na pełniejsze odzwierciedlenie rzeczywistej sytuacji i stworzenie jej bardziej wielowymiarowego obrazu.

W wyniku diagnozy zidentyfikowano katalog aktualnych potrzeb rewitalizacyjnych obszaru rewitalizacji oraz jego potencjałów, stanowiący podstawę dla sformułowania wizji obszaru rewitalizacji oraz celów i kierunków działania.

W poniższej tabeli zestawiono wartości wskaźników wykorzystanych w procesie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji dla całej gminy i dla obszaru rewitalizacji. Stanowiąc one powinny punkt odniesienia przy ocenie zmian na obszarze rewitalizacji, umożliwiając porównanie do stanu sprzed podjęcia interwencji zaplanowanej w Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierżgonia na lata 2023-2030.

Tab. 3. Wskaźniki wykorzystane w delimitacji – wartości dla obszaru rewitalizacji i całej gminy

L.p.	Sfera	Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika ⁹	Wartość wskaźnika		Kryterium wyznaczenia obszaru koncentracji negatywnych zjawisk
				cała gmina	obszar rewitalizacji	
1	Sfera społeczna - demografia	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 mieszkańców	▼	18,70	15,83	Za tereny w najtrudniejszej sytuacji pod względem zjawisk demograficznych uznano jednostki, w których stwierdzono wartości gorsze od średniej dla gminy dla co najmniej 2 z 3 analizowanych wskaźników.
2		Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	▲	29,23	36,76	
3		Zmiana liczby ludności w latach 2013-2021 na 100 mieszkańców w 2013 r.	▼	-6,88	-11,51	
4	Sfera społeczna - bezrobocie	Liczba osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym	▲	1,60	1,91	Za tereny w najtrudniejszej sytuacji w zakresie bezrobocia uznano jednostki, w których stwierdzono wartości gorsze od średniej dla gminy dla co najmniej 1 z 2 analizowanych wskaźników.
5		Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym	▲	5,60	7,33	
6	Sfera społeczna - ubóstwo	Liczba osób objętych pomocą społeczną na 100 mieszkańców	▲	7,31	8,60	Za tereny w najtrudniejszej sytuacji w zakresie ubóstwa uznano jednostki, w których stwierdzono wartości gorsze od średniej dla gminy dla co najmniej 2 z 3 analizowanych wskaźników.
7		Odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną	▲	63%	71%	
8		Odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną	▲	35%	37%	
9	Sfera społeczna - bezpieczeństwo	Liczba interwencji policji (ogółem) na 100 mieszkańców	▲	31,10	49,57	Za tereny w najtrudniejszej sytuacji w zakresie bezpieczeństwa uznano jednostki, w których stwierdzono wartości gorsze od średniej dla gminy dla co najmniej 3 z 4 analizowanych wskaźników.
10		Liczba Niebieskich Kart na 100 mieszkańców	▲	2,41	2,78	
11		Liczba wniosków skierowanych do GKRPA na 100 mieszkańców	▲	0,53	0,50	
12		Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i	▲	2,14	2,33	

⁹ ▲ – stymulanta, ▼ – destymulanta

L.p.	Sfera	Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika ⁹	Wartość wskaźnika		Kryterium wyznaczenia obszaru koncentracji negatywnych zjawisk
				cała gmina	obszar rewitalizacji	
		prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszkańców				
13	Sfera społeczna - dostępność	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców	▲	2,59	3,18	Za tereny o ponadprzeciętnej liczbie mieszkańców z ograniczeniami w zakresie dostępności uznano jednostki, w których odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla co najmniej 2 z 3 analizowanych wskaźników.
14		Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców	▲	18,39	22,63	
15		Liczba dzieci w wieku 0-3 lata na 100 mieszkańców	▲	3,62	3,33	
16	Sfera społeczna - edukacja	Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. polskiego (%)	▼	52%	50%	Za tereny w najtrudniejszej sytuacji w zakresie poziomu edukacji uznano jednostki, w których odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla co najmniej 2 z 3 analizowanych wskaźników.
17		Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z matematyki (%)	▼	39%	38%	
18		Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. angielskiego (%)	▼	50%	51%	
19	Sfera społeczna - uczestnictwo w życiu publicznym	Frekwencja w wyborach samorządowych w 2018 r	▼	50,95%	51%	Za tereny w najtrudniejszej sytuacji w zakresie uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym uznano jednostki, w których odnotowano: niższą od średniej dla gminy frekwencję w wyborach samorządowych w 2018 r. oraz łącznie występujące niższe od średniej dla gminy wartości wskaźników liczby czytelników na 100 mieszkańców i liczby wypożyczeń na 1 czytelnika.
20	Sfera społeczna - uczestnictwo w życiu kulturalnym	Liczba czytelników na 100 mieszkańców	▼	17,34	21,17	
21		Liczba wypożyczeń na 1 czytelnika	▼	6,59	5,42	
22	Sfera gospodarcza - przedsiębiorczość	Liczba firm w CEIDG na 100 mieszkańców	▼	4,67	6,36	Jako kryterium wyznaczenia obszaru koncentracji negatywnych zjawisk gospodarczych przyjęto: niższą od średniej dla gminy wartość wskaźnika liczby firm w CEIDG na 100 mieszkańców i/lub łącznie występujące gorsze od średniej dla gminy wartości wskaźników liczby firm zarejestrowanych w CEIDG oraz liczby firm wyrejestrowanych z CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG (odpowiednio poniżej i powyżej średniej).
23	Sfera gospodarcza - kondycja przedsiębiorstw	Liczba firm zarejestrowanych w CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG	▼	2,25	2,28	
24		Liczba firm wyrejestrowanych z CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG	▲	2,42	1,80	
25	Sfera przestrzenno-funkcjonalna - dostęp do podstawowych usług oraz	Średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do placówki wychowania przedszkolnego	▲	1279,24	268,73	Za tereny o największym nasileniu problemów przestrzenno-funkcjonalnych uznano jednostki, w których

L.p.	Sfera	Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika ⁹	Wartość wskaźnika		Kryterium wyznaczenia obszaru koncentracji negatywnych zjawisk
				cała gmina	obszar rewitalizacji	
26	infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do szkoły podstawowej	▲	1591,60	294,56	odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla co najmniej 3 z 5 analizowanych wskaźników.
27		Średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do biblioteki	▲	1819,37	289,11	
28		Średnia piesza dostępność z miejsca zamieszkania do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	▲	536,49	156,21	
29	Sfera przestrzenno-funkcjonalna - wyposażenie w infrastrukturę techniczną	Liczba adresów z dostępem do Internetu powyżej 30 Mb/s	▼	45%	90%	
30	Sfera techniczna - rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych	Liczba awarii sieci wodociągowej na 100 budynków	▲	2,71	2,85	Za tereny o największym nasileniu problemów technicznych uznano jednostki, w których odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla co najmniej 2 z 3 analizowanych wskaźników.
31		Liczba awarii sieci kanalizacyjnej na 100 budynków	▲	4,46	7,76	
32		Sfera techniczna - degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych	Liczba zabytków nieruchomości na 100 budynków	▲	9,46	
33	Sfera środowiskowa - przekroczenia standardów jakości środowiska	Liczba lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe na 100 budynków mieszkalnych	▲	33,43	68,33	Za tereny o największym nasileniu problemów środowiskowych uznano jednostki, w których odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla co najmniej 2 z 3 analizowanych wskaźników.
34		Poziom emisji liniowej (przebieg dróg wojewódzkich jako źródło emisji komunikacyjnej)	Tak/ Nie	-	Tak	
35	Sfera środowiskowa - obecności substancji stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska	Masa wyrobów zawierających azbest w kg na 100 budynków	▲	29 197	4 860	

Źródło: opracowanie własne

II.1. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk społecznych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, zjawiska społeczne stanowiące podstawę stwierdzenia stanu kryzysowego na danym obszarze to w szczególności: bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, wysoka liczba mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności, niski poziom edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

Zakres diagnozy delimitacyjnej oraz, konsekwentnie, szczegółowej diagnozy obszaru rewitalizacji poszerzono, w stosunku do katalogu ustawowego, o analizę sytuacji demograficznej w mieście oraz innych niż przestępczość czynników mających wpływ na poczucie bezpieczeństwa użytkowników miasta.

Znaczenie trendów demograficznych dla polityk publicznych wynika z faktu, iż oddziałują one na niemal wszystkie sfery życia – wpływają na kształt struktury gospodarki, wymuszają przeobrażenia na rynku pracy oraz zmianę profilu usług publicznych.

Poszerzenie diagnozy o dodatkowe wskaźniki, których zadaniem było pokazanie dysfunkcji w rodzinach, umożliwiło uzyskanie pełniejszego obrazu, zarówno w kwestii poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, jak i zależności z innymi analizowanymi obligatoryjnie zjawiskami.

II.1.1 Sytuacja demograficzna

Analiza ilościowa

Według danych GUS liczba mieszkańców miasta i gminy Dzierżgoń w ciągu 10 lat (2011-2020) zmniejszyła się o 414 osób (4%), a według prognoz GUS w kolejnych latach ubytek ludności, a w szczególności proces jej starzenia się, będą postępować.

Do depopulacji gminy w największym stopniu przyczyniają się procesy migracyjne. Przez wszystkie lata okresu 2012-2020 odpływ mieszkańców wyraźnie przekraczał liczbę nowych i decydował o ujemnym bilansie migracyjnym, który w okresie tym kształtował się od -46 osób (w latach 2012 i 2016) do -74 osób (2020 r.).

Ruchy migracyjne przyczyniają się również do niekorzystnych zmian w strukturze wieku ludności – wyjeżdżają głównie osoby w wieku produkcyjnym, dlatego przy ujemnym saldzie migracji rośnie udział osób starszych. W latach 2012-2021 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 mieszkańców Dzierzgonia zmniejszyła się o 16%, a liczba osób w wieku produkcyjnym na 100 mieszkańców o 8%, przy

jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców o 36%. Skutkiem tych zmian jest wzrost wskaźników obciążenia demograficznego. Liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 15-64 lata zwiększyła się w analizowanym okresie o 58%.

Wszystkie te zjawiska, tylko w większej skali, obserwuje się na obszarze rewitalizacji. W 2021 r. obszar ten zamieszkiwało 1657 osób, tj. o 215 osób (11,51%) mniej niż w roku 2013. W granicach obszaru rewitalizacji największy ubytek (-153 osoby) odnotowano w ścisłym centrum miasta (Centrum jest jednostką referencyjną o zdecydowanie największym ubytku ludności spośród wszystkich analizowanych jednostek). Gorszy od średniej dla gminy jest również stosunek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – wynosi on odpowiednio 15,83 i 36,76 osoby (średnia dla gminy to 18,70 i 29,23).

Stanowi to istotny kontekst przy planowaniu interwencji rewitalizacyjnej. Starzenie się populacji oznacza wzrost wydatków publicznych na zapewnienie potrzeb rosnącej grupy osób starszych, głównie usług zdrowotnych i opiekuńczych. Jak pokazują badania GUS¹⁰ problemy z samodzielnym wykonywaniem codziennych czynności ma co piąta osoba w wieku 65-69 lat, natomiast wśród osób siedemdziesięcioletnich – blisko co trzecia, a wśród najstarszych (80+) częściej niż co druga osoba (58%).

Kolejnymi, ważnymi z punktu widzenia rozwoju lokalnego, konsekwencjami starzenia się społeczeństwa oraz depopulacji, są: wyludnianie się centrów miast i dekapitalizacja substancji mieszkaniowej, włącznie z pojawianiem się pustostanów, ubożenie dochodów osobistych mieszkańców oraz dochodów miast, konieczność utrzymania infrastruktury, często zbyt rozbudowanej w stosunku do malejącej liczby mieszkańców, oraz jej dostosowania do potrzeb zmieniającego się profilu użytkownika.

Analiza jakościowa

Z warsztatów diagnostycznych wynika, iż głównym czynnikiem powodującymi depopulację obszaru rewitalizacji (i całej gminy) jest brak perspektyw na znalezienie w Dzierzgoniu nie tylko dobrze płatnej pracy, ale pracy w ogóle, zwłaszcza przez młodych ludzi. Niewielka liczba pracodawców i bardzo wąska liczba reprezentowanych przez nich branż, niosą za sobą niemałe niebezpieczeństwo utraty środków do życia gdy dana branża znajdzie się w stanie kryzysu. Na kolejnych miejscach znalazły się kwestie związane z jakością przestrzeni i stanem technicznym infrastruktury, szerzej opisane w ramach analizy zagadnień przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych (rozdziały II.3 i II.4).

¹⁰ Stan zdrowia ludności Polski 2014, GUS, Warszawa 2015

Oдноśnie wyzwań związanych ze starzeniem się społeczeństwa – z informacji uzyskanych podczas warsztatów diagnostycznych wynika, że na obszarze rewitalizacji działają lokalne NGO udzielające pomocy osobom starszym i chorym. Część osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu może też liczyć na pomoc sąsiedzką (szczegóły w rozdziale II.1.7 w części dotyczącej kapitału społecznego). Potrzeby w tym zakresie przewyższają jednak aktualne możliwości (ofertę) wsparcia, a zważywszy na prognozy demograficzne będą nadal rosły, także w kontekście trudnych do wyeliminowania barier przestrzennych i architektonicznych, takich jak brak wind w budynkach mieszkalnych. Bariery te znacząco utrudniają lub wręcz uniemożliwiają osobom starszym, często o ograniczonej sprawności, wyjście z domu i sprawiają, że de facto są oni uwięzieni we własnych mieszkaniach (szerzej w rozdziale II.1.5).

Podczas spotkania z seniorami oraz pracownikami socjalnymi zwracali oni uwagę również na stale pogarszającą się sytuację finansową osób starszych. Dostrzegana jest konieczność zabezpieczenia potrzeb związanych z usługami opiekuńczymi, ale także z ofertą czasu wolnego dla osób starszych, które często mieszkają samotnie i narzekają na brak kontaktu z innymi ludźmi, brak możliwości rozmowy. Podnoszono też problem odpłatności części usług, a przez to ich niedostępności dla wielu osób starszych, których budżety domowe są mocno ograniczone.

Kontekstowo przeanalizowano wyniki BAM w zakresie oferty dla osób starszych. Dostępność wsparcia w zakresie opieki nad osobami starszymi pozytywnie oceniło 46% osób biorących udział w badaniu. Najwięcej oceniających wsparcie w zakresie opieki nad osobami starszymi jako niewystarczające było wśród osób w wieku 19-25 lat oraz 65 lat i więcej (odpowiednio 25 i 20% wskazań). Wysoki odsetek wskazań wśród osób rozpoczynających studia lub wchodzących na rynek pracy może wynikać z faktu, iż osoby te rozważając przeniesienie się na stałe do większego ośrodka zderzają się z problemem zapewnienia (w przyszłości) opieki nad starzejącymi się rodzicami.

W BAM zbadano również opinie mieszkańców na temat dostępności oferty dla osób starszych (np. kulturalnej, edukacyjnej, rozwijającej zainteresowania itp.). Oceny były w większości pozytywne (56% odpowiedzi „raczej dobrze” i „zdecydowanie dobrze”). Sami zainteresowani (osoby wieku 65 lat i więcej) w 60% są zadowoleni z oferty, a w 10% uznają ją za niewystarczającą. Ten generalnie pozytywny obraz cieszy, jednak należy mieć na uwadze fakt, iż znacząca część osób starszych zgłasza potrzebę nie tyle zinstytucjonalizowanych zajęć rozwijających zainteresowania, lecz przyjaznego miejsca spotkań z osobami z sąsiedztwa, gdzie można wygodnie usiąść i „po prostu porozmawiać” o codziennych sprawach.

Kluczowe problemy i potencjały

Do najważniejszych problemów obszaru rewitalizacji wynikających z procesów demograficznych należą:

- starzenie demograficzne populacji zamieszkującej obszar;
- słabe więzi łączące młodych ludzi z miejscem zamieszkania;
- depopulacja, w szczególności wyludnianie się centrum miasta;
- dekapitalizacja substancji mieszkaniowej;
- znaczący odsetek osób w wieku 19-25 lat oraz w wieku 65 lat i więcej wskazujących na deficyty oferty wsparcia w zakresie opieki nad osobami starszymi;
- niewystarczająca w stosunku do rosnących potrzeb oferta dla seniorów, zarówno w zakresie czasu wolnego (brak dostępnych, przyjaznych seniorom miejsc spotkań), jak i wsparcia w codziennym funkcjonowaniu;
- wzrost wydatków publicznych na zapewnienie usług (głównie opiekuńczych i zdrowotnych) dla potrzeb rosnącej grupy osób starszych;
- konieczność dostosowania infrastruktury społecznej do potrzeb zmieniającego się profilu użytkownika;
- bariery przestrzenne utrudniające lub uniemożliwiające dostęp do przestrzeni i usług osobom z ograniczeniami w poruszaniu się, w tym osobom starszym.

Do kluczowych potencjałów należy zaliczyć:

- dobre praktyki w zakresie oferty dla osób starszych (np. kulturalnej, edukacyjnej, rozwijającej zainteresowania itp.) oraz działań na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich nieformalnych opiekunów (działania NGO, samopomoc sąsiedzka);
- duża liczba mieszkańców w wieku emerytalnym przywiązanych do miejsca zamieszkania i dysponujących czasem wolnym, chcących angażować się w różne inicjatywy o charakterze sąsiedzkim i społecznym.

II.1.2 Ryzyko wykluczenia społecznego z powodu bezrobocia

Analiza ilościowa

Przy spadkowym trendzie stopy bezrobocia (dane GUS dostępne dla powiatu), utrzymanym, mimo pandemii, w roku 2021 r. (niewielkie zachwianie trendu odnotowano tylko w 2020 r.), należy zauważyć iż wartości wskaźnika dla powiatu sztumskiego pozostawały znacznie wyższe niż średnia krajowa – w latach 2019-2021 stanowiły odpowiednio 161,5, 146,0 i 131,5%. Jest to słabsza pozycja wyjściowa w kontekście spodziewanych skutków gospodarczych, a w konsekwencji

społecznych, wywołanych wojną w Ukrainie, powodującą utrudnienia w międzynarodowej współpracy handlowej i znacząco oddziałującą szczególnie na rynki europejskie, w tym rynek paliw. Wzrost stóp procentowych oraz wysoka inflacja, szczególnie wzrost cen energii, bezpośrednio przekładają się na kondycję przedsiębiorstw i sytuację na rynku pracy (szerzej w dalszej części analizy).

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych z gminy Dzierzgoń wyniosła w 2021 r. 451 osób i była o przeszło połowę (51%) niższa niż w 2013 r. (912 osób). Niemal o połowę zmniejszył się też udział bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym – w 2013 r. wynosił 15%, w 2021 r. 8%.¹¹ Na obszarze rewitalizacji wynosił on w 2021 r. 8,34%.

Na obszarze rewitalizacji w 2021 r. mieszkało 85 zarejestrowanych bezrobotnych. Udział grup będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogóle osób bezrobotnych był na obszarze rewitalizacji podobny jak w całej gminie (z wyjątkiem osób w wieku 50 lat i więcej). Najliczniejszą grupę wśród zarejestrowanych bezrobotnych (29 osób/ 35%) stanowiły osoby bezrobotne poniżej 30. roku życia (wartość wskaźnika dla gminy również 35%). Bezrobotni powyżej 50. roku życia (22 osoby) stanowili 26% (tj. o 6 p.p. więcej niż w skali gminy), bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (21 osób) – 25% (wartość wskaźnika dla gminy również 25%), bezrobotni długotrwale (19 osób) 23% (w skali gminy 20%). Najmniej liczną grupę (12 osób/ 14%) stanowiły osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia (w skali gminy 11%).

Oprócz zauważalnie podwyższonego udziału osób w wieku 50 lat i więcej w ogóle bezrobotnych (co powiązane jest ze strukturą wieku populacji obszaru rewitalizacji), problemem jest zwłaszcza bezrobocie długotrwale, stanowiące istotny czynnik wykluczenia społecznego. Jednocześnie aktywizacja osób od lat niepracujących jest wyjątkowo trudnym wyzwaniem, wymagającym często ponadstandardowych rozwiązań, możliwych w ramach interwencji rewitalizacyjnej. Średnia wartość wskaźnika liczby osób długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym wyniosła dla gminy 1,6, na obszarze rewitalizacji – 1,9.

Na utrwalony charakter problemu, z ryzykiem dziedziczenia bezradności i uzależnienia od pomocy społecznej wskazuje również wskaźnik liczby osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym. Średnia wartość wskaźnika dla gminy wyniosła 5,6, dla obszaru rewitalizacji 7,3.

Analiza jakościowa

Uczestnicy warsztatów diagnostycznych wskazywali przede wszystkim na dotkliwy brak miejsc pracy, zwłaszcza brak pracy adekwatnej do oczekiwań osób młodych, wchodzących na rynek pracy; także tych, którzy zdobyli wykształcenie

¹¹ Dane dotyczące liczby bezrobotnych w 2013 r. według SRMIGD 2014-2024.

specjalistyczne w dużych ośrodkach i chcieliby powrócić do swojego rodzinnego miasta. Jest to też główna, wskazywana przez uczestników warsztatów, przyczyna depopulacji gminy, a ponieważ wyjeżdżają głównie osoby młode, także starzenia się społeczności (por. II.1.1).

Opinie te są spójne z wynikami BAM. Mieszkańcy biorący udział w badaniu możliwości znalezienia pracy w gminie oceniali dużo częściej negatywnie (43% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”) aniżeli pozytywnie (16% odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”). Odpowiedź „ani dobrze, ani źle” wskazało 25% ankietowanych. Zagadnienie to (z wynikiem 62 wskazań) znalazło się na względnie wysokiej, 6. pozycji na liście kwestii priorytetowych do rozwiązania w gminie (spośród 38 zagadnień ocenianych przez mieszkańców pod kątem pilności interwencji).

Analiza odpowiedzi ze względu na wiek wskazuje, iż najgorzej sytuację w zakresie możliwości znalezienia pracy oceniają osoby w wieku 46-55 lat (63% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”) oraz osoby w wieku 36-45 i 26-35 lat (odpowiednio 54 i 51% wskazań). Najwięcej odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze” (25%) odnotowano wśród osób w wieku 19-25 lat (jednak aż 50% osób w tym wieku wskazało odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”). Oznacza to, że we wszystkich grupach wiekowych w ramach tzw. wieku produkcyjnego istnieje znaczący odsetek osób (50-63%) wskazujących na trudności ze znalezieniem pracy. Na problemy ze znalezieniem pracy częściej wskazywały kobiety (47%) niż mężczyźni (35%); częściej osoby z wykształceniem pomaturalnym/policealnym (60%) i wyższym (58%) niż z wykształceniem średnim i zawodowym (po 49% wskazań) oraz gimnazjalnym (46%) i podstawowym (23%).

Z warsztatów diagnostycznych z pracownikami MOPS wynika także, że istotnym problemem jest brak chęci części osób pobierających świadczenia do uniezależnienia się od pomocy społecznej. Ich aktywizacja społeczna i zawodowa jest niezwykle trudna – wymaga ponadstandardowych działań, często z nikłymi rezultatami. Jednocześnie wpływ tych osób na otoczenie (rodzinę, wspólnotę mieszkańców) jest wyjątkowo niekorzystny. W tym przypadku znaczenie ma sama obecność osób reprezentujących taką postawę w społeczności lokalnej, nawet jeśli ich liczba jest relatywnie niewielka.

Kluczowe problemy i potencjały

Do najważniejszych problemów obszaru rewitalizacji w zakresie bezrobocia należy zaliczyć:

- brak miejsc pracy dostosowanych (zarówno pod względem zróżnicowania oferty, jak i poziomu wynagrodzeń) do oczekiwań mieszkańców miasta, zwłaszcza osób młodych, dobrze wykształconych, wchodzących na rynek pracy;

- znacząco wyższe niż średnia krajowa wartości wskaźnika stopy bezrobocia w powiecie sztumskim w latach 2019-2021;
- w części strukturalny charakter zjawiska bezrobocia¹²;
- znacząco wyższy niż średnia gmina poziom bezrobocia wśród osób po 50. roku życia na obszarze rewitalizacji;
- czynniki makroekonomiczne mogące wpłynąć na zasadniczą zmianę sytuacji na części rynku pracy (szczególnie usługi, handel i gastronomia) oraz zwiększenie poziomu bezrobocia w tych branżach;
- niewielka dywersyfikacja pracodawców i branż, co powoduje duże ryzyko skokowego wzrostu bezrobocia w przypadku kryzysu w jednej z branż dominujących;
- pozostawanie w rejestrach osób najgłębiej wykluczonych, najbardziej oddalonych od rynku pracy, których aktywizacja zawodowa wymaga ponadstandardowych działań.

Do kluczowych potencjałów należy zaliczyć:

- potencjał przestrzenny, który po przygotowaniu planistycznym ze strony gminy umożliwi lokalizację nowych przedsiębiorstw, zarówno na obszarze centrum, jak i poza nim;
- istniejące tereny przemysłowe, które mogą być wtórnie wykorzystane na cele lokalizacji nowych firm.

II.1.3 Ryzyko wykluczenia społecznego z powodu ubóstwa

Analiza wskaźnikowa

W ostatnich latach w Dzierzgoniu (podobnie jak w regionie i całym kraju) obserwowano spadek liczby osób objętych pomocą społeczną. W 2021 r.¹³, w porównaniu z rokiem 2013¹⁴, liczba rodzin objętych pomocą społeczną zmniejszyła się o 64%, a liczba osób w rodzinach – o 60%.

Widoczne są również zmiany w przyczynach udzielania pomocy. W 2013 r. głównymi przyczynami objęcia rodzin pomocą społeczną były ubóstwo i bezrobocie, a w dalszej kolejności: długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

¹² Rodzaj bezrobocia, które występuje, gdy umiejętności, wiedza i poziom wykształcenia bezrobotnych nie odpowiadają potrzebom rynku.

¹³ Dane za 2021 r. według MRiPS-03 Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach.

¹⁴ Dane za 2013 r. według SRMIGD 2014-2024.

i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz alkoholizm. W 2021 r. ubóstwo pozostało głównym powodem korzystania ze świadczeń, jednak na drugim i trzecim miejscu na liście powodów przyznawania świadczenia z pomocy społecznej znalazły się długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność. Kolejnymi przyczynami objęcia wsparciem były: bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz alkoholizm.

W 2021 r. na obszarze rewitalizacji pomocą społeczną objęte były 142 osoby¹⁵ (22% korzystających z pomocy społecznej mieszkańców gminy). Średnia wartość wskaźnika w przeliczeniu na 100 mieszkańców wyniosła 8,6 (o 18% więcej niż średnio w gminie). Na obszarze rewitalizacji głównymi powodami korzystania ze świadczeń pomocy społecznej były: problemy zdrowotne (127 osób, w tym 74 osoby z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby i 53 osoby z powodu niepełnosprawności), ubóstwo (101 osób) oraz bezrobocie (75 osób).

Analiza przyczyn udzielania świadczeń z pomocy społecznej wskazuje, iż rodziny w najtrudniejszej sytuacji finansowej to w znacznej mierze rodziny dotknięte problemem niepełnosprawności i/lub niezdolności do pracy zarobkowej z uwagi na stan zdrowia osób dorosłych prowadzących gospodarstwo domowe. Jest to zależność od lat obserwowana i opisywana w raportach GUS na temat ubóstwa w Polsce¹⁶. Zależność ta, w połączeniu z faktem pogarszania się stanu zdrowia wraz z wiekiem oraz szybkim tempem zmian związanych ze starzeniem się społeczeństwa i podniesionymi na obszarze rewitalizacji (w stosunku do średniej dla gminy) wartościami wskaźników obrazujących to zjawisko, potwierdzają konieczność przesunięcia akcentu działań na osoby starsze.

Kontekstowo przeanalizowano również wysokości zaległości czynszowych w mieszkaniowym zasobie komunalnym na 1 osobę. Przy średniej wartości wskaźnika dla gminy 391,59 zł, wartość dla obszaru rewitalizacji wyniosła 219,75 zł, przy czym w ścisłym centrum było to 725,34 zł.

Wskaźniki dotyczące osób korzystających z pomocy społecznej (ogółem i z powodu ubóstwa) wykazują silną korelację. Zła sytuacja materialna, niekoniecznie związana z bezrobociem, ale np. z relatywnie niskimi dochodami (zjawisko ubóstwa pracujących), wciąż stanowi istotny problem społeczny, który będzie się nasilał wraz z wysoką inflacją i recesją/kryzysem gospodarczym. W tym kontekście należy zauważyć, iż postęp technologiczny, choć niewątpliwie niesie wiele korzyści dla funkcjonowania społeczeństwa, wiąże się też jednak z zagrożeniami, m.in. dla spójności społecznej, co wynika z różnego poziomu zdolności adaptacji do zachodzących zmian poszczególnych osób i grup społecznych.

¹⁵ Dane dotyczą osób w rodzinach.

¹⁶<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/ubostwo-w-polsce-w-latach-2019-i-2020,1,10.html>

Analiza jakościowa

Seniorzy oraz pracownicy socjalni uczestniczący w warsztatach diagnostycznych zwracali uwagę na stale pogarszającą się sytuację finansową osób starszych. Dużo jest osób żyjących na granicy ubóstwa. Osoby te mają wprawdzie świadczenia emerytalne, ale po uregulowaniu stałych opłat i opłaceniu kosztów leczenia, zostaje im niewiele. Znacznie ogranicza to ich możliwości korzystania z wielu usług komercyjnych. Z uwagi na rekordowo wysoką inflację zjawisko ubożenia osób starszych będzie narastać. W sytuacji wzrostu cen nośników energii należy spodziewać się wzrostu poziomu ubóstwa energetycznego.

Pracownicy MOPS-u zwrócili uwagę na nieczęsto spotykane zjawisko odnotowywane w centrum miasta, polegające na osiedlaniu się na jego terenie rodzin „uciekających” przed problemami, z którymi zmagali się w swoich dotychczasowych miejscach zamieszkania. Rodziny te, pochodzące z obszaru całego kraju, po przyjeździe do Dzierzgonia wynajmują mieszkania na rynku prywatnym, a po jakimś czasie przestają płacić czynsz i w wyniku eksmisyjnych wyroków sądowych ciężar zapewnienia im mieszkania przechodzi zgodnie z przepisami prawa na gminę. Stają się oni również klientami wszelkiego rodzaju pomocy społecznej. Można nawet zauważyć pewnego rodzaju „specjalizację” takich osób w upominaniu się o udzielanie im wszelkich możliwych świadczeń przez wszystkie podmioty udzielające takiej pomocy (publiczne i niepubliczne) na danym terenie.

Kluczowe problemy i potencjały

Najważniejsze problemy w zakresie ubóstwa to:

- niska siła nabywcza mieszkańców warunkowana niskimi dochodami;
- występowanie coraz większej liczby osób, dla których źródłem ubóstwa nie jest brak pracy lecz zbyt niskie dochody, niepokrywające rosnących kosztów życia, z perspektywą dalszego zwiększania się ich liczby w sytuacji kryzysu gospodarczego;
- rosnąca liczba seniorów, wśród której pojawia się coraz większa grupa osób w trudnej sytuacji finansowej, która z uwagi na poziom dochodów nie może być wsparta przez MOPS, ale też z uwagi na ponoszone koszty i pozostający dochód rozporządzalny kwalifikuje się do grupy osób ubogich;
- zwiększająca się liczba rodzin emerytów i rencistów korzystających z pomocy społecznej;
- konieczność zabezpieczenia różnego rodzaju usług publicznych (bezpłatnych) dla coraz większej liczby osób starszych, którym niskie dochody nie pozwalają na korzystanie z komercyjnej oferty czasu wolnego, usług opiekuńczych, zdrowotnych itp.;

- wzrost udziału osób pobierających świadczenia w sposób długotrwały, co bardzo utrudnia aktywizację społeczną i zawodową;
- postępujące zjawisko dziedziczenia ubóstwa.

Do kluczowych potencjałów należy zaliczyć:

- doświadczone służby miejskie oraz organizacje pozarządowe wspierające osoby ubogie;
- wciąż stosunkowo niewielka liczba osób wymagająca wsparcia, pozwalająca na pracę indywidualną.

II.1.4 Zagrożenie bezpieczeństwa

Analiza wskaźnikowa

Jednym z negatywnych zjawisk społecznych podlegających analizie w ramach diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji jest przestępczość. Dla uzyskania pełniejszego obrazu zdecydowano o rozszerzeniu diagnozy o dodatkowe wskaźniki, których zadaniem było pokazanie dysfunkcji w rodzinach, generujących często większe poczucie niepewności oraz wywołujących groźniejsze w skutkach konsekwencje niż zagrożenia zewnętrzne.

Za punkt wyjścia przyjęto analizę problemów alkoholowych. Na podstawie szacunków Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przyjmuje się, że liczba osób uzależnionych od alkoholu stanowi około 2% populacji, liczba osób pijących szkodliwie to dalsze 5-7%, a liczba członków ich rodzin kolejne 8%.¹⁷ Przyjmując te założenia można stwierdzić, że problem alkoholowy może dotyczyć bezpośrednio bądź pośrednio nawet 17% populacji. W przypadku obszaru rewitalizacji Dzierzgonia statystycznie może to być nawet ponad 280 osób. Ze względu na to, że alkoholizm jest problemem bardzo wrażliwym, nie zawsze jednak jest on ujawniany, a jego rzeczywista skala jest trudna do zidentyfikowania. W 2021 r. z obszaru rewitalizacji do Gminnej Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Dzierzgoniu wpłynęło 8 wniosków o skierowanie na przymusowe leczenie odwykowe, a pomocą społeczną z powodu alkoholizmu objętych było 8 mieszkańców.

Poważną dysfunkcją rodziny, często związaną z współwystępowaniem problemów alkoholowych jest przemoc. Z danych ogólnopolskich publikowanych przez policję¹⁸ wynika, iż liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wzrosła w okresie 2012-2021 o 26%. Mimo spadku odsetka

¹⁷ <https://www.parpa.pl/index.php/33-analizy-badania-raporty>

¹⁸ <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/201373.Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-roku.html>

osób stosujących przemoc w rodzinie pod wpływem alkoholu (z 61% w 2012 do 52% w 2021 r.), nadal stanowią oni większość. Podobnie jak w przypadku alkoholizmu rzeczywista skala zjawiska przemocy w rodzinie jest trudna do rozpoznania. Z danych Zespołu Interdyscyplinarnego Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Dzierzgoniu wynika, iż w 2021 r. na obszarze rewitalizacji prowadzonych było 46 procedur Niebieskiej karty (1/5 wszystkich tego typu procedur w skali gminy).

Uzależnienia często związane są z życiową niezaradnością, w tym problemami natury opiekuńczo-wychowawczej czy brakiem umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego. W 2021 r. pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego objętych było 39 mieszkańców obszaru rewitalizacji (1/5 wszystkich mieszkańców gminy objętych pomocą społeczną z tego tytułu).

Przeanalizowano również dane na temat liczby interwencji policji, zarówno publicznych, jak i domowych. W 2021 r. na obszarze rewitalizacji odnotowano 821 interwencji policji, w tym 743 interwencje publiczne i 78 interwencji domowych (tj. 30% interwencji publicznych i 23% interwencji prywatnych w skali gminy). Szczególnie trudna sytuacja występuje w jednostce referencyjnej Wojska Polskiego - Traugutta, gdzie liczba interwencji policji wyniosła 518 (w centrum 303). W przeliczeniu na 100 mieszkańców średnia liczba interwencji ogółem wyniosła na obszarze rewitalizacji 49,6, w tym jednostce Wojska Polskiego - Traugutta 67,5, w centrum 34,1 (w gminie średnio 31,1). Dane te wskazują na wyraźnie ponadprzeciętny poziom problemów związanych z wykroczeniami i przestępczością na obszarze rewitalizacji.

Analiza jakościowa

Wypowiedzi osób uczestniczących w warsztatach diagnostycznych potwierdzają wnioski z analizy wskaźnikowej dotyczące wyraźnie ponadprzeciętnego poziomu problemów związanych z wykroczeniami i przestępczością na obszarze rewitalizacji. Szczególnie często zgłaszano problem publicznego picia alkoholu, w zaułkach, bramach czy na skwerach, szczególnie w okolicach sklepu Lewiatan przy ul. Odrodzenia, zarówno przez osoby dorosłe, jak i młodzież. Często są też dewastacje małej architektury na ul. Krzywwej i Wzgórzu Zamkowym, jak również na promenadzie na odcinku od Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury do terenu dawnych kortów. Zdarzają się kradzieże i włamania, szczególnie do sklepów. Poważnym problemem jest pojawianie się dealerów narkotykowych przy szkołach.

Jednocześnie zwracano uwagę na opieszałość służb mundurowych w prowadzeniu interwencji, pomimo że od czasu pandemii Covid-19 patrole policji są wzmocnione przez członków straży miejskiej. W trakcie rozmów, przedstawiciele różnych grup mieszkańców zwracali uwagę na zjawisko „unikania” prowadzenia interwencji przez policję, pomimo zgłoszeń

dokonywanych przez mieszkańców. Dotyczy to zwłaszcza picia alkoholu w miejscach publicznych, wybryków chuligańskich czy sprzedaży dealerskiej narkotyków i innych używek. W opinii uczestników spotkań, zarówno mieszkańców, jak i pracowników MOPS-u, policja i straż miejska wiedzą o procedurze dealowania przed szkołami, ale dotychczas nie widać efektów działań tych służb.

Uczestniczący w warsztatach przedstawiciele policji również wskazali na rosnący problem narkotykowy wśród młodzieży. Zwracali także uwagę na problem zarządzania systemami monitorującymi w gminie (zbyt wielu operatorów i utrudniony dostęp do nagrań w przypadku konieczności skorzystania z nich w sytuacjach spornych lub zbierania materiału dowodowego).

Zarówno mieszkańcy, jak i przedstawiciele służb porządkowych zwracali uwagę na brak wystarczającego monitoringu wizyjnego w większości przestrzeni publicznych miasta. Wciąż niemonitorowane są przejścia dla pieszych. Problemem jest też brak oświetlenia wielu przejść dla pieszych lub niewystarczające natężenie tego oświetlenia (piesi są niewidoczni). Problem stanowią również wąskie i często nierówne chodniki. Uczestniczący w spotkaniach mieszkańcy wskazywali, że zagrożenie wynika nie tyle z natężenia ruchu, co z szybkości przemieszczających się przez centrum pojazdów, zwłaszcza dostawczych (TIRy), przejeżdżających przez miasto tranzytem. Stąd, oprócz postulatu poprawy oświetlenia i bezpieczeństwa przejść dla pieszych, wskazywano również na potrzebę modernizacji niektórych skrzyżowań, np. poprzez budowę rond mających na celu uspokojenie ruchu, zwłaszcza na skrzyżowaniach ze słabą widocznością.

Policja odnotowuje również rosnącą liczbę przypadków wyłudzeń pieniędzy od seniorów metodą „na wnuczka”.

Kontekstowo przeanalizowano również wypowiedzi na temat bezpieczeństwa osób uczestniczących w BAM. Połowa ankietowanych oceniła bezpieczeństwo i porządek publiczny w gminie „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. Jeśli doliczyć odpowiedzi „ani dobrze, ani źle” (27%), to zdecydowana większość (77%) nie zgłaszała zastrzeżeń w tym zakresie. Jednak 17% ankietowanych wyraziło negatywną ocenę (odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”), co oznacza, iż znacząca część osób (blisko 1/5) może doświadczać braku bezpieczeństwa lub obserwować taki deficyt w swoim otoczeniu. Analiza odpowiedzi ze względu na wiek wskazuje, iż najgorzej sytuację oceniają osoby w wieku 18 lat i poniżej oraz w wieku 19-25 lat (odpowiednio 26 i 25% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”). Jednocześnie to właśnie w grupie osób w wieku 19-25 lat odnotowano najwyższy odsetek odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze” (67%). Na drugim miejscu pod względem udziału pozytywnych ocen analizowanego zagadnienia znalazły się osoby powyżej 65. roku życia (65% wskazań). Na problemy w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego częściej wskazywali mężczyźni (22%) niż kobiety (15%).

Kluczowe problemy i potencjały

Najważniejsze zidentyfikowane problemy w zakresie bezpieczeństwa to:

- odczuwalny problem spożywania napojów alkoholowych w miejscach publicznych;
- rosnący problem narkotykowy wśród młodzieży, sprzedaż narkotyków pod szkołami;
- znacząca skala zjawiska dewastowania przestrzeni publicznej;
- kradzieże i włamania, w tym kradzieże sklepowe;
- opieszałość służb porządkowych w reagowaniu na widoczne patologie i zgłaszane przestępstwa;
- problemy w zakresie bezpieczeństwa pieszych: brak monitoringu wizyjnego przejść dla pieszych, brak oświetlenia wielu przejść dla pieszych lub niewystarczające natężenie tego oświetlenia skutkujące ryzykiem potrażeń (piesi są niewidoczni), preferencja dla ruchu samochodowego względem pieszego, brak rozdzielania różnych uczestników ruchu drogowego (piesi, rowerzyści);
- rosnąca liczba przypadków wyłudzeń pieniędzy metodą „na wnuczka”.

Do kluczowych potencjałów należy zaliczyć:

- doświadczone służby miejskie (MOPS) wspierające osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym.

II.1.5 Koncentracja osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności

Analiza wskaźnikowa

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, jednym ze zjawisk podlegających analizie w ramach diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji jest liczba mieszkańców, będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Zgodnie z ustawą o dostępności osoba ze szczególnymi potrzebami to osoba, która ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajduje, musi podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przewyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami. Przez dostępność rozumie się natomiast *dostępność architektoniczną, cyfrową oraz*

informacyjno-komunikacyjną (...), będącą wynikiem uwzględnienia uniwersalnego projektowania albo zastosowania racjonalnego usprawnienia (art. 2 pkt 2 i 3 uod).

Bardziej precyzyjne definicje zawiera program rządowy *Dostępność Plus 2018-2025*¹⁹, zgodnie z którym *dostępność to właściwość środowiska (przestrzeni fizycznej, rzeczywistości cyfrowej, systemów informacyjno-komunikacyjnych, produktów, usług), która pozwala osobom z trudnościami funkcjonalnymi (fizycznymi, poznawczymi) na korzystanie z niego na zasadzie równości z innymi*. Katalog osób ze szczególnymi potrzebami wskazany w tym dokumencie jest bardzo szeroki i obejmuje:

- osoby poruszające się przy pomocy sprzętu wspomagającego (kul, balkoników, protez, wózków inwalidzkich itp.),
- osoby z uszkodzonym narządem słuchu lub wzroku,
- osoby z trudnościami manualnymi i poznawczymi (np. po udarze, cierpiący na chorobę Alzheimera),
- osoby starsze i osłabione chorobami, słabsze fizycznie, o ograniczonej sprawności,
- kobiety w ciąży,
- osoby z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi,
- osoby z ciężkim lub nieporęcznym bagażem.

Są to zatem wszystkie osoby o trwałym lub czasowym ograniczeniu w mobilności lub percepcji (nie tylko osoby starsze czy z niepełnosprawnościami). Ograniczenia takie, według autorów Programu *Dostępność Plus 2018-2025*, mogą dotyczyć nawet 30% społeczeństwa.

Wskaźnikami pozwalającymi na oszacowanie liczby osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności są wskaźniki obrazujące koncentrację osób z niepełnosprawnościami i osób starszych oraz dzieci do lat trzech.

Wskaźnik dotyczący osób z niepełnosprawnościami nie wymaga szerszego komentarza – każdy rodzaj niepełnosprawności może być źródłem różnego rodzaju ograniczeń w poruszaniu się lub doświadczaniu rzeczywistości.

Uzasadnieniem dla użycia wskaźnika identyfikującego koncentrację osób starszych jest fakt, iż w miarę upływu lat zmniejsza się sprawność narządów zmysłu i ruchu, co wpływa na samodzielność w codziennym funkcjonowaniu, w tym w przemieszczaniu się. Według badań GUS²⁰ ponad 13% osób dorosłych ma trudności w przejściu 500 m bez użycia specjalnych pomocy i urządzeń (laski, kuli, balkoniku), z tego prawie co trzecia osoba stwierdziła, że przejdzie ten dystans, ale z dużą trudnością, a kolejne 2% nie było w stanie tego zrobić. Problemy

¹⁹ *Dostępność Plus 2018-2025*, Warszawa, lipiec 2018.

²⁰ *Stan zdrowia ludności Polski 2014*, GUS, Warszawa 2015.

z samodzielnym przejściem na odległość 500 m dotyczyły najczęściej osób siedemdziesięcioletnich i starszych. W tej grupie wiekowej mniejsze lub większe problemy z przemieszczaniem się miała co druga osoba siedemdziesięcioletnia i prawie $\frac{3}{4}$ osób najstarszych (80 lat lub więcej). Kłopoty z samodzielnym wejściem i zejściem ze schodów (na 1. piętro i bez żadnej pomocy) miała blisko co siódma osoba dorosła, ale już co trzecia osoba sześćdziesięcioletnia, co druga z grupy siedemdziesięciolatek i prawie 80% najstarszych seniorów. Pogarszająca się wraz z wiekiem kondycja zdrowotna skutkuje również wyższym udziałem osób z niepełnosprawnością wśród starszych grup wiekowych niż w ogóle ludności.

Wskaźnik liczby dzieci w wieku 3 lat i poniżej jest odpowiedni dlatego, iż bariery, jakich doświadczają w poruszaniu się osoby z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi, są po części wspólne z barierami, jakich doświadczają osoby poruszające się przy pomocy sprzętu wspomagającego (kul, balkoników, protez, wózków inwalidzkich itp.) czy osoby z ciężkim lub nieporęcznym bagażem.

W 2021 r. na obszarze rewitalizacji mieszkały: 53 osoby objęte pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności²¹, 375 osób w wieku poprodukcyjnym²² oraz 55 dzieci do lat 3 (łącznie 483 osoby). Wartości wskaźników liczby tych grup osób w przeliczeniu na 100 mieszkańców obszaru rewitalizacji wyniosły odpowiednio: 3,18 oraz 22,63 i 3,33 (przy średniej dla gminy odpowiednio: 2,59 oraz 18,39 i 3,62).

Analiza jakościowa

Uczestnicy warsztatów diagnostycznych, zwłaszcza seniorzy, zwracali uwagę na bariery szczególnie uciążliwe dla osób z ograniczeniami ruchowymi. Dotyczą one zarówno przestrzeni publicznych, jak i barier architektonicznych utrudniających lub uniemożliwiających dostęp do części obiektów i usług (np. schody przed wejściami do budynków mieszkalnych i obiektów handlowo-usługowych, brak wind w budynkach mieszkalnych). Ze względu na ukształtowanie terenu poszczególne fragmenty obszaru rewitalizacji są wręcz niedostępne dla osób z ograniczeniami ruchowymi. Oprócz Wzgórza Zamkowego mieszkańcy zwracali też uwagę na bardzo utrudniony dostęp do cmentarza na Górze Św. Anny przy ul. Elbląskiej, co szczególnie dla starszych osób stanowi poważny problem.

Uczestnicy niemal wszystkich spotkań podnosili kwestię zbyt wąskich i bardzo nierównych (klawiszujących) chodników, które stanowią barierę nie tylko dla osób starszych oraz w różnym stopniu dotkniętych niepełnosprawnościami, ale także np. dla rodziców z wózkami dziecięcymi. Bariery stanowią nie tylko wysokie krawężniki, ale także wykonane w latach ubiegłych udogodnienia w postaci miejscowych obniżek krawężników przy przejściach dla pieszych, które ze względu na zużycie posadzki ulicznej i lokalne zapadanie się nawierzchni są

²¹ Jedynie dostępne dane pozwalające na oszacowanie liczby osób z niepełnosprawnościami w układzie wewnątrzgminnym.

²² Jedynie dostępne dane pozwalające na oszacowanie liczby osób starszych w układzie wewnątrzgminnym.

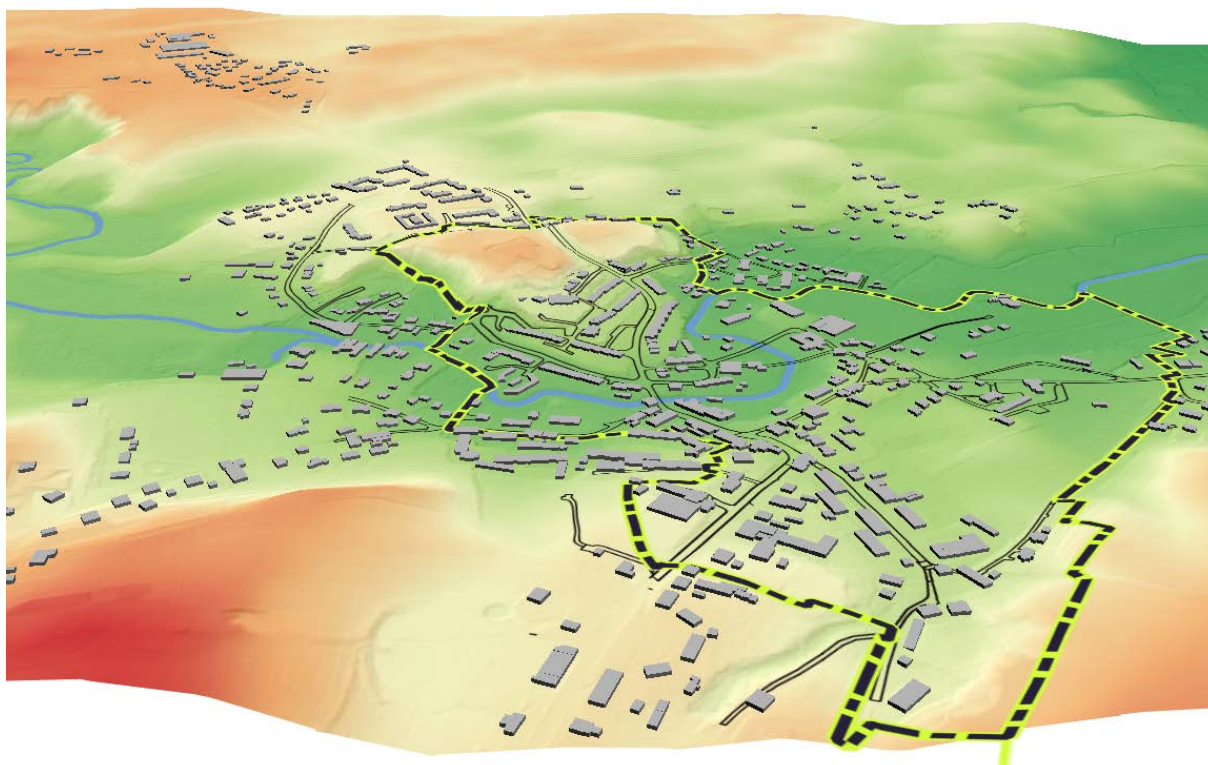

często równie niebezpieczne i niedostępne dla osób z ograniczeniami ruchowymi co zwykły nieobniżony krawężnik. Osobny problem stanowią podjazdy i pochylnie. Niektóre z nich, ze względu na zbyt duże nachylenie, nie tylko nie ułatwiają poruszania się, ale wręcz są niebezpieczne.

Uciążliwość tych barier jest różna, ale ich cechą wspólną jest utrudnienie lub brak możliwości swobodnego przemieszczania się osobom z wózkiem lub na wózku oraz innym osobom z czasowymi lub stałymi ograniczeniami w poruszaniu się, w tym osobom starszym. Kwestie te bardzo mocno i wielokrotnie wybrzmiały podczas spotkań z mieszkańcami. W jednym z nich uczestniczyła osoba poruszająca się na wózku. Zwrócono uwagę zwłaszcza na konieczność systemowego dopracowania ciągłości udogodnień dla osób z ograniczeniami ruchowymi (tak aby uniknąć sytuacji, gdy np. w budynku jest winda, ale bariery występujące przed budynkiem uniemożliwiają dostanie się do niego; autobus jest dostosowany do potrzeb osób poruszających się na wózku, ale sam przystanek już nie, ze względu na nierówność, pochyłość, zbyt wąskie przejście, etc.)

Na obszarze rewitalizacji brak jest udogodnień nie tylko dla osób z ograniczeniami ruchowymi, ale także dla innych grup wymagających ułatwień, np. osób słabowidzących i niewidomych.

Sytuacji w zakresie dostępności nie ułatwia topografia obszaru rewitalizacji. Różnice wysokości są znaczące, a przy Wzgórzu Zamkowym deniwelacja wynosi blisko 38 m na odcinku 200 m. Pewne działania są jednak możliwe do szybkiego wdrożenia i nie wymagają znaczących nakładów. Uczestnicy spotkań powszechnie zwracali uwagę na brak ławek, potrzebnych zwłaszcza osobom starszym czy innym osobom, dla których przejście na drugi koniec ulicy, do sklepu, apteki, urzędu czy ośrodka zdrowia, stanowi duży wysiłek i dlatego potrzebują oni miejsc dla krótkiego odpoczynku.

Rys. 4. Mapa hipsometryczna obszaru rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie NMT z serwisu geoportal.gov.pl

Osobną kwestię stanowią budynki mieszkalne, które zasadniczo nie są przystosowane do użytkowania przez osoby z ograniczeniami ruchowymi. Najpoważniejszym problemem jest brak wind, który znacząco utrudnia lub wręcz uniemożliwia osobom o ograniczonej sprawności wyjście, np. po zakupy czy do lekarza. W miejscach, gdzie taka sytuacja występuje, pojawia się coraz większe zapotrzebowanie na usługi wsparcia osób starszych w codziennym funkcjonowaniu. Problemy z wyjściem z mieszkania i poruszaniem się po mieście sprawiają, że część seniorów pozostaje de facto zamknięta w swoich domach. Biorąc pod uwagę wysoką średnią wieku mieszkańców oraz duży odsetek osób o szczególnych potrzebach w zakresie dostępności, a także wzrost oczekiwań w zakresie standardu zamieszkania, problem ten stanowi ogromne wyzwanie. Jego rozwiązanie nie jest łatwe – instalacja wind wymaga bowiem kosztownych inwestycji, a następnie partycypowania w kosztach eksploatacji powstałej infrastruktury. W tym kontekście podczas warsztatów diagnostycznych rozmawiano o możliwości stworzenia biura zajmującego się zamianą mieszkań, które pomagałoby młodym rodzinom z dziećmi znaleźć większe i wygodniejsze lokum, ale na wyższych kondygnacjach, a osobom potrzebującym poprawy dostępności – mieszkanie na niższych kondygnacjach, być może także mniejsze, a przez to tańsze w eksploatacji. Niezwykle ważne jest, aby była to instytucja wysokiego zaufania publicznego, która pomoże zwłaszcza osobom starszym nie paść ofiarą wszelkiego rodzaju naciągaczy i osób nieuczciwych (zamiana mieszkań powinna być poprzedzona niezależną wyceną i odbywać się za dopłatą

w przypadku nierównowartości mieszkań) oraz pomoże w bezpiecznej i spokojnej przeprowadzce.

Kontekstowo przeanalizowano również opinie mieszkańców biorących udział w BAM na temat spełniania standardów dostępności w gminie. Dostosowanie miejsc i usług użyteczności publicznej do potrzeb osób z ograniczeniami ruchowymi lub z niepełnosprawnością (np. podjazdy, parkingi, strony www itp.) 34% ankietowanych oceniło „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”. Przeciwnego zdania (odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”) było 23% respondentów. Odpowiedzi „ani dobrze, ani źle” udzieliło 26% ankietowanych. Najgorzej sytuację w zakresie dostępności oceniają osoby w wieku 36-45 lat oraz osoby w wieku 65 lat i więcej (odpowiednio 52 i 50% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”). Na problemy w tym zakresie nieco częściej wskazywały: kobiety (37%) niż mężczyźni (33%), osoby mieszkające na wsi (36%) niż w mieście (34%). Choć nie jest to temat, który znalazł się wysoko na liście priorytetów mieszkańców (miejsce 22. z 38), jednak nie można stwierdzić, iż problem nie jest dostrzegany.

Kluczowe problemy i potencjały

Do najważniejszych problemów osób ze szczególnymi problemami należy zaliczyć:

- liczne bariery przestrzenne i architektoniczne utrudniające osobom ze szczególnymi potrzebami przemieszczanie się po mieście (w poziomie i pionie), w tym: brak wind w budynkach wielorodzinnych (do 4 kondygnacji), infrastruktura komunikacyjna niedostosowana do potrzeb osób z ograniczeniami w poruszaniu się (wąskie i nierówne chodniki, brak lub zbyt strome podjazdy itp.);
- ze względu na ukształtowanie terenu i bariery przestrzenne oraz architektoniczne poszczególne fragmenty obszaru rewitalizacji są niedostępne dla osób z ograniczeniami ruchowymi, w tym osób starszych (w szczególności Wzgórze Zamkowe, cmentarz na Górze Św. Anny);
- brak ławek, dających możliwość odpoczynku osobom starszym przemieszczającym się między miejscem zamieszkania a obiektami i miejscami usługowymi;
- brak systemowego podejścia do zapewniania dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami (brak ciągłości rozwiązań).

Do kluczowych potencjałów należy zaliczyć:

- wykonany przez osobę o specjalnych potrzebach w zakresie dostępności (poruszającą się na wózku) audyt barier przestrzennych i architektonicznych na obszarze rewitalizacji.

II.1.6 Problemy edukacyjne

Analiza wskaźnikowa

W gminie funkcjonują trzy szkoły podstawowe (w mieście Dzierzgoń oraz w Bruku i Bągarcie). Obszar rewitalizacji należy do obwodu szkolnego Szkoły Podstawowej im. Tysiąclecia Państwa Polskiego przy ul. Krzywej w Dzierzgoniu²³. W mieście, przy ul. Tadeusza Zawadzkiego „Zośki”, znajduje się również Zespół Szkół im. Cypriana Kamila Norwida, w skład którego wchodzi: liceum ogólnokształcące, technikum, branżowa szkoła pierwszego stopnia oraz liceum dla dorosłych.

Z uwagi na dostępność danych, analizę poziomu edukacji na poziomie wewnątrzgminnym oparto o wskaźniki średnich wyników egzaminów na koniec szkoły podstawowej w 2019 r.²⁴ Wyniki uczniów szkoły w Dzierzgoniu oraz średnie wyniki egzaminów ósmoklasisty dla całej gminy odniesiono do średnich na poziomie powiatu i regionu, co pozwoliło rzucić nieco światła na poziom edukacji podstawowej, zarówno na obszarze rewitalizacji, jak i w gminie.

Średni wynik egzaminu z języka polskiego w gminie (52%) był niższy zarówno od średniego wyniku w powiecie sztumskim, jak i w województwie pomorskim (odpowiednio o 5 i 10 p.proc.). Średnie wyniki egzaminu z matematyki i języka angielskiego w gminie (39 i 50%) były wprawdzie wyższe niż w powiecie (w obu przypadkach o 3 p.proc.), jednak niższe niż w województwie (o 5 p.proc. w przypadku matematyki i 8 p.proc. w przypadku języka angielskiego). W szkole w Dzierzgoniu średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego wyniosły odpowiednio: 50, 38 i 51%.

Należy jednocześnie podkreślić, iż na podstawie tych wskaźników nie można wprost wnioskować o poziomie nauczania w rozumieniu jakości pracy poszczególnych szkół. Świadczą one raczej o liczbie dzieci przejawiających trudności w edukacji, a problemy te często związane są także z czynnikami pozaszkolnymi (sytuacją domową, kondycją psychiczną itp.).

Analiza jakościowa

Wnioski z warsztatów diagnostycznych dotyczące edukacji są następujące: największe problemy wychowawcze odnotowywane są wśród starszych roczników, szczególnie w klasach siódmych. W ocenie kadry nauczycielskiej znacząca część rodziców nie chce współpracować ze szkołą w rozwiązywaniu problemów dotyczących ich dzieci, co oczywiście nie ułatwia sytuacji.

²³ Obwód szkoły podstawowej w Dzierzgoniu obejmuje miasto Dzierzgoń oraz: Blunaki, Judyty, Kuksy, Nowiec, Minięta, Morany, Stanowo, Stanówko, Stara Wieś, Tywęży, Pacholy, Prakwice; <https://spdzierzgon.edu.pl/rekrutacja-2022-23>

²⁴ Wskaźniki w układzie jednostek referencyjnych opracowano na podstawie wyników egzaminów dla szkół oraz informacji o zasięgu obwodów szkolnych. Wyniki egzaminów przypisano proporcjonalnie populacji w wieku 7-15 lat zamieszkującej poszczególne obwody szkolne.

Rodzice oczekują natomiast organizacji przez szkołę dodatkowych zajęć wyrównujących poziom słabszych uczniów. Jednak po trzech latach finansowania takich zajęć szkoła zrezygnowała z ich dalszego prowadzenia, gdyż stwierdzono brak poprawy w wynikach uczniów.

Zarówno nauczyciele, jak i rodzice narzekają na problemy z dostępem do psychologa i psychiatry.

Nierzadkim zjawiskiem w szkole jest przemoc. Obserwuje się również rosnący problem narkotykowy wśród młodzieży (o obecności dealerów narkotykowych w okolicach szkół w rozdz. II.1.4).

W zakresie oferty pozalekcyjnej: przy szkole działają dwie hale sportowe (duża do 21:00 i mniejsza do 19:30), które są w pełni obłożone, w tym również zajęciami odpłatnymi. Świetlica w szkole jest zawsze pełna. Powszechna jest świadomość braku pomysłu na budowanie tożsamości młodych ludzi, świadomości miejsca, w którym się urodzili. Brakuje zajęć w terenie, mimo usytuowania w mieście tablic z QR kodami, za pomocą których można odsłuchać różnych historii o ciekawych miejscach Dzierzgonia.

Uczestnicy spotkań zwracali również uwagę na przeważającą wśród młodzieży niechęć do prospołecznych aktywności. Jednocześnie odczuwany jest deficyt młodych lokalnych liderów, którzy byliby w stanie zainspirować dzieci i młodzież do pozytywnych działań w wymiarze indywidualnym i społecznym.

Jakość edukacji dzieci i młodzieży była również przedmiotem BAM. 53% ankietowanych pozytywnie oceniła jakość edukacji dzieci, natomiast odnośnie edukacji młodzieży odnotowano 46% odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. „Raczej źle” lub „zdecydowanie źle” oceniło edukację dzieci 14% osób biorących udział w BAM, edukację młodzieży – 18%. Odpowiedzi „ani dobrze, ani źle” w obu przypadkach były na poziomie 20%. Najbardziej krytyczne wobec jakości edukacji dzieci były osoby w wieku 19-25 lat, a wobec edukacji młodzieży – sami zainteresowani, czyli osoby do 18. roku życia (odpowiednio 33 i 31% wskazań). Analiza odpowiedzi według kryterium wykształcenia wskazuje, iż na złą jakość edukacji dzieci wskazywały najczęściej osoby z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym (odpowiednio 27 i 18%). Osoby te najczęściej wskazywały również na złą jakość edukacji młodzieży – odpowiednio 28 i 27% wskazań wśród osób z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym.

Przedmiotem badania opinii była również dostępność pozalekcyjnych zajęć edukacyjnych i rozwijających zainteresowania dzieci i młodzieży (np.: zajęcia językowe, plastyczne, muzyczne itp.). Znaczna część mieszkańców (52%) udzieliła odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. Przeciwnego zdania było 15% ankietowanych, a 19% wybrało odpowiedź „ani dobrze, ani źle”.

Kluczowe problemy i potencjały

Główne zdiagnozowane problemy w zakresie edukacji:

- zaniechanie zajęć wyrównawczych prowadzonych przez szkołę;
- problemy w zakresie komunikacji i współpracy na linii szkoła - rodzice (szczególnie z rodzicami dzieci przejawiającymi problemy edukacyjno-wychowawcze);
- brak osób animujących młodzież z trudnościami wychowawczymi;
- znacząca skala zjawiska przemocy w szkole;
- brak ciekawej dla młodych osób oferty zajęć w terenie budujących lokalną tożsamość.

Główne zdiagnozowane potencjały w zakresie edukacji:

- infrastruktura sportowa przy szkole (dwie hale sportowe);
- możliwość realizacji programów edukacyjno-społecznych mających na celu animowanie pozaszkolnej aktywności dzieci i młodzieży (edukacyjnej, sportowej, rozwijającej zainteresowania) w oparciu o zewnętrzne środki pomocowe.

II.1.7 Uczestnictwo w życiu publicznym i kulturalnym

Analiza wskaźnikowa

Zaangażowanie mieszkańców w kwestie obywatelskie, w kontekście uwarunkowań analiz rewitalizacyjnych (poziom wewnątrzgminny) najczęściej mierzone jest przy wykorzystaniu informacji o frekwencji wyborczej. Dla celów porównawczych wybrano frekwencję w pierwszej turze głosowań na burmistrza Dzierzgonia w wyborach samorządowych w latach 2014 i 2018. Frekwencja na obszarze rewitalizacji była w obu przypadkach wyższa niż średnia dla gminy: w 2014 r. wyniosła 52,8, a w 2018 r. 51%, przy średniej dla gminy odpowiednio 51,58 i 50,95%.

Relatywnie wysoki poziom kapitału społecznego potwierdzają dane GUS dotyczące liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców. W gminie Dzierzgoń w 2020 r. wskaźnik ten wynosił 5,21 i był przeszło dwukrotnie wyższy niż w roku 2010 (2,38). Był jednocześnie wyższy od średniej dla powiatu, województwa i kraju – odpowiednio o 28, 37 i 33%.²⁵ Stanowi to niewątpliwy potencjał, m.in. w działaniach rewitalizacyjnych.

²⁵ BDL GUS, kategoria *Podmioty gospodarki narodowej, przekształcenia własnościowe i strukturalne*, grupa *Podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki*.

Katalog dostępnych, obiektywnych i weryfikowalnych mierników obrazujących uczestnictwo w kulturze, jest bardzo ograniczony. Szczególnie, jeśli uwzględnić niedostosowanie wskaźników (wciąż ukierunkowanych na kulturę praktykowaną w przestrzeni publicznej, zwłaszcza w kanonicznie rozumianych instytucjach kultury) do zachodzących od lat i powiązanych niewątpliwie z nowymi technologiami zmian polegających na upowszechnianiu się praktyki samodzielnego uczestnictwa w kulturze „udomowionej i sprywatyzowanej”.²⁶ Przy świadomości powyższych ograniczeń, aby dochować wymogów ustawowych w zakresie diagnozy poziomu uczestnictwa w życiu kulturalnym, wykorzystano dane dotyczące poziomu czytelnictwa. Mimo niedoskonałości tych wskaźników, były to jednak jedyne dostępne dane możliwe do geokodowania na poziom jednostek referencyjnych, a tym samym nadające się do wykorzystania w analizie identyfikującej wewnątrzgminne zróżnicowanie skali zjawiska.

Na podstawie danych Biblioteki Publicznej w Dzierzgoniu, średnia liczba czytelników na 100 mieszkańców gminy w 2021 r. wyniosła 17,34, a liczba wypożyczeń na 1 czytelnika – 6,59. O ile w przypadku liczby czytelników wartość wskaźnika na obszarze rewitalizacji była powyżej średniej dla gminy (21,17), to liczba wypożyczeń (5,42) była poniżej średniej.

Analiza jakościowa

Na obszarze rewitalizacji, przy ul. Krzywej 16, mieści się Dzierzgoński Ośrodek Kultury wraz z biblioteką. Opinie uczestników warsztatów diagnostycznych na temat oferty DOK były podzielone. Pojawiały się głosy, że jest ona wystarczająca oraz takie, że pomimo różnorodności zajęć, ich formuła jest przestarzała i przez to nieatrakcyjna dla części młodzieży. Dla części osób barierą w uczestnictwie w wydarzeniach kulturalnych są ograniczenia budżetu domowego oraz, szczególnie dla osób starszych, problemy zdrowotne oraz trudności w poruszaniu się po mieście z uwagi na liczne bariery przestrzenne.

W BAM mieszkańcy byli podzieleni w ocenie dostępności oferty kulturalnej (przedstawień, projekcji filmów, koncertów, wystaw, itp.) – 34% osób uczestniczących w BAM oceniło ją „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”, a prawie drugie tyle (31%) było przeciwnego zdania. 25% ankietowanych wskazało odpowiedź „ani dobrze, ani źle”. Najbardziej krytyczne były osoby w wieku 19-25 lat (42% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”) oraz osoby poniżej 18. roku życia i w wieku 46-55 lat (po 39% wskazań). Z dużym odsetkiem osób w wieku do lat 18. wypowiadających się krytycznie koresponduje wysoki udział odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym (46%) i podstawowym (34%). Znaczący odsetek (36%) odpowiedzi wskazujących na

²⁶ <https://www.nck.pl/badania/raporty/raport-punkty-styczne-miedzy-kultura-a-praktyka-nie-uczestnictwa>

problem w zakresie dostępności do oferty kulturalnej odnotowano również wśród osób z wykształceniem zawodowym.

Zagadnienia dotyczące dostępności do oferty kulturalnej i czasu wolnego w aspekcie infrastruktury opisano w rozdziale II.3.

Odnośnie kapitału społecznego – uczestnicy spotkań zauważyli, na obszarze rewitalizacji dość prężnie działa kilka lokalnych organizacji pozarządowych, które starają się pomagać osobom starszym i chorym potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (łącznie z osobami wymagającymi opieki paliatywnej). Nierzadko osobami niosącym pomoc osobom starszym i chorym są sami seniorzy, którzy organizują się w tym celu (samopomoc sąsiedzka).

Dojmujący jest brak osób młodych chcących angażować się w pomoc osobom potrzebującym. Przedstawiciele NGO zwracali również uwagę na dotkliwy brak środków na wszelkie rodzaje organizowanej przez nich pomocy.

Interesujących informacji w zakresie kapitału społecznego dostarczyło także BAM. Przeszło połowa ankietowanych (51%) stosunki międzysąsiedzkie (więzi, współpracę sąsiedzka itp.) oceniła „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. 21% osób biorących udział w badaniu było jednak przeciwnego zdania (odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”), a 18% wybrało odpowiedź „ani dobrze, ani źle”. Najwięcej osób dostrzegających problem w tym zakresie odnotowano w najmłodszych grupach wiekowych, tj. wśród osób do 18. roku życia oraz w wieku 19-25 lat, a także wśród osób w wieku 46-55 lat (odpowiednio 26, 25% i 24% wskazań). Na deficyty w zakresie więzi sąsiedzkich najczęściej wskazywały osoby z wykształceniem pomaturalnym/policealnym (27%), podstawowym (25%) oraz wyższym (23%).

Kluczowe problemy i potencjały

Głównymi problemami w zakresie uczestnictwa w życiu publicznym i kapitału społecznego są:

- brak szerokiej i odpowiednio zróżnicowanej oferty kulturalnej, nieatrakcyjna dla części młodzieży oferta Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury;
- niski udział seniorów w życiu kulturalnym (wynikający m.in. z relatywnie wysokich kosztów finansowych związanych z udziałem w tego typu wydarzeniach oraz ograniczeń dostępności dla osób mających trudności w poruszaniu się);
- niechęć znaczącej części młodzieży do prospołecznych aktywności/ wolontariatu i jednocześnie brak młodych lokalnych liderów, którzy byliby w stanie zainspirować dzieci i młodzież do pozytywnych działań w wymiarze indywidualnym i społecznym;
- brak lokalnych animatorów życia społecznego, organizacji, które katalizowałyby rozwój więzi społecznych;

- brak pomysłu na animowanie aktywności wzmacniających więzi międzypokoleniowe i wzajemne zrozumienie;
- niewystarczające wsparcie organizacji pozarządowych.

Do kluczowych potencjałów należy zaliczyć:

- organizacje pozarządowe działające na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (starszych, chorych)
- potencjał organizacyjny istniejących placówek kultury: Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury i biblioteki oraz położonego w niedalekim sąsiedztwie obszaru rewitalizacji Teatru 3.5 (jest to popularne miejsce nieformalnych spotkań młodzieży, w tym z obszaru rewitalizacji).
- spora liczba młodzieży w wieku szkolnym, która, zachęcona, mogłaby się zaangażować w różnego rodzaju inicjatywy na rzecz lokalnej społeczności, kształtujące prospołeczną postawę, uczące samodzielności, budujące zaufanie do własnych umiejętności itp.

II.2. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk gospodarczych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 1 ustawy o rewitalizacji, zjawiska gospodarcze stanowiące przesłankę stwierdzenia na danym obszarze stanu kryzysowego, to w szczególności: niski stopień przedsiębiorczości oraz słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw.

Analiza wskaźnikowa

Jednym ze wskaźników obrazujących stopień przedsiębiorczości jest wskaźnik liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym. W gminie Dzierzgoń wyniósł on w 2020 r. 11,6 i był o 17% wyższy niż w 2010 r. Wartość wskaźnika dla gminy (w 2020 r.) była o 12% wyższa niż średnia w powiecie sztumskim, jednak niższa niż średnia w województwie i kraju – odpowiednio o 31 i 21%.²⁷

W ciągu dekady (2010-2020) zwiększyła się również liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON) na 1000 ludności – z 92 do 107, tj. o 16%. Wartość wskaźnika dla gminy (w 2020 r.) była o 20% wyższa niż średnia dla powiatu, jednak niższa niż średnia wojewódzka i krajowa – odpowiednio o 21 i 12%.²⁸

Według GUS²⁹ w 2021 r. na obszarze gminy Dzierzgoń działało 1012 podmiotów gospodarczych, tj., mimo pandemii Covid-19, o 7% więcej niż w 2019 r.

Wśród podmiotów gospodarczych w gminie Dzierzgoń od lat dominują podmioty zarejestrowane w sekcji F (budownictwo) oraz w sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle). W 2021 r. stanowiły one odpowiednio 25 i 17% wszystkich podmiotów gospodarczych działających w gminie, co w stosunku do 2010 r. oznacza w przypadku podmiotów z sekcji F wzrost o 3,3 p.p., podmiotów z sekcji G – spadek o 7,3 p.proc.

Z uwagi na rolniczy charakter gminy (użytki rolne zajmują około 11 790 ha³⁰, tj. blisko 90% powierzchni gminy) przeanalizowano również podmioty działające w sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) oraz w sekcji C - dział 10 (przetwórstwo przemysłowe - produkcja artykułów spożywczych). W 2021 r.

²⁷ BDL GUS, kategoria *Podmioty gospodarki narodowej, przekształcenia własnościowe i strukturalne*, grupa *Podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki*.

²⁸ BDL GUS, kategoria *Podmioty gospodarki narodowej, przekształcenia własnościowe i strukturalne*, grupa *Podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki*.

²⁹ BDL GUS, kategoria *Podmioty gospodarki narodowej, przekształcenia własnościowe i strukturalne*, grupa *Podmioty gospodarki narodowej wg rejestru REGON*, podgrupa *Podmioty wg sekcji i działów PKD 2007 oraz sektorów własnościowych*.

³⁰ [za:] *Strategia Rozwoju dla Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2014-2024*, <http://bip.dzierzgon.pl/?c=100>

stanowiły one odpowiednio 3 i 1% wszystkich podmiotów gospodarczych działających w gminie, a udziały te nie zmieniły się od 2010 r.

Z uwagi na potencjał turystyczny gminy (oparty o walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz potencjał agroekologiczny terenów rolnych³¹) przeanalizowano również podmioty działające w sekcji I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) oraz w sekcji R (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją). W 2021 r. stanowiły one po 1% wszystkich podmiotów gospodarczych działających w gminie. W przypadku podmiotów z sekcji I odnotowano spadek o 1 p.proc. w stosunku do lat 2010-2019, co wydaje się być powiązane z pandemią Covid-19. Udział podmiotów działających w branży kultury, rozrywki i rekreacji nie zmienił się w analizowanym okresie.

Najwięksi pracodawcy w Dzierzgoniu to m.in.: Kram Sp. z o.o. działająca na rynku folii oraz opakowań papierowych i kartonowych, dedykowanych dla branży spożywczej, PPHU Słonko zajmująca się produkcją wyrobów ze stali kwasoodpornej dla przemysłu spożywczego i ROLTOP Sp. z o.o. oferująca maszyny i urządzenia do kompleksowej uprawy i siewu, pielęgnacji i ochrony oraz zbioru zbóż.

Analizując zjawiska gospodarcze należy zawsze uwzględniać także czynniki makroekonomiczne, które w ostatnich latach istotnie się pogorszyły, najpierw w wyniku pandemii COVID-19, następnie wojny w Ukrainie, a obecnie kryzysu energetycznego oraz gospodarczego przejawiającego się m.in. wysokim poziomem inflacji. Stabilne podstawy funkcjonowania podmiotów gospodarczych zostały naruszone. Firmy odczuwają presję płacową, rosną wykładniczo ich koszty funkcjonowania. Dynamikę zmian zachodzących w gospodarce dobrze oddaje wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury w poszczególnych branżach. O ile kryzys pandemiczny, choć gwałtowny, został zażegnany, o tyle wojna w Ukrainie ponownie i trwale odwróciła trend. Od tego momentu odnotowywane jest coraz większe pogorszenie się nastrojów przedsiębiorców w zakresie koniunktury gospodarczej. W listopadzie 2022 r. wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury ponownie znajdował się poniżej średniej długookresowej we wszystkich obszarach, a najbardziej pesymistyczne oceny formułowały podmioty z sekcji budownictwo (-22,6; średnia długookresowa -3,0), przetwórstwo przemysłowe (-20,6; średnia długookresowa 1,9) oraz zakwaterowanie i gastronomia (-19,3; średnia długookresowa -0,4).³² Szczególnie trudna sytuacja występuje na rynku

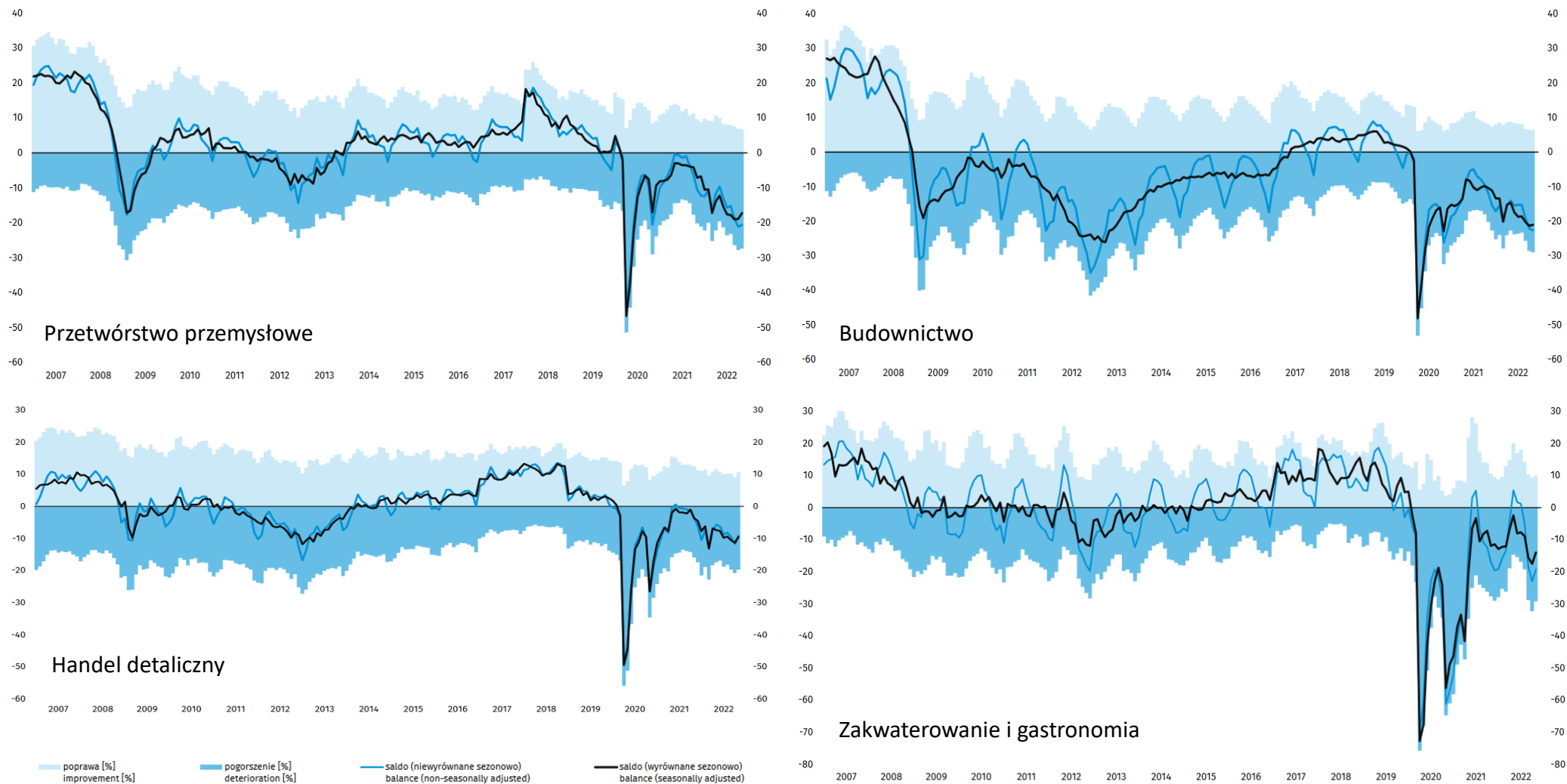
³¹ Gmina położona jest na obszarach cennych przyrodniczo, z zachowaną bioróżnorodnością. Na jej terenie występują: Obszar Chronionego Krajobrazu Rzeki Dzierzgoń oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Jeziora Dzierzgoń, użytek ekologiczny Tywęży, zespół przyrodniczo-krajobrazowy Jar Starych Dębów oraz 49 pomników przyrody. Tereny prawnie chronione stanowią 12% powierzchni gminy. Ponadto przez gminę przebiega fragment korytarza ekologicznego doliny rzeki Dzierzgoń włączonego do krajowej sieci ekologicznej ECONET-PL. Wysokie walory krajobrazowe gmina zawdzięcza przede wszystkim urozmaiconej rzeźbie terenu. Piękne widoki ze wzniesień wzgórz morenowych na rolniczą przestrzeń z dobrze zachowaną historyczną siecią drogową z licznymi zadrzewieniami przydrożnymi oraz licznymi kępami zieleni śródpolnej stanowią o atrakcyjności tego krajobrazu.

³² Ocena sytuacji przedsiębiorstw przemysłowych, budowlanych, handlowych i usługowych uzyskana na podstawie subiektywnych ocen aktualnej i przewidywanej koniunktury gospodarczej

lokalnym. Obecny kryzys może być bardzo dotkliwy dla firm z branży gastronomicznej, usługowej czy handlowej (np. piekarnie, ciastkarnie), dla których wysoki poziom wzrostu cen energii może być trudny do skompensowania wzrostem cen produktów. Kwestia ta ma istotne znaczenie dla procesu rewitalizacji z uwagi na relatywnie dużą liczbę podmiotów z tych branż zlokalizowanych w granicach obszaru rewitalizacji (historyczne centrum miasta w naturalny sposób koncentruje aktywności centrotwórcze, w tym usługi czasu wolnego).

wyrażonych przez dyrektorów ankietowanych firm [za:] *Koniunktura w przetwórstwie przemysłowym, budownictwie, handlu i usługach 2000-2022 (listopad 2022)*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/koniunktura/>

Rys. 5. Koniunktura w sekcjach: przetwórstwo przemysłowe, budownictwo, handel detaliczny oraz zakwaterowanie i gastronomia w listopadzie 2022 r.

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/koniunktura/>

Z uwagi na dostępność danych, w analizie koncentracji negatywnych zjawisk gospodarczych na poziomie wewnątrzgminnym wykorzystano dane z CEIDG.

Na obszarze rewitalizacji w 2021 r. działało 105 firm zarejestrowanych w CEIDG, tj. aż ¼ wszystkich firm w gminie zarejestrowanych w CEIDG.

Wskaźnik liczby firm w CEIDG na 100 mieszkańców wykorzystano dla zobrazowania poziomu przedsiębiorczości, gdyż pośrednio pokazuje on, jaka część populacji skłonna była podjąć ryzyko i prowadzi własną działalność gospodarczą. Wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji zdecydowanie przewyższała średnią dla gminy (odpowiednio 4,67 i 6,36).

Kondycję przedsiębiorstw ocenić jest niezwykle trudno. Nie ma ogólnodostępnych danych, a te które są dostępne (dotyczące zawieszenia działalności czy wykreślenia z rejestru) nie do końca oddają rzeczywistość gospodarczą. Pośrednio, na podstawie wskaźników dotyczących liczby firm zarejestrowanych i wyrejestrowanych (analizowanych łącznie) można jednak wnioskować jakie warunki dla prowadzenia działalności gospodarczej panują na danym obszarze. Niska liczba podmiotów zarejestrowanych i jednocześnie wysoka wyrejestrowanych świadczą o potencjalnie niekorzystnej sytuacji dla prowadzenia działalności gospodarczej. Liczba firm zarejestrowanych w CEIDG w latach 2019-2021 na 10 firm w CEIDG była na obszarze rewitalizacji nieco wyższa niż średnia dla gminy (odpowiednio: 2,28 i 2,25), a liczba firm wyrejestrowanych – niższa niż średnio w gminie (odpowiednio: 1,8 i 2,42). Świadczyć to może o relatywnie lepszych warunkach do prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji (obejmującym historyczne centrum miasta) niż na pozostałym obszarze gminy.

Analiza jakościowa

Obszar rewitalizacji, mimo jego centralnego położenia, cechuje stosunkowo niewielkie nasycenie obiektami handlu i usług o mało zróżnicowanej ofercie w porównaniu do oferty np. Malborka czy Elbląga. Stanowi ona odzwierciedlenie raczej niskiego popytu, będącego konsekwencją relatywnie niskiej siły nabywczej jego mieszkańców, która z kolei jest pochodną starzenia się populacji obszaru (a zatem spadku dochodów gospodarstw domowych). Z uwagi na wysokie ceny energii i rekordowo wysoką inflację należy spodziewać się dalszego wzrostu zjawiska ubożenia osób starszych (por. II.1.3).

Uczestnicy warsztatów diagnostycznych wskazywali przede wszystkim na dotkliwy brak miejsc pracy, zwłaszcza brak pracy adekwatnej do oczekiwań osób młodych, wchodzących na rynek pracy; także tych, którzy zdobyli wykształcenie specjalistyczne w dużych ośrodkach i chcieliby powrócić do swojego rodzinnego miasta.

Niebezpiecznym, zauważanym przez mieszkańców zjawiskiem jest niewielkie zróżnicowanie firm (rodzajów pracodawców i branż), gdyż grozi ono ryzykiem

skokowego wzrostu bezrobocia w przypadku wystąpienia kryzysu lub zapaści w którejkolwiek z dominujących branż, w której zatrudnienie ma duży odsetek mieszkańców miasta.

Jak zauważyli przedstawiciele małych przedsiębiorstw, które powstały dzięki wsparciu Regionalnego Towarzystwa Inwestycyjnego S.A. potrzebna byłaby lepsza promocja gminy. Przedstawiciele Regionalnego Towarzystwa Inwestycyjnego S.A. wskazywali także na brak przygotowania planistycznego i infrastrukturalnego obszarów potencjalnie nadających się do zainwestowania przez nowe podmioty, także poza obszarem rewitalizacji. Osoby uczestniczące w warsztatach wskazywały na brak miejsc parkingowych i odpowiedniej infrastruktury technicznej i lokalowej, jako czynniki nie tylko uniemożliwiające rozwój nowych usług i handlu na obszarze rewitalizacji, ale także stanowiące poważny problem dla firm już funkcjonujących.

Przeanalizowano również opinie mieszkańców na temat atrakcyjności gminy dla turystów wyrażone w ramach BAM. Mimo ciekawego położenia gminy i walorów przyrodniczych 34% osób uczestniczących w badaniu turystyczną atrakcyjność gminy oceniło „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” (przy 25% ocen pozytywnych), a kwestia ta znalazła się w 1. dziesiątce zagadnień priorytetowych do rozwiązania w najbliższych latach (na 38 analizowanych).

Kluczowe problemy i potencjały

Do najważniejszych problemów w sferze gospodarczej należy zaliczyć:

- niekorzystne zmiany sytuacji w otoczeniu społeczno-gospodarczym oraz rosnąca niepewność rynku i pogorszenie nastrojów wśród przedsiębiorców odnośnie perspektyw prowadzonej przez nich działalności;
- zmiany zachowań konsumenckich spowodowane wysoką inflacją, negatywnie oddziałujące na niektóre branże, szczególnie w zakresie przemysłów czasu wolnego;
- w związku z inflacją i kryzysem energetycznym zagrożone funkcjonowanie lokalnych przedsiębiorstw, szczególnie z branży gastronomicznej, usługowej i handlowej, których znaczna część zlokalizowana jest na obszarze rewitalizacji; ryzyko znaczących redukcji zatrudnienia i likwidacji części firm, a co za tym – wzrostu bezrobocia;
- niewielka dywersyfikacja pracodawców i branż, co zwiększa ryzyko negatywnych skutków społecznych i gospodarczych w przypadku kryzysu w jednej z branż dominujących;
- brak inwestorów chcących rozwijać biznes w Dzierzgoniu;
- brak promocji, przygotowania planistycznego i uzbrojenia obszarów potencjalnie nadających się do zainwestowania przez nowe podmioty.

Do najważniejszych potencjałów w sferze gospodarczej należy zaliczyć:

- potencjał turystyczny gminy oparty o walory przyrodnicze i krajobrazowe gminy oraz potencjał agroeologiczny terenów rolnych;
- potencjał turystyczny obszaru rewitalizacji, oparty o historyczne walory centrum miasta;
- relatywnie wysoki poziom przedsiębiorczości na obszarze rewitalizacji;
- relatywnie duży potencjał terenów mogących stanowić bazę dla lokalizacji nowych przedsiębiorstw wymagający tylko przygotowania planistycznego;
- istniejące tereny poprzemysłowe, które mogą być wtórnie wykorzystane na cele lokalizacji nowych firm;
- dostępne lokale, możliwe do przekształcenia na cele usługowe;
- duże możliwości rozwoju sektora ekonomii społecznej ze względu na istniejące potrzeby oraz doświadczenie w inkubowaniu takich form działalności przez NOWES.

II.3. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 3 ustawy o rewitalizacji, zjawiska przestrzenno-funkcjonalne stanowiące przesłankę stwierdzenia na danym obszarze stanu kryzysowego dotyczą w szczególności: niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej oraz niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych.

Analiza wskaźnikowa

Jednym z aspektów, które należy przeanalizować w ramach diagnozy zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych jest dostęp do podstawowych usług. Z uwagi na dostępność danych na poziomie wewnątrzgminnym, na etapie diagnozy służącej wyznaczaniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przeanalizowano średnią pieszą odległość z miejsca zamieszkania do: placówki wychowania przedszkolnego, szkoły podstawowej, biblioteki i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, a także odsetek adresów z dostępem do Internetu powyżej 30 Mb/s. Wartości wszystkich ww. wskaźników dla obszaru rewitalizacji są znacząco lepsze od średniej dla gminy. W przypadku placówki wychowania przedszkolnego, szkoły podstawowej i biblioteki odległości nie przekraczały 300 m, a średnia odległość do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej wyniosła jedynie 156 m. Wynika to z centralnego położenia obszaru rewitalizacji, na którym zlokalizowana jest większość usług.

Zgodnie z uor elementem analiz negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych jest również wyposażenie w infrastrukturę techniczną. Niezmiernie istotnym elementem podlegającym analizie był dostęp do szerokopasmowego Internetu. Dostęp do sieci oraz jakość tego dostępu już od wielu lat stawały się coraz bardziej istotne w kontekście korzystania z różnego rodzaju usług (m.in. w zakresie edukacji, kultury, rozrywki, usług e-administracji itd.), a także prowadzenia działalności gospodarczej. Podczas dwóch lat pandemii Covid-19 okazały się kwestią o fundamentalnym wręcz znaczeniu dla funkcjonowania w społeczeństwie. Na obszarze rewitalizacji dostęp do szerokopasmowego Internetu miało 90% adresów.

Analiza jakościowa

Charakterystyka obszaru rewitalizacji

Obszar rewitalizacji charakteryzuje się dość zróżnicowaną strukturą zagospodarowania terenu. W części stanowiącej wizualne centrum miasta dominują tereny niskiej zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (od dwóch do czterech kondygnacji), gdzieś z lokalami usługowymi w parterach, uzupełnione w części obrzeżnej wolnostojącą zabudową jednorodzinną i wolnostojącymi budynkami usługowymi. Zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna usytuowana jest m.in. wzdłuż fragmentu ul. Wojska Polskiego, a także ciągów ulic: Elbląskiej, Odrodzenia, Przemysłowej, 1 Maja, Traugutta i Kościelnej. Pozostałe tereny okalające centrum są zagospodarowywane mniej intensywnie budynkami jednorodzinnymi do dwóch kondygnacji, pawilonami i budynkami usługowymi oraz terenami magazynowo- składowymi. Większość zabudowy mieszkaniowej pochodzi z lat 60. i 70. XX wieku, ale obecne są również budynki przedwojenne, niekiedy o dość atrakcyjnej architekturze, charakterystycznej dla okresu powstania, bogatej w detale architektoniczne, m.in. gzymsy, ryzality, wykusze, werandy, małe wieżyczki i lukarny, zdobienia oraz niezwykle dopracowane detale ciesielskie w częściach dachowych, typowe dla zabudowy mieszczańskiej z przełomu XIX i XX wieku.

Na obszarze rewitalizacji koncentrują się wszystkie podstawowe usługi publiczne. W jego granicach znajdują się: placówka POZ, klub malucha, przedszkole, szkoła podstawowa z dwoma halami sportowymi oraz zespół szkół, w skład którego wchodzi: liceum ogólnokształcące, technikum, branżowa szkoła pierwszego stopnia i liceum dla dorosłych, a także ośrodek kultury z biblioteką i Urząd Miejski.

Dostęp do podstawowych usług

Jednym z aspektów, które należy przeanalizować w ramach diagnozy zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych jest dostęp do podstawowych usług, wśród których jednymi z kluczowych są usługi zdrowotne, a w ramach nich podstawowa opieka zdrowotna (POZ). W gminie funkcjonuje tylko jedna placówka tego typu, zlokalizowana na obszarze rewitalizacji (przy jego południowej granicy), przy ul. Tadeusza Zawadzkiego „Zośki” 17. Jeśli chodzi o odległość z miejsca zamieszkania do najbliższej placówki POZ, mieszkańcy obszaru rewitalizacji są zatem w stosunkowo dobrej sytuacji. Należy jednak pamiętać, iż odległość stanowi jednak tylko jeden z aspektów dostępności do usług zdrowotnych. Co najmniej równie ważne są: możliwość sprawnej rejestracji, czas oczekiwania na wizytę, sprawność obsługi (w tym możliwość załatwienia części spraw przez telefon i za pomocą e-recepty) oraz jakość udzielanych świadczeń zdrowotnych. Osobną kwestią jest dostępność do leczenia specjalistycznego, szczególnie w sytuacji, kiedy duża grupa seniorów zmaga się z konsekwencjami zaniechania leczenia chorób przewlekłych w trakcie pandemii. W BAM połowa ankietowanych

oceniła dostęp do opieki zdrowotnej „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”, a zagadnienie to znalazło się na wysokiej, 2. pozycji³³ wśród zagadnień wskazywanych przez mieszkańców jako priorytetowe do rozwiązania (108 wskazań). Najwyższy odsetek osób negatywnie oceniających dostęp do opieki zdrowotnej odnotowano w grupach wiekowych: 36-45 lat (78%), 46-55 lat (63%), 26-35 lat (59%) oraz 19-25 lat (50%). Najczęściej odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” udzielały osoby najstarsze (powyżej 65. roku życia) i najmłodsze (do 18 roku życia): odpowiednio 30 i 31%. Płeć nie miała żadnego wpływu na ocenę – w obu grupach odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” stanowiły 50%.

Kolejnym ważnym elementem systemu usług publicznych jest opieka nad dziećmi do lat trzech. Dostępność do tych usług istotnie oddziałuje m.in. na poziom aktywności zawodowej kobiet i sytuację materialną gospodarstw domowych. W 2019 r. przy ul. Spokojnej 4, a zatem na obszarze rewitalizacji, powstał pierwszy w gminie klub malucha, dysponujący 20 miejscami. Niezależnie od lokalizacji (korzystnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji), z uwagi na liczbę dzieci przypadających na miejsce w placówce (w 2021 r. w gminie mieszkało 324 dzieci do lat trzech, co oznacza ponad 16 dzieci na 1 miejsce w placówce), trudno mówić o dobrej dostępności do instytucjonalnej opieki nad najmłodszymi dziećmi. Na koniec 2020 r. odsetek dzieci do lat trzech objętych opieką żłobkową wynosił w gminie 7,5%, tj. mniej niż średnio w powiecie, województwie i kraju – odpowiednio o 2,8, 3,7 i 5,3 p.p.³⁴ Te niskie na tle powiatu, województwa i kraju wskaźniki nie znalazły jednak odzwierciedlenia w opiniach mieszkańców uczestniczących w BAM. Aż 41% ankietowanych oceniło dostępność placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do trzech lat „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. Przeciwnego zdania było 25% respondentów. Zdecydowanie najwięcej głosów krytycznych było w grupie osób w wieku 19-25 lat (50%) oraz powyżej 65. roku życia (45%). Na liście priorytetów mieszkańców kwestia dostępności do opieki żłobkowej znalazła się na dopiero na miejscu 13. (z 38 analizowanych zagadnień).

Ustalanie sieci przedszkoli i szkół podstawowych na poziomie lokalnym regulują zapisy ustawowe³⁵, w których określone są maksymalne odległości lokalizacji tych placówek od miejsca zamieszkania. W mieście Dzierzgoń funkcjonuje jedno samorządowe przedszkole przy ul. Słowackiego 4 (a więc w granicach obszaru rewitalizacji). Oddziały przedszkolne funkcjonują też przy szkole podstawowej przy ul. Krzywej (również na obszarze rewitalizacji). Z uwagi na lokalizację obu tych placówek mieszkańcy obszaru rewitalizacji w oczywisty sposób znajdują się w lepszej sytuacji niż większość mieszkańców gminy. Odrębną kwestią jest obłożenie miejsc w przedszkolach. Według danych GUS w 2020 r. na 1 placówkę wychowania przedszkolnego w gminie przypadało 277 dzieci w wieku 3-5 lat, tj. 2,5

³³ Po ścieżkach rowerowych (156 wskazań), a przed infrastrukturą drogową (107 wskazań).

³⁴ BDL GUS, Kategoria *Ochrona zdrowia, opieka społeczna i świadczenia na rzecz rodziny*, grupa *Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3. Żłobki*.

³⁵ Art. 32 i 39 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1082 ze zm.).

razy więcej niż średnio w powiecie oraz ponad trzykrotnie więcej niż w województwie i kraju.³⁶ Mimo tak niekorzystnych wartości wskaźników, podobnie jak w przypadku opieki żłobkowej, większość osób biorących udział w BAM oceniło dostępność placówek zapewniających opiekę przedszkolną „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze” (56% wskazań). Przeciwnego zdania było 12% ankietowanych. Zdecydowanie najczęściej odpowiedzi oceniających dostęp do przedszkoli „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” było w grupie osób w wieku 19-25 lat (33%). Odwrotnie niż w przypadku żłobków, nieco więcej głosów krytycznych było w mieście niż na wsi (odpowiednio 11 i 9%). Mężczyźni prawie dwukrotnie częściej wskazywali na problem niż kobiety (odpowiednio 15 i 8% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”). Wśród kwestii, które zdaniem mieszkańców gmina powinna priorytetowo rozwijać w kolejnych kilku latach dostępność do placówek wychowania przedszkolnego znalazła się niemal na końcu listy (miejsce 32. z 38).

Na obszarze rewitalizacji (przy ul. Krzywej) działa jedna z trzech szkół podstawowych w gminie (jedyna w mieście). Również i w tym przypadku dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji są w bardzo dobrej sytuacji biorąc pod uwagę odległość z miejsca zamieszkania do szkoły.

W zakresie usług kultury, ale też czasu wolnego, ważnymi miejscami są domy kultury i biblioteki. Od lat nie ograniczają się one do swojej historycznej funkcji, lecz coraz częściej stanowią przestrzeń dla nieformalnego życia publicznego, zapewniając wygodne miejsce do nauki, pracy, wielu form aktywności, ale też i odpoczynku, kierując do swoich użytkowników ofertę różnego rodzaju działań. Na obszarze rewitalizacji, przy ul. Krzywej, działają Dzierzgoński Ośrodek Kultury i biblioteka publiczna. Pod względem dostępności do oferty DOK i biblioteki, mieszkańcy obszaru są zatem w bardzo dobrej sytuacji.

Dostęp do infrastruktury czasu wolnego (miejsca spotkań, infrastruktura kultury, tereny zielone, infrastruktura rekreacyjno-sportowa)

Deficyt miejsc spotkań dla mieszkańców był jednym z najczęściej powracających tematów podczas warsztatów diagnostycznych. Problem dotyczy w szczególności młodzieży i osób starszych, ale także innych grup mieszkańców. Na obszarze rewitalizacji nie ma kawiarni czy pubu, gdzie można byłoby się spotkać ze znajomymi. Działający na obszarze rewitalizacji Dzierzgoński Ośrodek Kultury posiada przestrzeni dostosowane do prowadzenia określonych zajęć. Nie ma tam przestrzeni o charakterze kawiarni, gdzie można byłoby się spotkać i porozmawiać, nie będąc uczestnikiem zajęć prowadzonych przez DOK.

Jednocześnie młodzi ludzie stale poszukują przestrzeni publicznych, gdzie mogliby się spotkać i porozmawiać. Niekoniecznie w warunkach komercyjnych, ze

³⁶ BDL GUS, Kategoria *Wychowanie przedszkolne*, grupa *Przedszkola*.

względu na brak środków na „bywanie w lokalach”. Jedynym takim miejscem jest siedziba Teatru 3.5 przy ul. Różanej 4 (w niedalekiej odległości od granicy obszaru rewitalizacji), który oferuje młodzieży możliwość nieformalnego spotkania się, jednak, z oczywistych względów, nie jest w stanie zaspokoić wszystkich potrzeb. Dlatego też młodzież spotyka się na nieczynnym targowisku, placach zabaw, w rejonie garaży nad rzeką, co niepokoi i jednocześnie irytuje zwłaszcza osoby starsze, dla których tego rodzaju nieformalne zebrania stanowią nie tylko zakłócenie spokoju (hałas), ale również zagrożenie bezpieczeństwa. Nierzadko spotkania te przekształcają się bowiem w alkoholowe libacje, a niekiedy kończą się demolowaniem przestrzeni publicznych.

Jeszcze inne potrzeby mają osoby starsze, często mieszkające samotnie, które potrzebują łatwo dostępnego miejsca spotkań z osobami z sąsiedztwa, gdzie można wygodnie usiąść i „po prostu porozmawiać” o codziennych sprawach.

Dla jakości życia istotny jest również dostęp do miejsc aktywnego wypoczynku i rekreacji oraz uprawiania aktywności sportowych.

Na obszarze rewitalizacji dostęp do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej rozumianej jako: boiska, place zabaw oraz pozostała ogólnodostępna infrastruktura sportowo-rekreacyjna (siłownie zewnętrzne, urządzenia kalisteniczne itp.) jest bardzo dobry. W granicach obszaru znajdują się m.in.: hale sportowe przy szkole podstawowej przy ul. Krzywej, Orlik Dzierzgoń przy ul. Zawadzkiego, SkatePark przy ul. Żurawiej, boisko i plac zabaw przy ul. Słowackiego (tzw. Kraśkowe Podwórko), siłownia NESTLE i plac zabaw przy ul. Wojska Polskiego, siłownia i plac zabaw przy ul. Żeromskiego oraz plac zabaw w parku na Wzgórzu Zamkowym przy ul. Elbląskiej. Mimo tego, część osób uczestniczących w warsztatach diagnostycznych zwracała uwagę na niedobór infrastruktury rekreacyjnej i jej niedostosowanie do potrzeb użytkowników (przykładem jest Skate Park).

Funkcję terenów rekreacyjno-wypoczynkowych pełnią również ogólnodostępne tereny zieleni urządzonej. Obszar rewitalizacji ze względu na dość niską intensywność zabudowy, wizualnie wydaje się dość dobrze wyposażony w zieleni. Jednak ze względu na podziały parcelacyjne i duży udział zabudowy jednorodzinnej zlokalizowanej na ogrodzonych parcelach prywatnych, dostępność urządzonych, wysokiej jakości terenów zielonych w opinii mieszkańców nie jest zadowalająca. Najbardziej charakterystyczne tereny zielone stanowią: dość wyraźnie wykształcony ciąg obszarów nabrzeżnych usytuowanych wzdłuż koryta niewielkiej rzeki Dzierzgonki, której wijące się koryto przebiega malowniczo przez centrum miasta, a także obszar Wzgórza Zamkowego, obecnie stanowiącego teren parkowy. Podkreślanym przez uczestników warsztatów problemem jest jednak zły stan tych terenów (szerzej poniżej, w części dotyczącej jakości przestrzeni publicznych) oraz utrudniony dostęp, co po części wynika z naturalnego ukształtowania terenu (Wzgórze Zamkowe), ale także z barier przestrzennych i architektonicznych (szerzej w rozdz. II.1.5). Uczestniczący w warsztatach diagnostycznych mieszkańcy zwracali uwagę na brak małych

przyulicznych terenów zieleni urządzonej (parki kieszonkowe), które ze względu na lokalizację w bezpośrednim sąsiedztwie miejsca zamieszkania byłyby łatwo dostępne, a także na niewystarczającą liczbę ławek, które dawałyby możliwość krótkiego odpoczynku dla osób starszych na ich codziennych trasach.

Mieszkańcy uczestniczący w BAM dobrze ocenili dostępność miejsc, gdzie można nieodpłatnie uprawiać aktywność fizyczną i sport. 60% ankietowanych oceniło ją „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. Przeciwnego zdania było 16%. Gorzej natomiast oceniona została dostępność miejsc do spotkań i rozmów.

Zadowolonych z obecnej sytuacji w tym zakresie było 41% ankietowanych, tj. o 1/3 osób mniej niż w przypadku miejsc do uprawiania aktywności fizycznej i sportu. Wyższy był również odsetek odpowiedzi krytycznych (27%). Miejsc do uprawiania aktywności fizycznej i sportu najczęściej brakuje osobom w wieku 46-55 lat (20% wskazań), a miejsc do spotkań i rozmów – osobom w wieku 26-35 lat (35%). Oba zagadnienia znalazły się jednak dopiero w 2. dziesiątce kwestii priorytetowych do rozwiązania w gminie.

Jakość przestrzeni publicznych

Kwestia jakości przestrzeni publicznej dość często pojawiała się podczas spotkań z mieszkańcami. Mieszkańcy zwracali uwagę na chaos przestrzenny, miejsca nieestetyczne i nieprzyjazne mieszkańcom (choć nieraz mające duży potencjał), deficyt terenów parkowych lub ich niską jakość, bariery przestrzenne i architektoniczne. Dla odbioru przestrzeni i oceny jej estetyki niezwykle istotny jest też stan elewacji poszczególnych budynków oraz całych pierzei, w tym także bram, przejść i przejazdów. Niska jakość przestrzeni nie zachęca do spędzania w niej czasu wolnego, ani lokalnych klientów handlu i usług, ani turystów. Zaniedbane, źle oświetlone przestrzenie sprzyjają natomiast występowaniu zjawisk kryminalnych. Problem ten był kilkakrotnie, w odniesieniu do różnych aspektów życia na obszarze rewitalizacji, sygnalizowany przez samych mieszkańców uczestniczących w warsztatach diagnostycznych.

Na estetykę przestrzeni negatywnie wpłynęły prowadzone zwłaszcza w latach 90. XX w. działania modernizacyjne i adaptacyjne polegające na przebudowie fasad budynków na poziomie parterów. Najczęściej było to powiązane z przekuwaniem i powiększaniem istniejących otworów okiennych i drzwiowych, a czasem ich łączeniem. W ten sposób wprowadzono szereg witryn sklepowych nieharmonizujących z istniejącą zabudową oraz pozostałymi partiami elewacji. Zauważalny jest też brak spójnej koncepcji estetycznej dla odnawianych fasad budynków.

Uczestnicy spotkań wskazywali na zanikające w centrum usługi i handel. Jako przyczyny wskazano m.in. starzejące się i ubożące społeczeństwo, pandemię Covid-19. Znaczenie ma również konkurencyjna oferta Malborka i Elbląga (dojazd samochodem około 35-40 minut).

Zwrócono również uwagę na brak właściwych warunków do rozwoju funkcji targowych. Oddany do użytkowania w 2019 r. plac targowy przy ul. Wojska Polskiego³⁷ nie stał się miejscem żywym i w konsekwencji w tej części miasta nie toczy się życie.

Miejscami o rozwiązaniach urbanistycznych niedostosowanych do zmieniających się funkcji są przede wszystkim: historyczne Wzgórze Zamkowe, plac przed Urzędem Miasta oraz przestrzeń nad rzeką Dzierzgonką.

Omawiając problemy terenów nadrzecznych, uczestnicy warsztatów diagnostycznych zgodnie wskazywali, że jest to jeden z najgorzej zagospodarowanych obszarów miasta. Wieloletnia polityka władz miasta, którą uczestnicy spotkań określali jako marginalizowanie terenów nadrzecznych poprzez lokowanie na tym obszarze funkcji usługowych dla zabudowy mieszkaniowej, spowodowała, iż na obszarze tym znajdują się liczne budynki gospodarcze i przede wszystkim całe zespoły garażowe, których bryły skutecznie zaśmiecają przestrzeń, fatalnie wpływając na jej estetykę. Jednocześnie, ze względu na małą dostępność tych terenów, zaciszne enklawy i zaułki stały się nieformalnymi miejscami spotkań osób spożywających alkohol i inne używki. Podczas jednego z warsztatów padło stwierdzenie, że „miasto jest odwrócone od rzeki”, a przez istniejące zagospodarowanie teren ten jest trudno dostępny i niebezpieczny. Tymczasem, w opinii uczestników spotkań, nawet po niewielkim (kosztowo) uporządkowaniu koryta i brzegów, rzeka mogłaby się nadawać do uprawiania turystyki kajakowej, bardzo już popularnej na Kociewiu i Kaszubach (na takich rzekach jak Wda, Brda i in.), a brzegi rzeki mogłyby służyć jako tereny spacerowe. Konieczne jest jednak właściwe zagospodarowanie tych terenów, oczyszczenie ich, na ile to możliwe, z zabudowy garażowej oraz stworzenie miejsc do rekreacji, a także usytuowanie tam małej gastronomii, chociaż w sezonie wiosenno-letnim (np. food trucki).

Zagospodarowania (rekompozycji zieleni, odnowienia ścieżek i uzupełnienia małej architektury) wymaga również zespół zieleni parkowej na Wzgórzu Zamkowym.

Podczas spotkań zwracano również uwagę na brak ścieżek rowerowych, po których można by się bezpiecznie poruszać rowerem, nie tylko w celach rekreacyjnych, ale także dojeżdżając do szkoły czy pracy. Częściowo mogłoby to złagodzić problem niedoboru miejsc parkingowych w centrum miasta (szerzej poniżej, w części dotyczącej obsługi komunikacyjnej).

Ze względu na ukształtowanie terenu i bariery przestrzenne oraz architektoniczne poszczególne fragmenty obszaru rewitalizacji są trudno dostępne lub wręcz niedostępne dla osób z ograniczeniami ruchowymi, w tym osób starszych (szczegóły w rozdz. II.1.5).

Istotnym problemem jest występowanie terenów niezagospodarowanych, które nie pełnią żadnej funkcji. Podobny problem stanowią działki zabudowane

³⁷ <http://dzierzgon.pl/inwestycje/zakonczenie-realizacji-projektu-pn-przebudowa-i-wyposazenie-targowiska-stalego-w-dzierzgoniu/>

obiektami tymczasowymi. Biorąc pod uwagę szczególną rolę jaką obszar rewitalizacji pełni w odbiorze miasta, jego położenie obejmujące historyczny układ urbanistyczny³⁸, a także znaczenie dla rozwoju miasta, konieczne jest podjęcie działań porządkujących oraz intensyfikujących zabudowę, tak by odpowiadała ona potrzebom mieszkańców oraz randze centrum miasta i gminy.

Obsługa komunikacyjna

Istniejące rozwiązania komunikacyjne, zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne nie są adekwatne do aktualnych potrzeb mieszkańców. Istnieje potrzeba ponownego przeanalizowania organizacji ruchu na obszarze rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem preferencji dla ruchu pieszego i rowerowego. Obecnie dominuje komunikacja samochodowa przy jednoczesnym dotkliwym braku miejsc postojowych w centrum miasta. Z uwagi na koncentrację na obszarze rewitalizacji (jest to centrum miasta i gminy) funkcji usługowych (publicznych i komercyjnych) oraz użytkowników (mieszkańców obszaru rewitalizacji, pozostałej części miasta i sąsiednich miejscowości) występuje stały deficyt tych miejsc. Uczestnicy spotkań zwracali też uwagę na brak miejsc postojowych przy budynkach mieszkalnych.

Podnoszono nie tylko problem deficytu miejsc postojowych, lecz także kwestię niewłaściwej organizacji parkowania w centrum. Wprowadzenie opłaty parkingowej, zdaniem uczestników spotkań, zwiększyłoby rotację parkujących i poprawiłoby dostępność miejsc postojowych. Niektórzy uczestnicy spotkania wyrażali potrzebę większej aktywności policji i straży miejskiej w stosunku do niewłaściwie zaparkowanych samochodów oraz kierowców łamiących przepisy ruchu drogowego (gabaryty i szybkość ruchu tranzytowego). Problem organizacji ruchu w centrum oraz brak systemu parkowania został uznany przez uczestników spotkania za bardzo ważny. Zgodzili się oni co do tego, że niewłaściwie zaparkowane samochody bardzo utrudniają poruszanie się po mieście pieszym, a zwłaszcza seniorom i osobom z wózkami dziecięcymi.

W tym kontekście padła propozycja przeanalizowania możliwości wprowadzenia opłat parkingowych na rozpatrywanym obszarze, aby wymusić rotację parkowania umożliwiającą wszystkim zainteresowanym załatwienie swoich spraw. Opłaty powinny być tak skalkulowane, aby przestrzeń parkingowa mogła być wykorzystywana zarówno przez osoby dojeżdżające do pracy w centrum, jak i klientów sklepów i usług. Na spotkaniach dominował pogląd, że gdy potencjalni klienci sklepów zmuszeni są parkować w oddaleniu, to zniechęca to ich do dokonywania zakupów i korzystania z usług w centrum miasta. Wprowadzenie odpowiedniej organizacji stref parkowania w mieście powinno skutecznie

³⁸ Pomimo faktycznej lokacji na prawie chełmińskim rozplanowanie miasta nigdy nie przypominało regularnej ortogonalnej siatki ulic z centralnie wytyczonym placem. Układ urbanistyczny najstarszej części miasta przypomina bardziej plan miast lokowanych na prawie lubeckim z szeroką centralną ulicą, wokół której wytyczano mniejsze równoległe lub prostopadłe uliczki, która dopiero z czasem przybrała postać rynku [za:] *Program opieki nad zabytkami miasta i gminy Dzierzgoń 2010-2013*, <http://bip.dzierzgon.pl/?c=546>

oddziaływać na zachowania kierowców. Rozmawiano również o możliwości przeorganizowania niektórych ulic na ruch jednokierunkowy. Pozwoliłoby to na zmianę zachowań komunikacyjnych mieszkańców i użytkowników obszaru oraz wydzielenie ścieżek dla rowerów i poszerzenie zbyt wąskich chodników, a także wprowadzenie rozwiązań poprawiających dostępność przestrzeni dla osób ze specjalnymi potrzebami.

W kontekście bezpieczeństwa i funkcjonalności istniejących rozwiązań uczestnicy spotkań zwrócili także uwagę na brak miejsc do zatrzymania się przy szkole podstawowej, co powoduje utrudnienia przy odwożeniu i przywożeniu dzieci do szkoły oraz na zajęcia pozalekcyjne do hali sportowej przy szkole oraz pobliskiego ośrodka kultury. Zagrożenie bezpieczeństwa pieszych, szczególnie uczęszczających do tych placówek dzieci, stanowi przebiegająca nieopodal droga wojewódzka 515 (główny ruch tranzytowy w kierunku Malborka). Podkreślano konieczność poprawy bezpieczeństwa przejść dla pieszych, poszerzenia i przebudowy chodników oraz przeorganizowania ruchu na niebezpiecznych skrzyżowaniach (szczegółowo w rozdz. II.1.4).

Kluczowe problemy i potencjały

Najważniejszymi problemami w sferze przestrzenno-funkcjonalnej są:

- niska estetyka przestrzeni publicznych, w tym: zły stan techniczny (estetyczny) części elewacji, bram, przejść i przejazdów, szereg witryn sklepowych nieharmonizujących z istniejącą zabudową oraz pozostałymi partiami elewacji, chaos reklamowy;
- brak lokalnych regulacji prawnych, które umożliwiłyby władzom samorządowym skuteczne opanowanie chaosu reklamowego;
- brak spójnej koncepcji estetycznej dla odnawianych fasad budynków;
- brak opracowania waloryzującego przestrzenie publiczne w mieście, określającego ich funkcje docelowe;
- zanikające w centrum usługi i handel;
- brak szerokiej i odpowiednio zróżnicowanej oferty spędzania czasu wolnego, zwłaszcza dla starszych dzieci i młodzieży;
- brak kina/ sali kinowej o charakterze klubu/ DKF-u;
- deficyt miejsc nieformalnych spotkań odpowiadających potrzebom różnych grup mieszkańców: młodzieży, osób starszych, rodziców z małymi dziećmi itp.;
- mimo istniejącej infrastruktury nierozwinięte funkcje targowe (specjalnie zbudowane targowisko miejskie, na którym nikt nie chce handlować);

- brak atrakcyjnej przestrzeni publicznej, która mogłaby być adaptowana do różnych funkcji (przyjazne miejsce spotkań, handel, w tym okolicznościowe kiermasze, koncerty, wystawy plenerowe itp.; wielofunkcyjność jest konieczna, aby zapewnić całoroczny program wykorzystania tej przestrzeni, tak aby nie była pusta);
- deficyt zieleni urządzonej w granicach obszaru rewitalizacji, w szczególności brak małych przyulicznych terenów zieleni urządzonej (parki kieszonkowe), które ze względu na lokalizację w bezpośrednim sąsiedztwie miejsca zamieszkania byłyby łatwo dostępne;
- zaniedbany teren parkowy na Wzgórzu Zamkowym, z uwagi na ukształtowanie terenu niedostępny dla osób o słabszej kondycji fizycznej, z ograniczeniami w poruszaniu się;
- brak zagospodarowania terenów nadrzecznych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe;
- niskie na tle powiatu, województwa i kraju wskaźniki opieki żłobkowej i przedszkolnej;
- zgłaszany przez część mieszkańców niedobór infrastruktury rekreacyjnej lub jej niedostosowanie do potrzeb użytkowników,
- brak infrastruktury rowerowej (ścieżek, stojaków na rowery);
- wysoki odsetek dojeżdżających do centrum (pracy lub szkoły) samochodem;
- deficyt miejsc parkingowych w centrum pogłębiany przez niewłaściwą organizację ruchu w centrum oraz brak systemu parkowania; niewłaściwie zaparkowane samochody utrudniają poruszanie się po mieście pieszym, a zwłaszcza seniorom i osobom z wózkami dziecięcymi, a brak możliwości zaparkowania zniechęca potencjalnych klientów i tym samym blokuje rozwój usług i handlu; deficyt miejsc parkingowych przy budynkach mieszkalnych;
- brak miejsc do zatrzymania się przy szkole podstawowej, co powoduje utrudnienia przy odwożeniu i przywożeniu dzieci do szkoły oraz na zajęcia pozalekcyjne do hali sportowej przy szkole oraz pobliskiego ośrodka kultury;
- brak funkcjonalnych elementów małej architektury (ławki, tzw. opieracze, infrastruktura do ładowania urządzeń mobilnych itp.);
- brak dobrej jakości posadzek w przestrzeniach publicznych;
- dominacja ruchu samochodowego w centrum miasta, ulice o małej funkcjonalności z punktu widzenia pieszego; przebiegające przez obszar rewitalizacji drogi wojewódzkie (515 i 527) stanowiące bardzo dużą barierę dla pieszych.

Do najważniejszych potencjałów w sferze przestrzenno-funkcjonalnej należy zaliczyć:

- koncentracja wszystkich podstawowych usług publicznych (podstawowa opieka zdrowotna, edukacja, kultura, administracja) oraz handlu i usług komercyjnych na obszarze rewitalizacji, a tym samym relatywnie dobra do nich dostępność mieszkańców obszaru;
- potencjał terenów nadrzecznych i Wzgórza Zamkowego;
- potencjał lokalowy Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury umożliwiający uruchomienie kawiarenki na potrzeby młodzieży nieuczestniczącej w zajęciach, oczekującej na zajęcia, a także rodziców czekających na swoje dzieci uczestniczące w zajęciach;
- dostępne przestrzenie i lokale użytkowe, w których możliwe jest utworzenie miejsc spotkań i animowania czasu wolnego dla różnych grup mieszkańców (młodzieży, rodziców z małymi dziećmi, osób starszych itp.) – potencjał lokalnych organizacji pozarządowych oraz podmiotów ekonomii społecznej, zwłaszcza inkubowanych przy NOWES, umożliwiający zagospodarowanie tej sfery przez niekomercyjne lub nisko komercyjne lokale.

II.4. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk technicznych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 4 ustawy o rewitalizacji, zjawiska techniczne stanowiące przesłankę stwierdzenia na danym obszarze stanu kryzysowego dotyczą w szczególności: degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w tym w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Analiza wskaźnikowa

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji jednym z aspektów podlegających analizie jest stopień funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych. Istotnym elementem stanowiącym o ewentualnych problemach w tym zakresie jest dostęp do podstawowych sieci infrastruktury technicznej (wodociągowej, kanalizacyjnej, ciepłowniczej) oraz jej stan techniczny.

Na koniec 2020 r. do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej podłączone były wszystkie budynki w mieście.³⁹ W ramach diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przeanalizowano zatem liczbę awarii sieci wodociągowej oraz sieci kanalizacyjnej (w przeliczeniu na 100 budynków). W obu przypadkach wartości wskaźników dla obszaru rewitalizacji były gorsze od średniej dla gminy – wyniosły odpowiednio 2,85 i 7,86 przy średniej dla gminy 2,71 i 4,46.

Na terenie gminy brak jest zorganizowanego systemu ciepłowniczego – poza kilkoma osiedłowymi kotłowniami stosowane są indywidualne źródła ciepła. Ze względu na wpływ ogrzewania budynków na wielkość emisji powierzchniowej (emisja pochodząca z gospodarstw domowych stanowi 50% bilansu emisji CO₂ w gminie⁴⁰), kwestie te zostały przeanalizowane w rozdziale II.5. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk środowiskowych.

Kolejnym aspektem podlegającym analizie w ramach diagnozy zjawisk technicznych jest degradacja obiektów budowlanych. W tym celu przeanalizowano rozmieszczenie zabytków nieruchomych, jako obiektów wymagającymi szczególnej troski i nakładów ze względu na ich stan techniczny. Oczywiście z założeniem, iż występowanie zabytków na danym obszarze należy rozpatrywać nie tylko w aspekcie problemów technicznych, ale także – a może przede wszystkim – jako ważny zasób rozwojowy. Krajobraz kulturowy, którego

³⁹ BDL GUS, kategoria *Gospodarka mieszkaniowa i komunalna*, grupa *Urządzenia sieciowe*

⁴⁰ *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Dzierzgoń*, przyjęty uchwałą Nr XVI/141/2016 r. Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 24 marca 2016 r., <http://bip.dzierzgon.pl/?a=546>

zabytki są ważnym elementem, jest bowiem jednym z kluczowych czynników kształtujących *genius loci* danego miejsca, a tym samym determinującym jego potencjał i kierunek rozwoju. Jest to bardzo istotne przy planowaniu interwencji rewitalizacyjnej.

Na obszarze rewitalizacji zidentyfikowano 61 zabytków nieruchomości (zarówno wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego⁴¹, jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków⁴²), tj. 17% wszystkich zabytków w gminie. Wartość wskaźnika liczby zabytków nieruchomości na 100 budynków była na obszarze rewitalizacji znacząco wyższa niż średnia dla gminy (odpowiednio 15,25 i 9,46).

W ramach diagnozy stanu technicznego obiektów budowlanych, przeanalizowano również sytuację gminnego zasobu mieszkaniowego, w tym lokali socjalnych, które – zgodnie z art. 22 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 172 ze zm.) – mogą być lokalami o obniżonym standardzie. Według danych zawartych w Wieloletnim Programie Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Dzierzgoń na lata 2020-2025⁴³, na koniec 2019 r. zasób mieszkaniowy gminy liczył 295 lokali mieszkalnych o powierzchni użytkowej 12 750,63 m², znajdujących się w 138 budynkach, w tym 10 lokali socjalnych. Najwięcej (blisko 1/5) powierzchni użytkowej w mieszkaniowym zasobie komunalnym gminy znajduje się w jednostce referencyjnej Wojska Polskiego - Traugutta. W centrum jest to 8%. Aspekt ten jest istotny na etapie planowania interwencji. Z punktu widzenia możliwości kreowania aktywnej polityki rewitalizacyjnej przez gminę, korzystny jest bowiem względnie wysoki udział zasobu komunalnego na obszarze rewitalizacji.

Analiza jakościowa

Zasób zabytkowy

Najcenniejszymi, wpisanymi do rejestru, zabytkami na obszarze rewitalizacji są: pochodzący z początku XIV w. kościół parafialny p.w. Św. Trójcy Przenajświętszej i Św. Katarzyny przy ul. Mickiewicza 1, XVIII-wieczny kościół i zespół klasztorny o.o. Reformatów przy ul. Krzywej 16 (obecnie w zabudowaniach dawnego klasztoru znajduje się siedziba Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury i biblioteki gminnej, a kościół jest użytkowany przez cerkiew grekokatolicką p.w. Zesłania Ducha Świętego), dom i spichlerz przy ul. Odrodzenia 9 i 4, dom przy ul. Traugutta 21, XV-

⁴¹ <http://www.ochronazabytkow.gda.pl/rejestr-zabytkow/rejestr-zabytkow-nieruchomych/>

⁴² Gmina nie posiada aktualnego programu opieki nad zabytkami. Program opieki nad zabytkami miasta i gminy Dzierzgoń 2010-2013 stanowi załącznik do uchwały Nr XXX/324/09 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 29 października 2009 r., <http://bip.dzierzgon.pl/?c=546>

⁴³ Uchwała nr XVI/237/2020 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 29 października 2020 r. w sprawie przyjęcia wieloletniego Programu Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Dzierzgoń na lata 2020-2025, http://bip.dzierzgon.pl/?p=document&action=save&id=6026&bar_id=4345

wieczna kaplica p.w. Św. Anny wraz z cmentarzem na Górze Św. Anny przy ul. Elbląskiej oraz cmentarz luterański przy ul. Wojska Polskiego.

W gminnej ewidencji zabytków ujęte są m.in.: ruiny zamku krzyżackiego z I. poł. XIII w., park krajobrazowy na Wzgórzu Zamkowym z pocz. XX w. oraz wieża ciśnień z 1920 r., budynek Szkoły Podstawowej im. Tysiąclecia Państwa Polskiego z 1927 r. oraz hala sportowa przy szkole z lat 1941-1942 (przy ul. Krzywej 17).

Spośród zabytkowych obiektów użyteczności publicznej wymagających prac remontowych uczestnicy warsztatów diagnostycznych najczęściej wskazywali na Wzgórze Zamkowe (odnowa parku, wyeksponowanie ruin zamku, dojście uwzględniające standardy dostępności dla osób o specjalnych potrzebach), a także na potrzeby remontowe szkoły podstawowej przy ul. Krzywej 17 (dach do wymiany, brak termomodernizacji, otoczenie budynku do remontu – raporty sanepidu w tym zakresie). W kontekście potrzeb remontowych szkół wskazano, iż modernizacji wymaga również (niezabytkowy) zespół szkół przy ul. Tadeusza Zawadzkiego „Zośki” (zły stan dachu, brak parkingu).

Zgodnie z zapisami *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń*⁴⁴, w celu ochrony historycznego układu urbanistycznego miasta Dzierzgoń w ścisłym centrum historycznym miasta wraz z Górą Zamkową i Górą św. Anny wyznaczono strefę pełnej ochrony konserwatorskiej. Z uwagi na niejednorodny stan zachowania zasobów zawartych w strefie pełnej ochrony konserwatorskiej i wynikający stąd zróżnicowany zakres koniecznych działań oraz sposoby ich realizacji, w ramach strefy wyróżniono podstrefy:

- A. *supremacji – obejmującą zespoły i obiekty kulturowe o najwyższych i wysokich wartościach, zachowane w układzie i substancji (Góra Zamkowa, Góra Św. Anny, Kościół Trójcy Przenajświętszej i św. Katarzyny z zespołem zabudowy przykościelnej). Głównymi działaniami jest ekspozycja i ochrona zasobów. Występuje ograniczona możliwość nowych kreacji architektonicznych podporządkowanych układowi urbanistycznemu i lokalnemu kontekstowi zabytkowemu;*
- B. *integracji (rewitalizacji) – obejmującą historyczny obszar miasta w znacznym stopniu zdegradowany pod względem przestrzennym (Plac Wolności, ul. Przemysłowa, ul. Kościelna i część ul. 1 Maja). Głównymi działaniami jest ochrona zachowanych historycznych elementów, restrukturyzacja funkcjonalna i formalna oraz dekompozycja przestrzenna. Wśród kierunków działań wymienić należy konserwację, remonty i adaptacje istniejącej substancji oraz kształtowanie zespołów i układów z wprowadzeniem nowych elementów, respektujących i asymilujących istniejące wartości urbanistyczne i architektoniczne oraz przekształcanie ahistorycznej zabudowy w celu*

⁴⁴ Jednolity tekst *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń - Część II: Kierunki Rozwoju Przestrzennego Gminy i Miasta Dzierzgoń*, stanowiący załącznik nr 4 do uchwały Nr XXX/252/2017 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 31 sierpnia 2017 r., <http://bip.dzierzgon.pl/?c=459>

przywrócenia historycznego charakteru tej części miasta, podniesienia jego wartości estetycznych i kulturowych;

- C. *rewaloryzacji – obejmującą zespoły i obiekty kulturowe o przewadze zachowanych wartości w układzie i substancji (ul. Krzywa – klasztor oraz kościół pw. Zesłania Ducha Św., szkoła, ul. Żurawia, ul. Mickiewicza, ul. Kościelna, ul. 3 Maja, ul. Wojska Polskiego, północną część ul. Odrodzenia). Głównymi działaniami jest ochrona, rehabilitacja, a także wzbogacenie funkcjonalne i estetyczne przestrzeni publicznych oraz dalsze uzupełnianie struktury. Wśród kierunków działań należy wymienić konserwacje, remonty i odtworzenia części obiektów, a także możliwość nowych kreacji architektonicznych z zachowaniem i uzupełnieniem układu urbanistycznego, przy utrzymaniu równowagi i spójności zabytkowych i współczesnych elementów.*

Wiek zasobów mieszkaniowych

W centrum zlokalizowana jest niewielka grupa budynków pochodzących jeszcze z okresu przedwojennego. W większości wymagają one podjęcia działań termomodernizacyjnych, które pozwolą na zmniejszenie kosztów ich ogrzewania. Duża część obiektów przedwojennych posiada cechy zabytkowe. Ze względu na ochronę konserwatorską ich remontowanie stanowi poważne wyzwanie dla właścicieli, którzy muszą liczyć się z koniecznością uzgodnień z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich planowanych prac modernizacyjnych. Choć dostępne są technologie docieplania tego typu obiektów, nie zawsze jest to łatwe i efektywne w stosowaniu do kosztów. Uczestniczący w warsztatach diagnostycznych zarządcy nieruchomości (komunalnych i wspólnot mieszkaniowych) oraz sami mieszkańcy zwracali uwagę na powyższe uwarunkowania, wskazując je jako zasadniczy problem w poprawianiu stanu zasobu mieszkaniowego.

Obok zasobu przedwojennego, w granicach obszaru rewitalizacji znajdują się też budynki powojenne. Największą część zasobu mieszkaniowego stanowią budynki wybudowane do 1966 r., a niewiele mniejszą część stanowią budynki z lat 1967-1985. Oznacza to, że większość budynków na obszarze rewitalizacji jest już eksploatowana przez ponad 40-60 lat. Tak długi okres eksploatacji wiąże się z występowaniem i nawarstwianiem wielu problemów technicznych. Ponadto na obszarze znajduje się grupa budynków z lat 1986-1992, które powstały w podobnych technologiach, jak wcześniejsze, z tym że okres ich budowy przypadał na kryzysowe pod każdym względem lata 80., co pozwala przypuszczać, że ich stan jest niewiele lepszy od starszych obiektów, a w niektórych sytuacjach może być nawet znacznie gorszy, ze względu na niską jakość materiałów budowlanych pochodzących z tego okresu, zwłaszcza w zakresie instalacji wewnętrznych. Ponadto w granicach obszaru rewitalizacji usytuowanych jest kilka budynków pochodzących z okresu po transformacji ustrojowej z lat 1993-

1997, a także grupa najnowszych budynków i zespołów zabudowy mieszkaniowej, która od 1998 r. sukcesywnie się powiększa⁴⁵.

Z wiekiem budynków powiązane są problemy dotyczące ich niedostosowania do potrzeb osób z ograniczeniami w poruszaniu się. Wynika to z faktu, iż powstawały one w czasach, w których nie obowiązywały jeszcze dzisiejsze standardy w zakresie dostępności. Kwestie barier architektonicznych opisano szerzej w rozdz. II.1.5.

Systemy ogrzewania

Budynki na obszarze rewitalizacji są ogrzewane w większości paliwami stałymi i gazem oraz w bardzo nielicznych przypadkach energią elektryczną (szerzej w rozdz. II.5). W przypadku, gdy wyloty spalin podłączone są do zbiorczych pionów wywiewowych, mogą one być powodem zatrucia spalinami, a nawet czadem. Tego rodzaju zagrożenia występują w większości mieszkań wielorodzinnych, zbudowanych przed 1992 r. Wynika to z faktu, że mają one wspólne przewody wentylacyjne, co powoduje przenikanie zarówno zapachów, jak i hałasu do sąsiednich mieszkań. W tym kontekście w budynkach, w których stosowany jest grawitacyjny system wentylacyjny, całkowite uszczelnianie mieszkań poprzez wymianę starej, nieszczelnej stolarki okiennej na okna plastikowe, poza problemem z utrzymaniem właściwej wilgotności powietrza może być przyczyną zaccadzeń. Niebezpieczne jest też podłączanie wentylatorów elektrycznych w kuchniach do kominów zbiorczych, co może prowadzić do zaccadzenia innych mieszkańców.

Instalacje wewnętrzne

Większość instalacji wewnętrznych, jak już wspomniano, ma przeszło 50 lat. Większość z nich jest naprawiana na bieżąco, jednak konieczne będą wymiany instalacji wspólnych (tzw. pionów). Dotyczy to w praktyce wszystkich instalacji: elektrycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej. Wyzwaniem jest też konieczność dostosowania przewodów dymowych i wentylacyjnych do nowych przepisów.

Instalacje elektryczne do początku lat 90. były wykonywane z aluminium. Są one, pomimo doskonałego przewodzenia, narażone na przepalanie ze względu na niską trwałość, zwłaszcza w miejscach łączeń z osprzętem elektrycznym. Sytuację pogarsza przeciążanie instalacji, głównie ze względu na wymagania sprzętu RTV i AGD oraz zastępowanie podanych zabezpieczeń 10A bezpiecznikami 16A, co grozi przepaleniem przewodów a nawet pożarem. Coraz powszechniejsze stosowanie oświetlenia w technologii LED pozwala jedynie częściowo obniżyć obciążenia sieci i ryzyko przeciążeń.

⁴⁵ Dane o wieku budynków zaczerpnięto z bazy danych stanowiących materiał do uchwały nr VII/57/2015 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 24 czerwca 2015 r. w sprawie przyjęcia „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Dzierzgoń”.

Instalacje gazowe są wykorzystywane w części budynków mieszkalnych na obszarze rewitalizacji. Największe ryzyka wynikają z samowolnego przerabiania instalacji gazowych wewnątrz mieszkań, bez sprawdzenia ich szczelności, co może być przyczyną ulatniania się gazu i w konsekwencji grozić wybuchem.

Niebezpieczna jest również stara instalacja gazowa (skręcana), która, jeśli nie została wymieniona na instalację spawaną, z uwagi na okres eksploatacji również może być przyczyną ulatniania się gazu, co grozi poważną katastrofą.

Awarie instalacji wodociągowych usuwane są na bieżąco. Choć w tym przypadku zagrożenie katastrofą budowlaną jest mniejsze, straty materialne mogą być bardzo wysokie, a zalaniu z reguły ulega nie tylko lokal, w którym doszło do wycieku, ale także lokale poniżej. Stare instalacje powinny być sukcesywnie wymieniane, zwłaszcza pionowy wodociągowe.

Instalacje sanitarne ze względu na niskociśnieniowy charakter użytkowania są stosunkowo najbardziej długowieczne, pod warunkiem właściwej eksploatacji i o ile nie zostaną uszkodzone mechanicznie, np. w trakcie remontów. Problem mogą stanowić haki i zawiesia, które skorodowane mogą powodować opadanie rur, a w konsekwencji utratę spadków umożliwiających grawitacyjny odpływ nieczystości.

Docieplenie przegród zewnętrznych w części obiektów zostało już przeprowadzone. Tam gdzie brakuje takiego ocieplenia pojawia się problem erozji ścian. W części przypadków wykonane docieplenia nie są wystarczające, a budynki te wymagałyby kolejnej termomodernizacji w celu zwiększenia grubości warstwy izolacyjnej. Dostrzegalny jest problem mostków termicznych, zwłaszcza w budynkach starych i zabytkowych, w sąsiedztwie otworów okiennych i drzwiowych oraz w częściach dachowych, przy kominach i na poddaszach.

Sieci infrastruktury technicznej

Istotnym problemem technicznym jest mała przepustowość kanalizacji deszczowej na niektórych ulicach, zwłaszcza w pasie drogi wojewódzkiej. Mieszkańcy (na kilku spotkaniach, niezależnie od siebie) zwracali uwagę na problemy z podtopieniami wynikającymi, w ich ocenie, z niewydolności istniejącego systemu odprowadzania wód deszczowych. Problem potęgowany jest rzadkim czyszczeniem kratak odpływowych. Wskazywano na pilną potrzebę udroźnienia, przebudowy i ewentualnej rozbudowy układu kanalizacji deszczowej na obszarze rewitalizacji (szczególnie w centrum), ponieważ nadmiar wód opadowych, zwłaszcza w przypadku występowania deszczów nawalnych, stanowi zagrożenie bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego, a także niszczy istniejącą infrastrukturę – drogę (występowanie zapadlisk) oraz budynki mieszkalne zlokalizowane w jej bezpośrednim sąsiedztwie.

Stan techniczny ulic i ciągów pieszych

Ważnym dla wszystkich grup mieszkańców jest stałe podnoszenie jakości dróg i chodników, zwłaszcza w kontekście osób o szczególnych potrzebach w zakresie dostępności. W granicach podobszaru mieszkańcy wskazywali wiele miejsc, gdzie konieczne są działania mające na celu likwidację barier architektonicznych, zarówno w odniesieniu do budynków, jak i przestrzeni wspólnych. Kwestie te opisano szerzej w rozdz. II.1.5.

Odnosnie stanu technicznego ulic problemem jest zwłaszcza droga wojewódzka 513, której remont jest obiecany od lat przez Zarząd Dróg Wojewódzkich w Gdańsku, jednak wciąż nie jest on realizowany.

Zwracano również uwagę na braki w oświetleniu ulic i chodników oraz potrzebę wymiany oświetlenia na ledowe.

Poważnym problemem jest również brak dróg pożarowych lub ich permanentne zastawianie przez samochody mieszkańców, a w obszarach zlokalizowanych blisko centrum również przez osoby przyjeżdżające z zewnątrz, a także dzięki nasadzenia zieleni, które uniemożliwiają służbom podjazd pod budynek w sytuacji pożaru lub innego zdarzenia wymagającego interwencji.

Kluczowe problemy i potencjały

Najważniejszymi problemami w sferze technicznej są:

- znaczna dekapitalizacja wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej (czas eksploatacji większości budynków mieszkaniowych na obszarze rewitalizacji wynosi 40-60 lat);
- niedostosowanie budynków mieszkaniowych do aktualnych standardów w zakresie dostępności;
- zabytkowy charakter części budynków, co dodatkowo utrudnia podejmowanie działań remontowych, w tym termomodernizacyjnych (wyższe koszty, dłuższe procedury);
- wciąż znacząca część budynków wymagających termomodernizacji;
- zły stan techniczny wielu dróg i chodników;
- braki w oświetleniu ulic i chodników, potrzeba wymiany oświetlenia na ledowe;
- brak dróg pożarowych lub ich niedrożność;
- mała przepustowość kanalizacji deszczowej na części ulic, zwłaszcza w pasie drogi wojewódzkiej;

- potrzeby remontowe infrastruktury komunalnej przewyższające możliwości finansowe gminy;
- znaczący wzrost kosztów ogrzania budynków oznaczający drastyczny spadek środków na działania remontowe.

Do największych potencjałów w sferze technicznej należy zaliczyć:

- 100% budynków podłączonych do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;
- znaczący zasób lokali komunalnych na obszarze rewitalizacji;
- rozpoczęty proces termomodernizacji budynków mieszkalnych.

II.5. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk środowiskowych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 2 ustawy o rewitalizacji, zjawiska środowiskowe stanowiące przesłankę stwierdzenia na danym obszarze stanu kryzysowego dotyczą w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska oraz obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska.

Analiza wskaźnikowa

Kluczowym czynnikiem środowiskowym wpływającym na stan zdrowia ludności jest jakość powietrza, a podstawowym źródłem informacji w tym zakresie są coroczne raporty GIOŚ (Regionalnego Wydziału Monitoringu Środowiska w Gdańsku) na temat stanu jakości powietrza w województwie pomorskim⁴⁶.

W latach 2018-2021, w strefie pomorskiej⁴⁷, w ramach której znajduje się gmina Dzierzgoń, nie odnotowano przekroczeń dopuszczalnych stężeń pyłu zawieszonego PM10 ani PM2,5. Odnotowano natomiast przekroczenia dopuszczalnych stężeń Benzo(α)pirenu⁴⁸ i z tego powodu cała strefa pomorska, we wszystkich latach analizowanego okresu, kwalifikowana była do klasy C.⁴⁹ Analiza zasięgów obszarów przekroczeń poziomu docelowego benzo(a)pirenu pokazuje jednak, iż o ile w latach 2018 i 2019 problem ten występował także na obszarze gminy Dzierzgoń, to w latach 2020 i 2021 takich przekroczeń już nie odnotowano. Oznacza to, iż na obszarze gminy od dwóch lat (2020-2021) nie identyfikuje się przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń w żadnych z trzech podstawowych wskaźników stanowiących o jakości powietrza (PM10, PM2,5, B(a)P). Względnie wysoka jakość powietrza (obok walorów przyrodniczych i krajobrazowych) stanowi niewątpliwie o turystycznej atrakcyjności gminy.

Ocenę jakości powietrza na poziomie wewnątrzgminnym utrudnia fakt, iż na terenie gminy Dzierzgoń (ani w powiecie sztumskim) nie funkcjonuje żadna stacja pomiarowa GIOŚ. Podejmując próbę oceny jakości powietrza w poszczególnych częściach gminy uwzględniono zatem takie czynniki różnicujące sytuację w tym zakresie jak: obecność przestarzałych technologii grzewczych oraz natężenie ruchu kołowego i gęstość zabudowy wpływające na zdolność przewietrzania danego obszaru.

⁴⁶ <https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/rwms/11/publications>

⁴⁷ Województwo pomorskie podzielone jest na dwie strefy: Aglomerację Trójmiejską oraz tzw. strefę pomorską, obejmującą pozostały obszar województwa.

⁴⁸ Stężenie benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10 dla czasu uśredniania - rok, z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia.

⁴⁹ Oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru całej strefy, a podstawę zaliczenia strefy do określonej klasy stanowią wyniki oceny uzyskane na terenach o najwyższych poziomach stężeń danego zanieczyszczenia w strefie.

Na potrzeby diagnozy sytuacji w zakresie emisji niskiej (pochodzącej w znacznej mierze z ogrzewania indywidualnego w gospodarstwach domowych) przeanalizowano dane z Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków. Mimo ograniczeń związanych z poziomem wypełnienia bazy, jest to jednak podstawowe dostępne źródło aktualnych informacji w tym zakresie na poziomie wewnątrzgminnym. Wartość wskaźnika liczby lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe na 100 budynków mieszkalnych na obszarze rewitalizacji była znacząco wyższa od średniej dla gminy (odpowiednio: 68,33 i 33,43).

Kolejnym czynnikiem wpływającym na jakość powietrza jest emisja liniowa, czyli emisja komunikacyjna pochodząca z transportu. Jej wielkość związana jest przede wszystkim z natężeniem ruchu samochodowego. Na obszarze rewitalizacji intensywny ruch kołowy odbywa się drogami wojewódzkimi 515 i 527. Wzrost ruchu obserwowany jest zwłaszcza na prowadzącej do Malborka drodze wojewódzkiej 515.⁵⁰ Jednocześnie z uwagi na gęstość zabudowy przewietrzanie jest utrudnione. Sąsiedztwo dróg o dużym natężeniu ruchu oprócz emisji zanieczyszczeń ma również negatywny wpływ na klimat akustyczny – hałas komunikacyjny jest obecnie najpowszechniejszym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu w środowisku zurbanizowanym.

Drugą grupą negatywnych zjawisk środowiskowych wskazanych w ustawie o rewitalizacji jest obecności substancji stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska. Dostępnym wskaźnikiem różnicującym sytuację w tym zakresie na poziomie wewnątrzgminnym jest obecność azbestu, który w latach 80. XX w. został uznany za jeden z najbardziej rozpowszechnionych czynników rakotwórczych występujących w środowisku.⁵¹ Na obszarze rewitalizacji skala tego problemu jest jednak relatywnie niewielka – w 2021 r. w granicach obszaru znajdowało się jedynie 1,8% (19 393 kg) ogółu wyrobów zawierających azbest zinwentaryzowanych w gminie.

Analiza jakościowa

Uczestnicy warsztatów diagnostycznych potwierdzili wcześniejsze obserwacje, wskazując na tereny wzdłuż dróg wojewódzkich jako najbardziej narażone na uciążliwości związane z dużym natężeniem ruchu samochodowego (hałas i emisję zanieczyszczeń).

Wzrost natężenia ruchu, przy jednoczesnym braku właściwych rozwiązań drogowych, w tym braku, nawet w planach, obwodnicy Dzierzgonia, przy złej jakości nawierzchni drogi wojewódzkiej oraz braku systemowego spowalniania ruchu w obszarze centrum, znacząco zwiększa zagrożenie bezpieczeństwa pieszych i hałas komunikacyjny.

⁵⁰ <https://www.gov.pl/web/gddkia/przeprowadzone-pomiary>

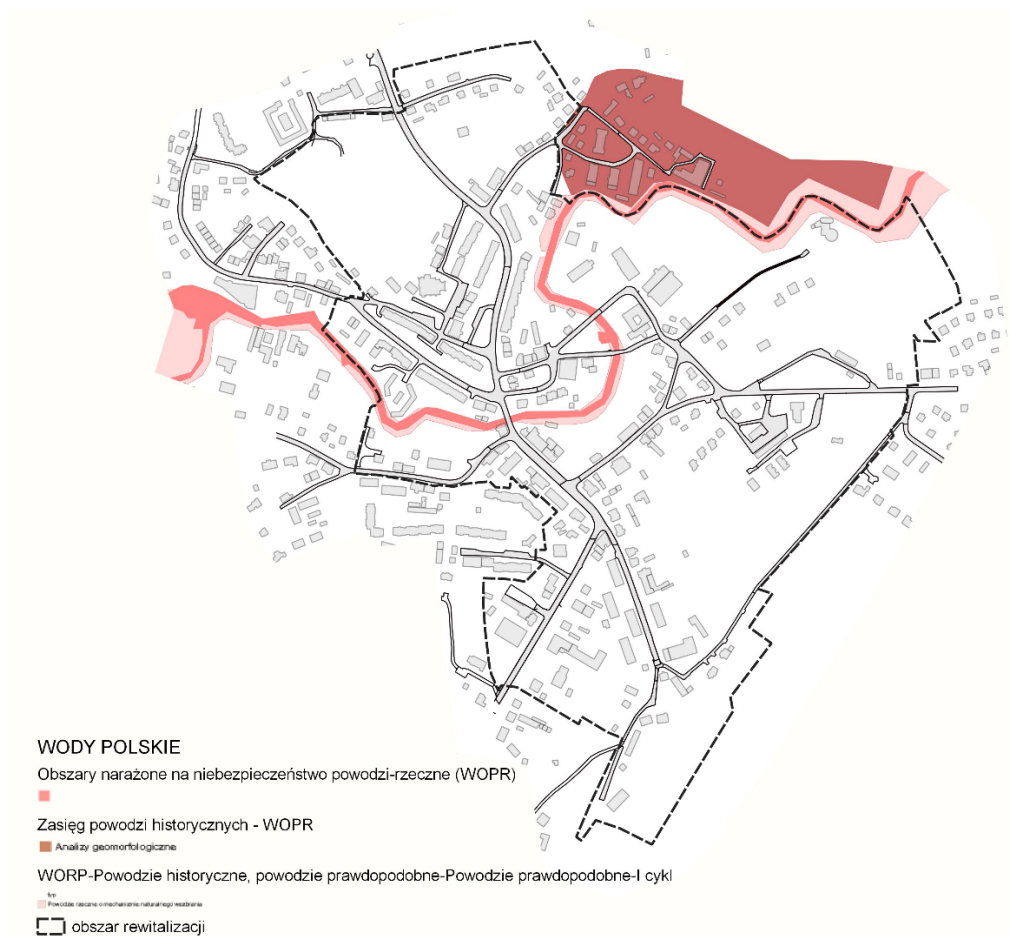
⁵¹ <https://www.pip.gov.pl/pl/f/v/228191/niebezpieczny%20azbest.pdf>

Centrum miasta jest również najbardziej narażone na złą jakość powietrza, co powiązać należy nie tylko ze wzmożonym obciążeniem komunikacyjnym, ale także ze spalaniem węgla lub niskiej jakości paliw w okresie zimowym. Budynki na obszarze rewitalizacji są ogrzewane w większości paliwami stałymi i gazem oraz w bardzo nielicznych przypadkach energią elektryczną. Pewna liczba mieszkań wciąż jest ogrzewana piecami kaflowymi. Kilka budynków jest zasilanych z małych lokalnych kotłowni osiedlowych. Przeważa ogrzewanie za pomocą centralnie usytuowanych kotłów w budynkach. Na obszarze rewitalizacji zidentyfikowano 97 lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe, w tym 86 w jednostce referencyjnej Wojska Polskiego - Traugutta. Problemy związane z niską emisją pogłębione są przez niską efektywność energetyczną części budynków (właściciele często nie stać na kosztowne prace termomodernizacyjne). Powiązanie niskiej emisji z sytuacją materialną części mieszkańców mocno wybrzmiało podczas warsztatów. Uczestnicy spotkań to w niej widzą główną przeszkodę w wymianie pozostających jeszcze w eksploatacji „kopciuchów”.

Punktowy (a raczej liniowy) charakter występowania uciążliwości związanych z hałasem i emisją zanieczyszczeń potwierdzają zarówno wyniki BAM, w którym relatywnie niewielka część (niepełna ¼) mieszkańców źle oceniła jakość powietrza i poziom hałasu drogowego, jak i zapisy suikzp, zgodnie z którymi *podstawowe problemy dotyczące przepustowości, bezpieczeństwa i uciążliwości występują na trasie drogi wojewódzkiej w jej przebiegu przez obszar miasta.*

Dzierzgoń, w tym obszar dla którego sporządzony został GPR, znajdują się w regionie wodnym Dolnej Wisły, na którym obowiązuje Plan Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły opublikowany Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. (Dz.U. 2022, poz. 2739). Obszar rewitalizacji położony jest w zasięgu obszaru szczególnego zagrożenia powodzią od rzeki Elbląg oraz od rzeki Dzierzgoń, o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi raz na 100 lat (1%) oraz o wysokim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi raz na 10 lat (10%).

Rys. 6. Zasięg obszaru szczególnego zagrożenia

Na obszarze rewitalizacji Wzdłuż drogi wojewódzkiej występuje problem podtopień. Jak wynika z „Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły”, ryzyko powodziowe wynikające z istnienia koryta rzeki Dzierzgonki jest niewielkie. Dokument wspomina jedynie m.in. o: „...przebudowie wałów rz. Bałewki, gdyż rzeka ta prowadzi swoje wody do rzeki Dzierzgoń uchodzącej z kolei do jeziora Drużno.” Zagrożenie zalaniem nie wiąże się zatem z sąsiedztwem rzeki. Problemem natomiast jest mała przepustowość kanalizacji deszczowej na niektórych ulicach, zwłaszcza w pasie drogi wojewódzkiej, gdzie w przypadku wystąpienia deszczów nawalnych, nadmiar wody zalewa ulice (szerzej w rozdz. II.4).

Kluczowe problemy i potencjały

Do najważniejszych problemów z punktu widzenia koncentracji negatywnych zjawisk środowiskowych należy zaliczyć:

- podwyższony poziom emisji zanieczyszczeń oraz hałasu wzdłuż drogi wojewódzkiej;

- pogarszająca się jakość powietrza w sezonie grzewczym związana z wciąż dużą liczbą budynków posiadających paleniska na paliwa stałe;
- spowolnienie wymiany kopciuchów przez kryzys energetyczny, wysoką inflację oraz dodatek węglowy czy zawieszenie norm jakościowych dla węgla używanego w gospodarstwach domowych (mieszkańcy nie chcą lub nie mają środków na inwestycje w wymianę źródeł ogrzewania).

Do kluczowych potencjałów z punktu widzenia środowiska należy zaliczyć:

- względnie wysoka jakość powietrza w gminie;
- stosunkowo duża powierzchnia terenów zielonych (niezasklepionych);
- niewielkie ryzyko powodziowe od strony rzeki Dzierzgonki;
- Obszar Chronionego Krajobrazu Rzeki Dzierzgoń, chroniący rzekę wraz z przylegającymi terenami przez który przepływa.

III. ZDIAGNOZOWANY CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

Przeprowadzona szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji w Dzierzgoniu potwierdziła zasadność objęcia tej części gminy działaniami rewitalizacyjnymi. Szczególna koncentracja problemów społecznych występujących na tym obszarze potwierdzona została zarówno wnioskami wynikającymi z analizy danych, jak i uwagami i spostrzeżeniami formułowanymi przez uczestników warsztatów.

Opracowana lista problemów ujawniła szczególną koncentrację powiązanych ze sobą problemów depopulacji, bezrobocia, ubóstwa, niskiego poziomu uczestnictwa w życiu kulturalnym, a także pewnych problemów edukacyjnych. Potwierdza to koncentrację negatywnych zjawisk społecznych w obrębie wyznaczonego obszaru. Na to nakładają się problemy związane m.in. z niską jakością przestrzeni publicznych (w tym terenów zieleni), nieefektywnym systemem komunikacyjnym oraz wynikających zeń zagrożeń dla niechronionych uczestników ruchu, czy też niewystarczającym wyposażeniem w infrastrukturę społeczną.

W sferze społecznej zdiagnozowane potrzeby rewitalizacyjne związane są przede wszystkim z postępującym w tej części gminy zjawiskiem depopulacji, którego główną przyczyną są wyjazdy młodych ludzi, nie wiążących swojej przyszłości z Dzierzgoniem. Wyjazdy młodszej części populacji dynamizują zjawisko starzenia się populacji zamieszkującej obszar rewitalizacji. Z uwagi na wzrastający odsetek seniorów, konieczne staje podjęcie działań związanych z niwelowaniem występujących w tej części Dzierzgonia barier przestrzennych i architektonicznych. Zauważalne są również problemy wynikające z pogłębiającego się ubóstwa. Zjawisko to dotyczy nie tylko osób pozostających bez pracy, ale również osób zatrudnionych i seniorów, które pomimo regularnego otrzymywania wynagrodzenia, emerytury lub renty mają problemy ze związaniem końca z końcem. Wnioski wynikające z diagnozy wskazują na konieczność podjęcia działań ukierunkowanych na zwiększenie dostępności mieszkańców obszaru rewitalizacji do usług społecznych. W tym zakresie zasadne wydaje się wdrożenie modelu, w którym za zapewnienie pewnego typu usług odpowiedzialna będzie nie tylko lokalna administracja samorządowa, ale również organizacje pozarządowe prowadzące działalność w obrębie obszaru rewitalizacji. Wsparcia wymagają uczniowie mający problemy w uczeniu się oraz doświadczający trudności emocjonalnych. Niewątpliwie skuteczność działań w tym zakresie może zostać zwiększona dzięki usprawnieniu mechanizmów współpracy pomiędzy szkołą a rodzicami. Na obszarze rewitalizacji dostrzegalne są negatywne konsekwencje wynikające ze spożywania alkoholu oraz zażywania substancji psychoaktywnych (w tym przez dzieci i młodzież). Zachowania te

wpływają na obniżenie poziomu bezpieczeństwa w przestrzeniach publicznych obszaru rewitalizacji oraz stanowią zagrożenie dla integralności rodzin.

W sferze gospodarczej konieczne jest podjęcie działań ukierunkowanych na wzmocnienie kondycji przedsiębiorstw prowadzących działalności na obszarze rewitalizacji, co sprawi iż będą one bardziej odporne na różnego rodzaju kryzysy. Jednocześnie należy podnosić atrakcyjność inwestycyjną tej części Dzierzgonia oraz stymulować postawy przedsiębiorcze wśród mieszkańców.

Interwencja publiczna prowadzona na obszarze rewitalizacji powinna przyczynić się do zwiększenia dostępności mieszkańców do wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych. Wydaje się, że w tym zakresie działania powinny skoncentrować się przede wszystkim na niewykorzystanych dotychczas potencjałach terenów położonych nad rzeką Dzierzgonką oraz Góry Zamkowej. Obu lokalizacjom należy nadać charakter miejsc spotkań oraz aktywnego wypoczynku mieszkańców i gości przybywających do Dzierzgonia.

Poprawy wymaga system komunikacji na obszarze rewitalizacji, który zapewni mieszkańcom możliwość sprawnego i bezpiecznego przemieszczania się bez konieczności wykorzystywania samochodu. Reorganizacji wymaga system parkowania w centrum, który obecnie nie tylko nie przyczynia się do regularnej wymiany pojazdów (użytkowników), ale również nie gwarantuje bezpieczeństwa niechronionym uczestnikom ruchu (zwłaszcza dzieciom).

Problemy w sferze środowiskowej ujawniają się na obszarze rewitalizacji (ale też w całym Dzierzgoniu) zwłaszcza w okresie grzewczym, kiedy to mieszkańcom doskwiera niska emisja. Konieczne staje się zatem kontynuowanie działań polegających na wymianie nieekologicznych indywidualnych źródeł ciepła oraz zwiększaniu efektywności energetycznej budynków. Z kolei przez cały rok mieszkańcy obszaru rewitalizacji borykają się z liniową emisją zanieczyszczeń powietrza oraz hałasem, które generowane są przez wzmożony ruch na drodze wojewódzkiej przebiegającej przez centrum.

IV. POWIĄZANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI Z LOKALNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

IV.1. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2023-2030

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2023-2030, stanowi najważniejszy dokument określający wizję oraz kierunki rozwojowe gminy.

Rewitalizacji, rozumianej jako proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane i skoncentrowane terytorialnie działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, poświęcono w tym dokumencie wiele miejsca. W kontekście niniejszego opracowania szczególną uwagę należy zwrócić na trzy fragmenty Strategii dotyczące rewitalizacji w Dzierzgoniu:

1. Rewitalizacja jako jeden z kluczowych kierunków działania wskazanych w Strategii

W ramach Obszaru „Życie” zidentyfikowany został kierunek działania pn. „Kompleksowa i skuteczna rewitalizacja”, w ramach którego zaplanowano działanie zakładające przygotowanie oraz konsekwentną realizację gminnego programu rewitalizacji na podstawie przepisów ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji jako narzędzia przeciwdziałania kryzysowym zjawiskom o charakterze społecznym, przestrzennym i środowiskowym.

2. Rewitalizacja jako element podstawowych zasad rozwoju przestrzennego gminy

Część spośród zdefiniowanych w Strategii zasad rozwoju przestrzennego Dzierzgonia wprost odwołuje się do rewitalizacji jako zasadniczej przesłanki kształtowania przestrzeni. W tym kontekście przywołać należy zasady dotyczące:

- zmniejszenia presji na zajmowanie gruntów niezagospodarowanych poprzez stosowanie recydingu miejskiego, tj. nadanie priorytetu odnowie i kompleksowej rewitalizacji obszarów wykorzystywanych wcześniej oraz terenów wakujących, w tym zagospodarowaniu terenów przemysłowych, pokolejowych w celu ograniczenia powierzchni terenów o nawierzchni nieprzepuszczalnej i trudno przepuszczalnej;
- wskazania w polityce przestrzennej obszarów zdegradowanych i obszarów wymagających podjęcia działań rewitalizacyjnych.

3. Obszar rewitalizacji jako obszar strategicznej interwencji

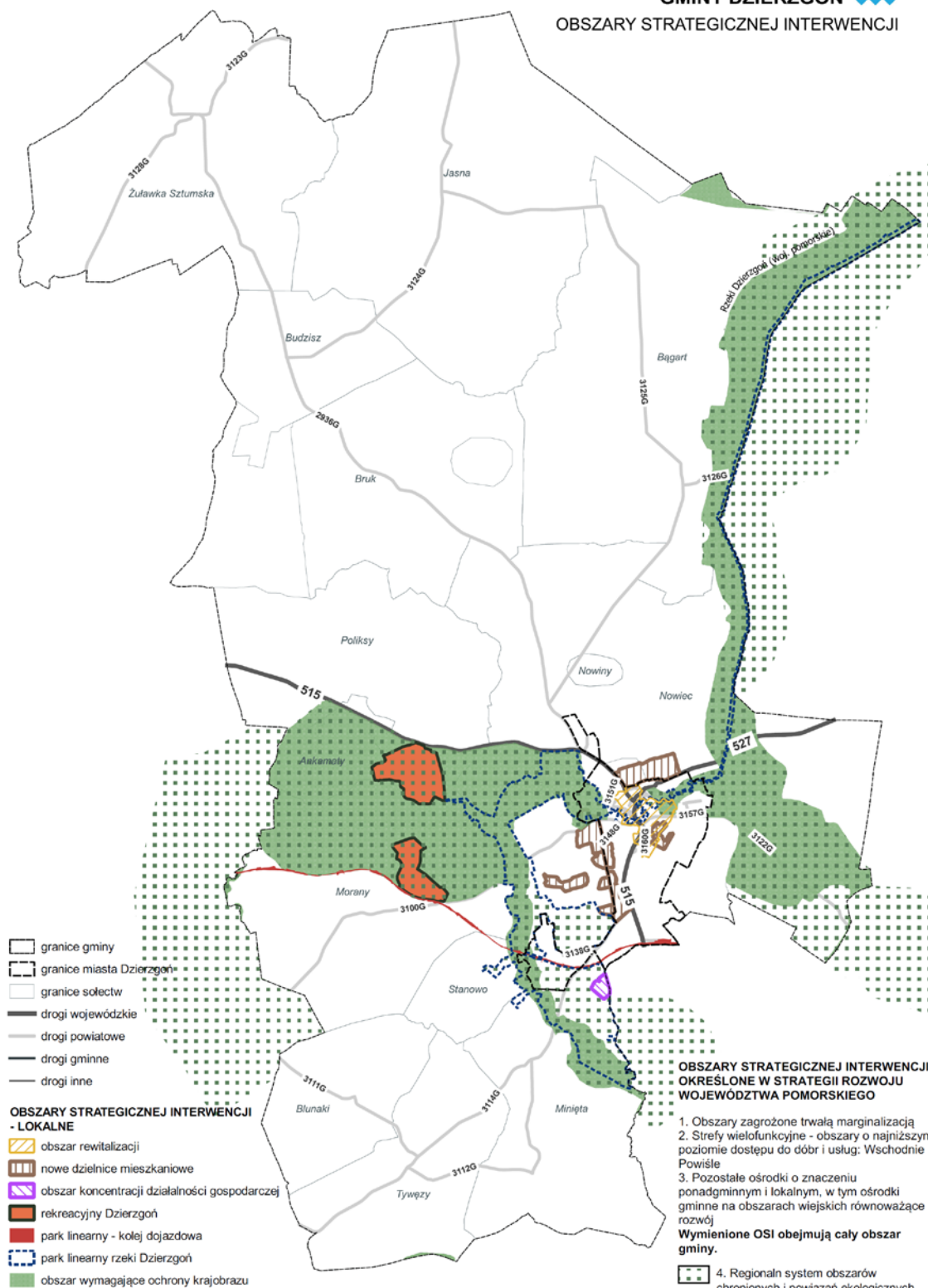
W Strategii wyznaczone zostały terytoria mające szczególne znaczenie dla dalszego rozwoju Dzierzgonia, dla których przygotowane zostaną specjalne polityki publiczne ukierunkowane na wzmocnienie ich potencjałów lub zniwelowanie barier spowalniających ich rozwój (tzw. obszary strategicznej interwencji – OSI). Jednym z tego typu obszarów o znaczeniu lokalnym jest obszar rewitalizacji wyznaczony na podstawie uchwały nr XXIX/444/2022 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 29 września 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji.

W Strategii zawarto również wytyczne względem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i innych adekwatnych dokumentów kształtujących polityki przestrzenne, których uwzględnienie ma przyczynić się do zwiększenia skuteczności interwencji publicznej prowadzonej na obszarze rewitalizacji. Zgodnie z wytycznymi dokumenty te powinny określać:

- dokładną lokalizację wyznaczonego obszaru;
- miejsca spotkań i integracji na wyznaczonych terenach wymagające modernizacji i zagospodarowania przestrzeni publicznych (wspólnych);
- przestrzenie publiczne;
- wymagające uzupełnienia ciągi pieszo-rowerowe, ścieżki rowerowe i chodnik oraz drogi zwiększające bezpieczeństwo pieszych i rowerzystów umożliwiające korzystanie z przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- bariery przestrzenne dla ruchu pieszego i rowerowego i miejsca niezbędne do budowy kładek pieszo-rowerowych czy organizacji bezpiecznych przejść dla pieszych na drogach;
- spójność przyjętych rozwiązań zawartych w Gminnym Programie Rewitalizacji z ustaleniami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i w przypadku jej braku dokonać aktualizacji Studium;
- obszary wyłączone z ruchu lub miejsca gdzie planuje się jego znaczące uspokojenie np. poprzez wprowadzenie strefy tempo 30;
- sposoby ochrony i eksponowania dziedzictwa kulturowego;
- możliwe formy wykorzystania przestrzeni publicznych jak też zabudowy w sąsiedztwie głównego placu miejskiego.

**STRATEGIA ROZWOJU
GMINY DZIERZGOŃ**
OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

Rys. 7. Obszar rewitalizacji jako OSI wyznaczone w Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Dzierżoń na lata 2023-2030

Źródło: Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Dzierżoń na lata 2023-2030

Powyższe fragmenty Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2023-2030 reprezentują zasadnicze powiązania pomiędzy tym dokumentem a gminnym programem rewitalizacji. Nie oznacza to jednakże, iż na kartach Strategii nie znajdziemy również innych działań, które wyznaczają ramy dla podejmowania przez władze gminy oraz interesariuszy rewitalizacji przedsięwzięć w tym zakresie. W poniższej tabeli przedstawiono kierunki działań opisane w strategii rozwoju, które stanowią podstawę dla działań rewitalizacyjnych ukierunkowanych na przeciwdziałanie kryzysom w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Tab. 4. Powiązania pomiędzy Gminnym Programem Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 a Strategią Rozwoju Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2023-2030

OBSZAR STRATEGII	KIERUNEK DZIAŁANIA	TYP NEGATYWNYCH ZJAWISK, NA KTÓRE ODPOWIEDŹ STANOWI KIERUNEK DZIAŁANIA					INTERWENCJA GPR
		Społ.	Gosp.	Środ.	Prestrz-funkcj.	Tech.	
	Aktywna i zaangażowana wspólnota lokalna						Cel I: 3
	Organizacje pozarządowe wspierające rozwój Dzierzgonia						
	Skuteczne zarządzanie zmianą demograficzną						Cel I: 1
	Usługi opiekuńcze i edukacyjne na rzecz dzieci i młodzieży						Cel I: 3 Cel I: 4
	Skutecznie adresowana pomoc społeczna						Cel I: 2
	Kulturalny Dzierzgoń						Cel I: 5
	Miejsca spotkań i wypoczynku						Cel III: 1;2;3;4
	Czyste i zdrowe powietrze						Cel V: 1 Cel V: 2
	Warunki dla aktywnej mobilności						Cel IV: 1 Cel IV: 2
	Bezpieczeństwo komunikacyjne						Cel IV: 3 Cel IV: 3
	Lokalne zasoby rynku pracy						Cel I: 2 Cel II: 1
	Wykorzystanie potencjału turystyki na rzecz rozwoju lokalnej gospodarki						Cel II: 3 Cel IV: 3 Cel IV: 3
	Dywersyfikacja lokalnej gospodarki						Cel II: 3
	Przestrzeń inwestycji						Cel II: 4

IV.2. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2022-2030

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji kluczową przesłanką podjęcia działań rewitalizacyjnych jest występowanie na danym obszarze kryzysu o charakterze społecznym przejawiającego się w szczególności koncentracją takich negatywnych zjawisk jak:

- bezrobocie,
- ubóstwo,
- przestępczość,
- wysoka liczba mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami,
- niski poziom edukacji,
- niski poziom kapitału społecznego,
- niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

Działania podejmowane przez interesariuszy rewitalizacji, których celem jest wyprowadzenie danego obszaru z sytuacji kryzysowej powinny w pierwszym rzędzie zostać ukierunkowane na wygaszenie kryzysu o charakterze społecznym. Owo wyeksponowanie znaczenia w ramach rewitalizacji interwencji o charakterze społecznym powoduje, że z perspektywy skuteczności działań podejmowanych na kanwie gminnego programu rewitalizacji szczególnego znaczenia nabierają jego powiązania z celami wyznaczonymi w strategii rozwiązywania problemów społecznych będącej najważniejszym spośród opracowywanych na poziomie lokalnym dokumentem ukierunkowanym na przeciwdziałanie kryzysowi w sferze społecznej.

W dniu 30 grudnia 2021 r. Rada Miejska w Dzierzgoniu uchwaliła Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2022-2030. Zdefiniowana w tym dokumencie wizja, opisująca przyszłą sytuację w sferze społecznej, która ma zostać urzeczywistniona wskutek realizacji Strategii zakłada, że Dzierzgoń będzie miejscem atrakcyjnym, nowoczesnym, przyjaznym, zapewniającym bezpieczeństwo i zaspakajającym potrzeby wszystkich mieszkańców, zachęcającym do aktywności społecznej i obywatelskiej.

Podejmowane na podstawie gminnego programu rewitalizacji działania będą przyczyniać się do urzeczywistnienia powyższego stanu poprzez systematyczne wyprowadzanie z sytuacji kryzysowej tej części Dzierzgonia, która została objęta obszarem rewitalizacji. Skuteczność działań podejmowanych w tej części gminy

warunkowana jest istotnym poziomem powiązań pomiędzy zapisami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2022-2030 oraz gminnego programu rewitalizacji.

W poniższej tabeli przedstawiono cele strategiczne oraz cele szczegółowe opisane w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2022-2030, do których nawiązywać będzie interwencja podejmowana na podstawie zapisów gminnego programu rewitalizacji.

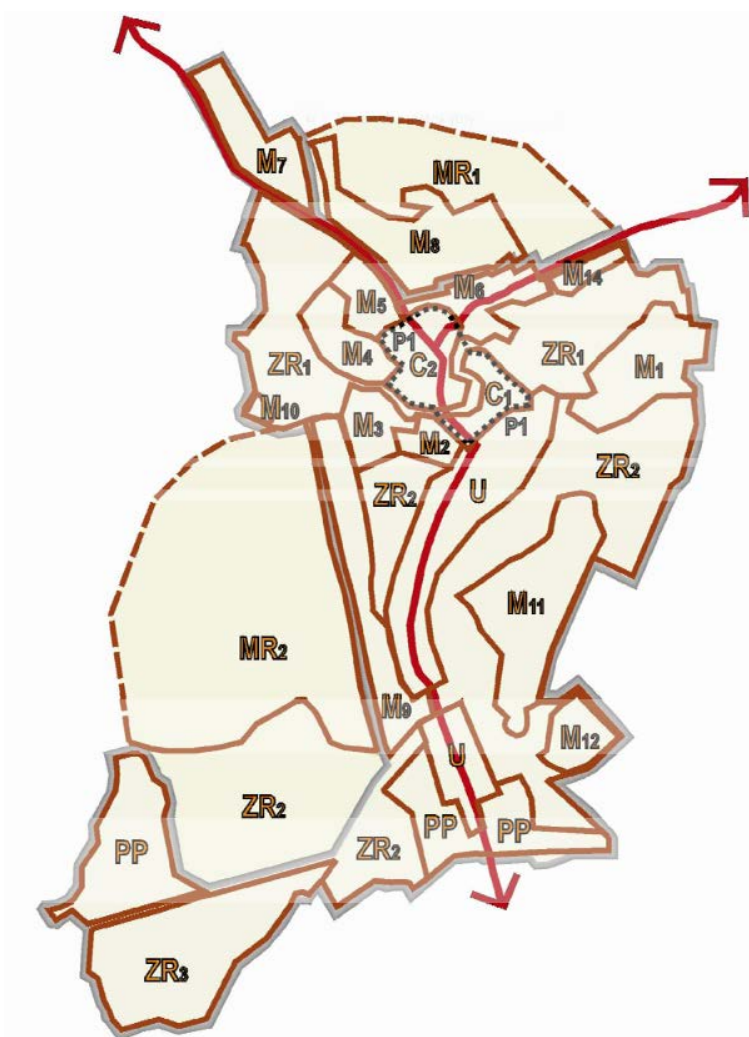
Tab. 5. Powiązania pomiędzy Gminnym Programem Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 a Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2022-2030

CEL STRATEGICZNY	CEL SZCZEGÓŁOWY	INTERWENCJA GPR
ZHARMONIZOWANA POLITYKA SPOŁECZNA	Budowanie szerokiego partnerstwa oraz kapitału społecznego	Cel I: 3
	Współpraca władz gminy z instytucjami pozarządowymi	
UKSZTAŁTOWANIE UŻYTECZNEGO I SKUTECZNEGO SYSTEMU OPIEKI NAD RODZINĄ	Skuteczny system opieki nad rodziną i dzieckiem	Cel I: 2 Cel I: 3 Cel I: 4 Cel I: 5 Cel I: 6
	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	Cel I: 6
INTEGRACJA SPOŁECZNA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH ORAZ PROMOCJA OCHRONY ZDROWIA	Integracja społeczna osób starszych i niepełnosprawnych	Cel I: 1 Cel I: 3
PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU	Zwalczanie zjawiska bezrobocia	Cel I: 2 Cel II: 1
	Identyfikacja i niwelowanie problemów uzależnień	Cel I: 6

IV.3. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Dzierzgoń

Obszar rewitalizacji w znacznej części pokrywa się z wyznaczonym w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń*⁵² strefy funkcjonalnej C, tj. strefą centralną miasta z dominującą funkcją usługową, przeznaczoną do rehabilitacji. Ponadto obszar rewitalizacji znajduje się w strefach ZR oraz U.

Rys. 8. Podział na strefy funkcjonalne w mieście Dzierzgoń

Źródło: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń - część II, s. 47*

⁵² Jednolity tekst *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń - Część II: Kierunki Rozwoju Przestrzennego Gminy i Miasta Dzierzgoń*, stanowiący załącznik nr 7 do uchwały Nr XXX/459/2022 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 27 października 2022 r. <http://bip.dzierzgon.pl/?c=614>

Zgodnie z ustaleniami szczegółowymi dla wydzielonych w studium stref funkcjonalnych, strefa C została podzielona na strefy C1 i C2.

Dla strefy C1 w suikzp:

- proponuje się wyznaczenie strefy centrum miejscowości określonej jako strefy turystyczno-kulturalnej o bardzo wysokich walorach kulturowo-krajobrazowych; są to okolice ulic: Krzywa, Żurawiej i Wojska Polskiego i fragmentu ul. Odrodzenia z najlepiej zachowaną zabudową przedwojenną, z założeniem klasztornym oraz z doliną rzeki Dzierzgoń → **GPR: Cel I: 5; Cel III: 3; Cel III: 4.**
- proponuje się promowanie funkcji centrotwórczych nastawionych na obsługę ruchu turystycznego (hotele, pensjonaty, sklepy, puby, restauracje itp.) oraz kultury i rekreacji (ośrodki kultury, galerie, muzea, szkoły boiska i inne tereny rekreacji itp.) i mieszkańców Dzierzgonia jako obszar wielofunkcyjny z wykluczeniem funkcji uciążliwych → **GPR: Cel I: 5; Cel III: 1; Cel III: 2; Cel III: 3; Cel III: 4.**
- należy uczytelnić istniejący układ urbanistyczny z wytworzeniem ciągów pieszych połączonych z korytarzem rzeki Dzierzgoń → **GPR: Cel III: 4; Cel IV: 1; Cel IV: 2.**
- należy dokonać rewaloryzacji istniejącej tkanki zabudowy poprzez eliminację elementów degradujących i deformujących przestrzeń miejską szczególnie substandardową zabudowę wzdłuż koryta rzeki Dzierzgoń → **GPR: Cel III: 1; Cel III: 3.**

Dla strefy C2:

- proponuje się wyznaczenie strefy centrum miejscowości określonej jako strefy administracyjno-biurowej z funkcją mieszkaniową jako towarzyszącą dla obszaru obejmującego okolice Placu Wolności, Przemysłowej, 1 Maja, Mickiewicza aż do ul. Elbląskiej wraz z korytem rzeki Dzierzgoń oraz Wzgórzem Zamkowym i górą św. Anny → **GPR: Cel III.**
- niezbędna jest rehabilitacja całego obszaru w celu przywrócenia dawnego układu i formy przestrzennej głównego placu w Dzierzgoniu oraz otaczającej go zabudowy z preferencją funkcji administracyjno-biurowej i usługowej, przestrzennie i funkcjonalnie połączonej z obszarami sąsiednimi centrum → **GPR: Cel III.**
- rewaloryzacja i humanizacja przestrzeni publicznych placów i osiedlowych skwerów oraz placów zabaw wraz z odbudową substancji zielonej, połączenie ich w system ciągów pieszych z doliną rzeki Dzierzgoń → **GPR: Cel III.**

- *należy wprowadzić niezbędne zabiegi w celu wyeksponowania Wzgórza Zamkowego* → **GPR: Cel III: 3.**
- *należy uczytelnić i usprawnić ponadlokalny ruch samochodowy w postaci modernizacji odcinka drogi wojewódzkiej znajdującej się w centrum Dzierzgonia* → **GPR: Cel V: 4.**

Zgodnie z ustaleniami szczegółowymi dla wydzielonych w studium stref funkcjonalnych, strefa ZR została podzielona na strefy ZR1 i ZR2.

Dla strefy ZR1 – Strefa rekreacji i zieleni urządzonej obszaru doliny Rzeki Dzierzgoń wraz z terenami przyległymi w szczególności:

- *należy dążyć do uporządkowania koryta rzeki i eliminację obiektów budowlanych przeznaczonych pod mieszkalnictwo ze względu na niekorzystne warunki mieszkaniowe (zaleganie zimnego powietrza, kumulacja zanieczyszczeń itp.)* → **GPR: Cel III: 4.**
- *dopuszcza się lokalizację niekubaturowych urządzeń sportu i rekreacji oraz małej architektury w postaci oświetlenia ścieżek, placów zabaw itp.* → **GPR: Cel III: 4.**

Dla strefy ZR2 – Strefa rekreacji i zieleni urządzonej obszaru wzgórz morenowych w suikzp przewidziano m.in.:

- *wprowadzenie ścieżek pieszo-rowerowych wykorzystujących walory krajobrazowe wzgórz - niezbędne jest zachowanie lub stworzenie połączeń terenów zielonych pomiędzy sobą tworząc tzw. ośnowę ekologiczną miasta* → **GPR Cel III.**
- *zagospodarowanie terenów w postaci zieleni komponowanej wykorzystującej interesujące punkty widokowe i ekspozycję na miasto, otwarcia widokowe itp.* → **GPR Cel III.**
- *wykorzystanie istniejących walorów historycznych do stworzenia ścieżki edukacyjnej* → **GPR Cel III.**

Dla strefy U – Strefa Usługowa w suikzp przewidziano m.in.:

- *usprawnienie ruchu komunikacyjnego i obsługę ruchu samochodowego (parkingi, place nawrotowe itp.)* → **GPR Cel IV.**
- *wytworzenie ciągów pieszych i bezpiecznych połączeń komunikacyjnych wraz z rewaloryzacją istniejącej zieleni wysokiej* → **GPR Cel IV: 1-2.**

V. WIZJA I CELE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

V.1. Wizja Gminnego Programu Rewitalizacji

Wizja stanu obszaru rewitalizacji odpowiada na problemy i potrzeby zidentyfikowane w diagnozie opracowanej przy współudziale mieszkańców Dzierzgonia. Jednocześnie nawiązuje do zdefiniowanych w tym procesie lokalnych potencjałów tej części gminy. Efektem działań naprawczych podjętych w Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 będzie ograniczenie skali występujących negatywnych zjawisk kryzysowych w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej.

Na strukturę Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 składa się pięć celów opisujących przyszły pożądany stan obszaru rewitalizacji. W ramach każdego z nich wyodrębniono kierunki działania (łącznie 21) reprezentujące typy przedsięwzięć i aktywności, które należy podjąć na rzecz urzeczywistnienia poszczególnych celów rewitalizacji.

Działania opisane w ramach pierwszego celu koncentrują się na przeciwdziałaniu kryzysowi społecznemu mającemu miejsce na obszarze rewitalizacji. Interwencja publiczna opisana w tym celu ukierunkowana jest na skuteczne zarządzanie negatywnymi zmianami demograficznymi występującymi w tej części Dzierzgonia, które przejawiają się w postaci depopulacji oraz starzenia się lokalnej społeczności. Ponadto podjęte zostaną działania na rzecz poprawy sytuacji materialnej mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz zwiększenia ich dostępności do wysokiej jakości usług publicznych związanych z pomocą społeczną, edukacją czy kulturą. Warunkiem niezbędnym dla urzeczywistnienia pierwszego celu strategicznego jest zwiększenie poziomu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji.

Drugi cel rewitalizacji związany jest z ożywieniem gospodarczym i skoncentrowany jest na podjęciu działań zmierzających do wzmocnienia potencjału działających na obszarze rewitalizacji podmiotów gospodarczych, m.in. poprzez zwiększenie ich odporności na pojawiające się kryzysy oraz dywersyfikację świadczonej przez nie oferty dóbr i usług. Ponadto podejmowane będą działania na rzecz pobudzania przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz budowanie jego atrakcyjności inwestycyjnej.

Interwencja publiczna opisana w trzecim celu rewitalizacji koncentruje się na zwiększaniu dostępności oraz jakości przestrzeni publicznych jako miejsc spotkań oraz aktywnego spędzania czasu wolnego. Podstawą działań podejmowanych w ramach tego celu jest takie kształtowanie przestrzeni publicznych, aby były one dostępne dla wszystkich mieszkańców obszaru rewitalizacji bez względu na ich wiek, sytuację zdrowotną czy materialną.

Czwarty cel ukierunkowany jest na stworzenie bezpiecznego i przyjaznego dla pieszych (niezależnie od ich możliwości w zakresie mobilności) systemu komunikacyjnego umożliwiającego sprawne przemieszczanie się w obrębie obszaru rewitalizacji.

Działania składające się na interwencję publiczną opisaną w piątym celu będą przyczyniać się do stworzenia zdrowych warunków życia dla osób zamieszkujących obszar rewitalizacji, bez urzeczywistnienia czego nie będzie możliwe osiągnięcie pozostałych celów strategicznych wyznaczonych w gminnym programie rewitalizacji.

Sformułowane w Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 cele odnoszą się do całego obszaru objętego rewitalizacją i zostały zdefiniowane na podstawie analiz oraz warsztatów z mieszkańcami. Tym samym wynikają one ze zidentyfikowanych negatywnych zjawisk oraz potencjałów, które wspólnie tworzą specyfikę terenów objętych rewitalizacją. Przyjęte do realizacji cele są zatem komplementarne z występującymi na obszarze rewitalizacji problemami i potencjałami.

Skuteczne wdrożenie celów rewitalizacji oraz opisanych w ramach każdego z nich kierunków działania przyczyni się do urzeczywistnienia **WIZJI OBSZARU REWITALIZACJI**, zgodnie z którą będzie on

MIEJSCEM...

- ... którego największym potencjałem jest wielopokoleniowa wspólnota wzajemnie wspierających się mieszkańców, którzy bez względu na swój wiek, stan zdrowia czy też sytuację materialną, mogą skutecznie zaspokajać swoje potrzeby związane z życiem rodzinnym, zawodowym, edukacją czy też kulturą;
- ... aktywności gospodarczej, w obrębie którego udało się stworzyć warunki nie tylko sprzyjające rozwojowi dotychczas istniejących działalności gospodarczych, ale przede wszystkim do inicjowania nowych;
- ... stwarzającym swoim mieszkańcom szerokie możliwości do bezpiecznego i nieskrępowanego korzystania z estetycznych i wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych;
- ... do którego każdy mieszkaniec Dzierzgonia może w łatwy i bezpieczny sposób dotrzeć oraz przemieszczać się w jego obrębie bez konieczności korzystania z samochodu;
- ... w którym zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego stanowi gwarancję zdrowego i długiego życia.

V.2. Cele Gminnego Programu Rewitalizacji

CEL I: Wielopokoleniowa społeczność posiadająca dostęp do wysokiej jakości usług publicznych

1. Skuteczne zarządzanie zmianami demograficznymi na obszarze rewitalizacji
 - 1.1. Zapobieganie wyjazdom ludzi młodych poprzez stwarzanie im perspektyw rozwoju osobistego i zawodowego na obszarze rewitalizacji
 - 1.2. Dostosowanie obszaru rewitalizacji do potrzeb starzejącej się populacji
2. Przeciwdziałanie zjawisku deprywacji materialnej mieszkańców obszaru rewitalizacji
 - 2.1. Ograniczanie zjawiska bezrobocia, w tym poprzez aktywizację zawodową osób długotrwale bezrobotnych
 - 2.2. Wdrażanie polityk publicznych ukierunkowanych na ograniczenie skali ubóstwa wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym osób pracujących oraz seniorów
 - 2.3. Przeciwdziałanie ryzyku dziedziczenia bezradności i uzależniania się od pomocy społecznej przez część mieszkańców obszaru rewitalizacji
3. Zwiększenie dostępności usług społecznych świadczonych na rzecz mieszkańców
 - 3.1. Systematyczne zwiększanie liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji
 - 3.2. Wsparcie organizacji pozarządowych prowadzących działalność w obrębie obszaru rewitalizacji, w tym na rzecz przeciwdziałania zjawisku izolacji społecznej wśród seniorów
4. Inkluzywne systemy edukacji
 - 4.1. Wsparcie uczniów z trudnościami w uczeniu się
 - 4.2. Większa dostępność pomocy psychologicznej i psychiatrycznej dla uczniów i rodziców
 - 4.3. Przeciwdziałanie zjawisku przemocy w szkole
 - 4.4. Usprawnienie mechanizmów współpracy pomiędzy szkołą a rodzicami
5. Wykorzystanie potencjału Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury na rzecz zwiększenia dostępności oraz urozmaicenia oferty kulturalnej oraz czasu wolnego adresowanej do zróżnicowanych grup mieszkańców obszaru rewitalizacji

6. Zwiększanie poziomu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji
 - 6.1. Przeciwdziałanie problemom związanym z nadużywaniem alkoholu
 - 6.2. Ograniczenie zjawiska zażywania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież
 - 6.3. Ograniczenie skali przemocy domowej oraz otoczenie opieką osób jej doświadczających
 - 6.4. Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa w przestrzeniach publicznych, m.in. poprzez rozbudowę systemu miejskiego monitoringu oraz doświetlanie niebezpiecznych miejsc

CEL II: Obszar wysokiej aktywności gospodarczej oferujący zdywersyfikowaną paletę dóbr i usług

1. Wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców obszaru rewitalizacji
2. Działania na rzecz zwiększania odporności działalności gospodarczych prowadzonych w obrębie obszaru rewitalizacji na różnego rodzaju kryzysy
3. Działania na rzecz dywersyfikacji działalności gospodarczych prowadzonych w obrębie obszaru rewitalizacji
4. Rozwój oferty inwestycyjnej Dzierzgonia

CEL III: Dostępne, estetyczne i wielofunkcyjne przestrzenie publiczne

1. Stworzenie ogólnodostępnych miejsc spotkań odpowiadających na potrzeby zróżnicowanych grup użytkowników
2. Zwiększenie dostępności terenów zieleni dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, m.in. dzięki budowie parków kieszonkowych
3. Wykorzystanie potencjału Góry Zamkowej na potrzeby spędzania czasu wolnego przez mieszkańców oraz gości
4. Uporządkowanie i zagospodarowanie terenów położonych nad rzeką Dzierzgoń na potrzeby związane z rekreacją i sportem – „miasto zwrócone ku rzece”

CEL IV: Sprawny i bezpieczny system komunikacji w obrębie obszaru rewitalizacji

1. Stworzenie warunków dla bezpiecznego poruszania się pieszych o zróżnicowanych możliwościach w zakresie mobilności, m.in. poprzez remonty ukierunkowane na poprawę stanu technicznego chodników w obrębie obszaru rewitalizacji

2. Stworzenie rozwiązań (m.in. poprzez likwidację barier architektonicznych) ułatwiających poruszanie się w obrębie obszaru rewitalizacji osobom o ograniczonej mobilności
3. Reorganizacja systemu parkowania w obrębie obszaru rewitalizacji
4. Działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym obejmujące m.in. przebudowę skrzyżowań

CEL V: Stan środowiska naturalnego wspierający zdrowy styl życia

1. Kontynuacja działań na rzecz ograniczenia zjawiska niskiej emisji, poprzez wymianę nieefektywnych źródeł ciepła oraz termomodernizację budynków
2. Wsparcie mieszkańców zagrożonych ubóstwem energetycznym
3. Działania na rzecz ograniczenia skali występujących na obszarze rewitalizacji emisji liniowej oraz zanieczyszczenia hałasem

VI. WŁĄCZENIE INTERESARIUSZY W PROCES TWORZENIA I WDRAŻANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

W toku prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 uruchomiono szereg inicjatyw, których celem było urzeczywistnienie idei partycypacyjnego przygotowania polityk publicznych. Szeroko rozumiani interesariusze rewitalizacji zostali włączeni w przygotowania programu już od etapu diagnostycznego, tak aby ich zaangażowanie w ten proces nie zostało ograniczone wyłącznie do informowania o przebiegu prac, czy też konsultowania wypracowanych przez lokalną administrację samorządową rozwiązań, lecz polegało na współtworzeniu interwencji publicznej, której skutkiem ma być wprowadzenie z kryzysu obszaru rewitalizacji w Dzierzgoniu.

Uspołecznienie prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 sięga okresu prac nad najważniejszym dokumentem strategicznym opracowywanym przez samorząd gminy, tj. Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2023-2030. Jak wskazano w rozdziale zatytułowanym „Powiązania gminnego programu rewitalizacji z lokalnymi dokumentami strategicznymi”, w dokumencie tym rewitalizacja określona została jako jedno z kluczowych zadań gminy, zdelimitowany został obszar rewitalizacji oraz określone zostały priorytetowe kierunki działań (zwłaszcza w obszarach „Życie”, „Ludzie”, „Środowisko” oraz „Ekonomia”), które wyznaczyły ramy dla interwencji opisanej w niniejszym programie. Co istotne, Strategia (projekt) opracowana została w trybie współprojektowania, w którym od etapu diagnostycznego, poprzez formułowanie celów strategicznych w pełni zaangażowani byli mieszkańcy Dzierzgonia, którzy mogli wyrazić swoje postulaty (w tym te dotyczące rewitalizacji) zarówno w trakcie warsztatów, spotkań konsultacyjnych, ankiet, wywiadów, jak i tradycyjnych konsultacji. Dzięki szerokiemu otwarciu prac nad tym dokumentem na mieszkańców możliwe stało się opracowanie planu strategicznego, obejmującego także zadania w zakresie rewitalizacji, który w znacznej mierze odzwierciedla ich aspiracje i oczekiwania.

Rys. 9. Plakat informujący o warsztatach strategicznych zorganizowanych w ramach prac nad Strategią Rozwoju Miasta i Gminy Dzierzgon na lata 2023-2030

Partycypacyjny model przygotowania polityk publicznych, który sprawdził się w toku prac nad strategią rozwoju, został wykorzystany również w trakcie opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030. Wśród zasadniczych wyróżników tego modelu wskazać należy na:

- włączenie w prace nad programem możliwie jak najszerszego kręgu partnerów społeczno-gospodarczych, podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji;
- stworzenie warunków dających wyżej wymienionym podmiotom możliwość udziału w pracach nad programem od najwcześniejszych etapów;
- wykorzystanie zróżnicowanych form partycypacji wykraczających poza tradycyjne formy wyrażania opinii i zgłaszania uwag;

- transparentność wyrażającą się w bieżącym informowaniu interesariuszy o przebiegu prac nad programem.

Pierwszy etap uspołecznienia prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 obejmował **konsultacje projektu Uchwały Rady Miejskiej w Dzierzgoniu w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na terenie gminy Dzierzgoń**. Informacja o prowadzonych konsultacjach została zamieszczona:

- w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu
- na stronie internetowej Urzędu Miejskiego, zakładka poświęcona konsultacjom (Urząd Miejski -> Instytucje społeczne -> Konsultacje społeczne);
- w wersji papierowej na tablicach informacyjnych Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu;
- na tablicach ogłoszeń w miejscowościach;
- na Facebooku Gminy Dzierzgoń (w dniu 06.06.2022 r.);
- na aplikacji BLISKO (w dniu 06.06.2022 r.).

OBWIESZCZENIE BURMISTRZA DZIERZGONIA

o rozpoczęciu konsultacji społecznych dotyczących projektu uchwały Rady Miejskiej w Dzierzgoniu w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji w gminie Dzierzgoń

Na podstawie art. 6 ust. 1 oraz art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 485)

Burmistrz Gminy Dzierzgoń ogłasza konsultacje społeczne, których przedmiotem jest projekt uchwały Rady Miejskiej w Dzierzgoniu w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w gminie Dzierzgoń. Celem konsultacji społecznych jest pozyskanie uwag i opinii od interesariuszy procesu rewitalizacji w zakresie projektu uchwały dotyczącej wyznaczenia granic obszaru zdegradowanego oraz granic obszaru rewitalizacji w gminie Dzierzgoń.

Konsultacje rozpoczną się z dniem 14 czerwca 2022 r. i potrwać do 15 lipca 2022 r.
Akcja informacyjna będzie prowadzona na siedem dni przed rozpoczęciem procesu konsultacji.

Konsultacje będą prowadzone w następujących formach:
 Zbierania uwag w postaci papierowej,
 Uwagi na formularzu uwag mogą być składane w Urzędzie Miasta i Gminy Dzierzgoń, w Biurze Obsługi Mieszkańca od poniedziałku do piątku w godzinach pracy Urzędu (środa: godz. 8.00 – 17.00, piątek: godz. 7.30 – 14.30, pozostałe dni: godz. 7.30 – 15.30).
 Zbierania uwag w postaci elektronicznej. Uwagi na formularzu uwag mogą być przesyłane na adres email: sekretariat@dzierzgon.pl.

Zbierania uwag ustnych w siedzibie Urzędu Miejskiego od poniedziałku do piątku w godzinach pracy Urzędu.
Otwarte spotkanie konsultacyjne odbędzie się 24 czerwca w godz. 17.00 – 19.00 w sali narad Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu.

KONSULTACJE SPOŁECZNE

OBWIESZCZENIE BURMISTRZA DZIERZGONIA

Interesariusze chcący uczestniczyć w formach konsultacji, jakimi są: zbieranie uwag w postaci papierowej i elektronicznej, proszeni są o skorzystanie z przygotowanego formularza.

Korespondencja przesłana przed rozpoczęciem i po zakończeniu konsultacji społecznych nie będzie brana pod uwagę jako zajęcie stanowiska w przedmiocie konsultacji.

Niezależnie po zakończeniu każdej z form konsultacji przygotowane zostanie podsumowanie oraz po zakończeniu konsultacji sporządzony zostanie raport podsumowujący ich przebieg, zawierający dane o miejscu i czasie ich przeprowadzenia, omówieniu ich przebiegu oraz zgłoszonych uwag wraz z odniesieniem się do nich.

Materiały podlegające konsultacjom:

- Projekt uchwały Rady Miejskiej w Dzierzgoniu w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na terenie gminy Dzierzgoń.
- Załącznik do projektu uchwały Rady Gminy Dzierzgoń w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na terenie gminy Dzierzgoń – Mapa obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji w skali 1:4000.

Pozostałe materiały do pobrania:

- Długoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w mieście i gminie Dzierzgoń.
- Formularz zgłaszania uwag do dokumentu.

Informacja o konsultacjach społecznych zostanie podana do publicznej wiadomości:
 w Biuletynie Informacji Publicznej (<http://bip.dzierzgon.pl>),
 w zakładce Rewitalizacja na stronie internetowej poświęconej konsultacjom (www.dzierzgon.pl)
 na tablicach informacyjnych Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu
 Obwieszczenie opublikowano 6 czerwca 2022 r.

Rys. 10. Obwieszczenie Burmistrza Dzierzgonia o rozpoczęciu konsultacji projektu uchwały delimitacyjnej

Rys. 11. Przykładowe formy publikacji obwieszczenia Burmistrza Dzierzgonia o konsultacjach projektu uchwały delimitacyjnej

Mieszkańcy Dzierzgonia mieli możliwość zgłaszania uwag do projektu uchwały:

- za pomocą specjalnego formularza (w formie papierowej lub elektronicznej);
- ustnie w siedzibie Urzędu Miejskiego;
- w trakcie otwartego spotkania konsultacyjnego.

Otwarte spotkanie z interesariuszami rewitalizacji odbyło się w dniu 24 czerwca 2022 r., w godz. 17.00 – 19.00, w sali narad Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu. Spotkanie miało na celu umożliwienie interesariuszom wyrażenie uwag, opinii i propozycji do projektu uchwały delimitacyjnej. W jego trakcie omówiono podstawowe pojęcia stosowane w ustawie o rewitalizacji oraz przedstawiono projekt uchwały delimitacyjnej. W trakcie spotkania zaproszono uczestników do szczegółowego zapoznania się z ww. projektem oraz wnoszenia ewentualnych uwag za pośrednictwem specjalnego formularza. W spotkaniu uczestniczyło 16 osób, które nie zgłosiły uwag do konsultowanego projektu uchwały.

W dniach 15 i 16 listopada 2022 r. przeprowadzano **cykl spotkań konsultacyjnych** poświęconych wyznaczonemu w Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2023-2030 obszarowi strategicznej interwencji – obszarowi rewitalizacji. Konsultacje przeprowadzone były w formule wywiadów fokusowych, czyli zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI). W tym konkretnym przypadku celem wywiadów było zweryfikowanie obrazu sytuacji na obszarze rewitalizacji wynikającego z badań ilościowych oraz jakościowych przeprowadzonych

w ramach prac nad diagnozą służącą wyznaczeniu obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji w gminie Dzierzgoń.

Dobierając próbę starano się pozyskać możliwie zróżnicowane grono kluczowych interesariuszy rewitalizacji. Dzięki takiemu doborowi możliwe było uzyskanie pełniejszego obrazu sytuacji, który uwzględniał różne perspektywy i punkty widzenia. W spotkaniach uczestniczyli:

- mieszkańcy obszaru rewitalizacji, w tym przedstawiciele Młodzieżowej Rady Miejskiej i przedstawiciele Dzierzgońskiej Rady Seniorów;
- przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej UMD (pracownicy i kuratorzy pracujący na obszarze rewitalizacji i znający potrzeby mieszkańców);
- pracownicy Referatu Inwestycji i Rozwoju Lokalnego UMD, których zakres zadań ma wpływ na prowadzenie procesu rewitalizacji;
- przedstawiciele Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. oraz zarządcy niepublicznego zasobu mieszkaniowego (spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych);
- pracownicy Referatu Oświaty UMD oraz dyrekcja szkoły podstawowej, do której uczęszczają uczniowie zamieszkujący obszar rewitalizacji;
- przedstawiciele Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury;
- przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na obszarze rewitalizacji;
- przedstawiciele władz samorządowych (burmistrz, przewodniczący rady gminy, radni);
- przedstawiciele funkcjonujących na obszarze rewitalizacji związków religijnych (duchowni, współpracujące osoby świeckie);
- funkcjonariusze straży miejskiej znający problematykę obszaru rewitalizacji;
- przedstawiciele Nadwiślańskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Dzierzgoniu (NOWES) oraz przedstawiciele dzierzgońskich podmiotów ekonomii społecznej funkcjonujących dzięki wsparciu NOWES;
- przedstawiciele działającego w Dzierzgoniu Regionalnego Towarzystwa Inwestycyjnego S.A.;
- przedsiębiorcy działający na obszarze rewitalizacji (pracodawcy niepubliczni).

Każdej grupie interesariuszy uczestniczącej w spotkaniach przedstawiano identyczną serię pytań, do których wszyscy uczestnicy mogli się swobodnie odnieść: wyrazić swoją opinię, przedyskutować między sobą, wymienić się spostrzeżeniami czy zaprezentować swoje dokonania – bieżące zaangażowanie

i pomysły na przyszłość. W wielu sytuacjach były to spotkania osób podobnie myślących i działających, a wcześniej albo nieznanymi sobie, albo znającymi tylko przelotnie. Niekiedy dochodziło do bardzo ciekawej wymiany zdań, spostrzeżeń i pomysłów.

Przedstawiany uczestnikom spotkań zestaw pytań podzielony był na obszary tematyczne i uwzględniał specyfikę obszaru rewitalizacji odnosząc się szczególnie do trapiących go problemów:

A. Sfera przestrzenno-funkcjonalna, techniczna i środowiskowa:

- 1) Jak oceniasz stan techniczny obszaru zdegradowanego, który ma być objęty rewitalizacją? Jak oceniasz funkcjonalność przestrzeni?
- 2) Jak oceniasz rozmieszczenia poszczególnych funkcji miastotwórczych – usługi, handel, usługi kultury itp.?
- 3) Jakie są największe mankamenty i bolączki?
- 4) Gdzie są największe potencjalne możliwości poprawy stanu rzeczy?

B. Sfera społeczna:

- 1) Jak oceniasz kondycję mieszkańców zamieszkujących obszar rewitalizowany?
- 2) Jakie są największe problemy? Które z nich są najbardziej uciążliwe i dlaczego?
- 3) Gdzie są największe potencjalne możliwości poprawy stanu rzeczy?
- 4) Co powoduje odpływ młodych ludzi z obszaru zdegradowanego i samego Dzierzgonia?
- 5) Co należałoby zrobić, aby zatrzymać ten odpływ?
- 6) Kto mógłby najwięcej zdziałać w zakresie powstrzymania depopulacji?

C. Sfera gospodarcza:

- 1) Jak oceniasz sytuację gospodarczo-ekonomiczną miasta i obszaru zdegradowanego?
- 2) Co stanowi największy problem?
- 3) Gdzie istnieją możliwości zmiany sytuacji, potencjały wewnętrzne i zewnętrzne?

W dniu 6 marca 2023 r. przeprowadzono serię **warsztatów konsultacyjnych** z udziałem:

- pracowników Urzędu Miejskiego, jednostek samorządu terytorialnego, MOPS, zarządców zasobu komunalnego, radnych;
- seniorów, NOWES i organizacji pozarządowych;
- mieszkańców obszaru rewitalizacji i młodzieży.

Celem warsztatów była identyfikacja zamierzeń rewitalizacyjnych proponowanych do uwzględnienia w Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030.

W toku prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji w dniach 4 do 28 kwietnia 2023 r. zorganizowano otwarty nabór przedsięwzięć rewitalizacyjnych, których realizacja będzie przyczyniać się do rozwiązania problemów zidentyfikowanych w trakcie diagnozy pogłębionej obszaru rewitalizacji. W ramach naboru poszukiwano przede wszystkim przedsięwzięć o charakterze:

- **zintegrowanym**, tj. koncentrujących się na rozwiązywaniu szerokiego spektrum problemów obszaru rewitalizacji;
- **partnerskim**, tj. realizowanych we współpracy podmiotów reprezentujących sektory publiczny, społeczny i gospodarczy.

W ramach naboru zgłoszono 22 przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które po uzyskaniu pozytywnego wyniku oceny formalnej, poddane zostały weryfikacji w oparciu o kryteria odnoszące się do:

- stopnia oddziaływania realizacji na rozwiązanie lub ograniczenie problemów społecznych zidentyfikowanych na obszarze rewitalizacji;
- stopnia realności wdrożenia przedsięwzięcia, w tym zwłaszcza prawdopodobieństwa osiągnięcia deklarowanych rezultatów;
- zintegrowanego charakteru, odnoszącego się do stopnia w jakim realizacja przedsięwzięcia wpłynie nie tylko na rozwiązanie lub ograniczenie problemów społecznych, ale również pozostałych problemów (tj. gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych) zidentyfikowanych na obszarze rewitalizacji;
- wkładu własnego, odnoszącego się do skali zaangażowania środków pozostających w dyspozycji podmiotu zgłaszającego przedsięwzięcie w jego realizację;

- partnerskiego charakteru, odnoszącego się do realizacji przedsięwzięcia we współpracy z partnerami publicznymi, gospodarczymi lub społecznymi;
- przyczyniania się przez przedsięwzięcie do zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

W wyniku przeprowadzonej oceny 9 przedsięwzięć rekomendowanych zostało do włączenia do Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030

Wszystkie przedstawione powyżej działania prowadzone były w sposób transparentny, co dodatkowo zwiększało możliwości interesariuszy w zakresie pełnego zaangażowania się w proces przygotowania Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030. Informacje o kolejnych wydarzeniach ogłaszane były z odpowiednim wyprzedzeniem, co pozwalało wszystkim zainteresowanym na zarezerwowanie czasu na udział w spotkaniu, zapoznanie się z niezbędnymi materiałami oraz przygotowanie się do merytorycznej dyskusji. Z przeprowadzonych działań uspołeczniających sporządzone oraz upublicznione zostało sprawozdanie podsumowujące jego przebieg oraz najważniejsze ustalenia.

W trakcie prac na Gminnym Programem Rewitalizacji Rada Miejska w Dzierzgoniu po wcześniejszych konsultacjach społecznych przyjęła uchwałę nr XXXVII/553/2023 z dnia 14 września 2023 r. zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji Dzierzgonia. W oparciu o te zasady Burmistrz Dzierzgonia zarządzeniem nr 156/2024 z dnia 12 grudnia 2024 r. powołał Komitet Rewitalizacji.

Komitet Rewitalizacji jest kluczowym instrumentem zapewniającym skuteczny udział interesariuszy w procesie przygotowania (aktualizacji), wdrażania, monitorowania i oceny realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030.

Komitet wspiera działania Burmistrza Dzierzgonia w obszarze działań związanych z rewitalizacją gminy, będąc jednocześnie forum współpracy i dialogu interesariuszy rewitalizacji z organami gminy. Komitet jest uprawniony do wyrażania opinii i stanowisk oraz podejmowania inicjatyw i rekomendowania rozwiązań w sprawach dotyczących prowadzenia procesu rewitalizacji na wyznaczonym obszarze rewitalizacji Gminy Dzierzgonie i jego oceny, w tym opiniowania oceny aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji.

Komitet Rewitalizacji stanowi reprezentację wszystkich interesariuszy, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, zaś w jego skład i wchodzi przedstawiciele reprezentujący sektory:

- społeczny, obejmujący między innymi przedstawicieli mieszkańców, organizacji pozarządowych, wspólnot mieszkaniowych, prywatnych właścicieli budynków mieszkalnych, użytkowników wieczystych nieruchomości;
- gospodarczy, obejmujący między innymi przedstawicieli przedsiębiorców działających na obszarze rewitalizacji, właścicieli terenów inwestycyjnych na obszarze rewitalizacji oraz właścicieli zakładów pracy zatrudniających osoby z obszaru rewitalizacji;
- publiczny, obejmujący między innymi przedstawicieli organów władzy publicznej: Rady Miejskiej w Dzierzgoniu, Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu, miejskich jednostek organizacyjnych i spółek miejskich, innych podmiotów realizujących na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

VII. OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Rozwinięciem i operacjonalizacją celów i kierunków działań zaplanowanych w Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 są przewidziane do realizacji przedsięwzięcia. W programie znalazło się 9 podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Specyfika procesów rewitalizacyjnych sprawia, że również niewielkie (pod względem kosztów i skali oddziaływania), a nie wyłącznie duże infrastrukturalne przedsięwzięcia są ważne dla końcowego efektu rewitalizacyjnego. Służą one będą bowiem budowie kapitału społecznego, wzmacnianiu zaufania i potwierdzeniu możliwości wpływu partnerów społecznych i gospodarczych na proces rewitalizacji.

Niniejszy GPR przewiduje możliwość realizacji tzw. pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 5 lit. b ustawy o rewitalizacji.

Z punktu widzenia spójności interwencji w zakresie rewitalizacji prowadzonej w Dzierzgoniu, szczególnie istotne jest, aby projektodawcy planując swoje przedsięwzięcia:

- lokalizowali je na obszarze rewitalizacji;
- kierowali się zgodnością z celami rewitalizacji i kierunkami działań służących eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk zidentyfikowanych w szczegółowej diagnozie obszaru rewitalizacji;
- nadawali im zintegrowany charakter;
- angażowali wkład własny (finansowy lub/i rzeczowy);
- formułowali je jako przedsięwzięcia realizowane w formule partnerskiej;
- uwzględniali zagadnienie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Ponadto przewiduje się w GPR realizację, potencjalnie we współpracy z organizacjami pozarządowymi, dodatkowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą wypełniały następujące cele:

- wyposażeniem mieszkańców w narzędzia umożliwiające wdrażanie długotrwałych i pozytywnych zmian w miejscu, w którym żyją;
- poszukiwanie i rozwijanie innowacyjnych rozwiązań problemów społecznych;
- pobudzanie zaangażowania mieszkańców obszaru rewitalizacji w sprawy lokalne;
- zachęcanie mieszkańców obszaru rewitalizacji do podejmowania oddolnych działań na rzecz dobra wspólnego;
- zwiększanie aktywizacji społeczności sąsiedzkich i budowanie relacji sąsiedzkich;

- wspieranie integracji społeczności na poziomie lokalnym;
- wykorzystanie lokalnej infrastruktury i zasobów (w tym dziedzictwo kulturowe);
- wsparcie rozwoju wspólnej przestrzeni publicznej w celu budowania relacji pomiędzy członkami danej społeczności.

Nadanie przedsięwzięciom rewitalizacyjnym charakteru wynikającego z powyższych cech, pozwoli na zwiększenie skuteczności podejmowanej interwencji rewitalizacyjnej poprzez osiągnięcie efektu synergii.

VII.1. Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne

NUMER	CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	PODMIOTY REALIZUJĄCE		ZAKRES REALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	LATA REALIZACJI	LOKALIZACJA	SZACUNKOWA WARTOŚĆ	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	PROGNOZOWANE PRODUKTY I REZULTATY
			LIDER	PARTNERZY						
1.	CEL I: 4	CENTRUM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ DLA DZIECI I MŁODZIEŻY	Gmina Dzierzgoń	Szkoła Podstawowa w Dzierzgoniu	Przebudowa poddasza szkoły podstawowej w celu utworzenia centrum aktywności dla dzieci i młodzieży. Remont dachu szkoły. Zagospodarowanie terenu przy szkole na strefę relaksu i aktywności na świeżym powietrzu. Szkolenia dla nauczycieli w zakresie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych oraz dydaktyczno-wyrównawczych. Szkolenia dla uczniów w zakresie mediacji rówieśniczej oraz tutoringów rówieśniczego. Likwidacja barier architektonicznych w budynku szkoły oraz w jego otoczeniu.	2024-2027	Szkoła Podstawowa ul. Krzywa 17 Dzierzgoń	8 000 000 PLN	Gmina Dzierzgoń, inne pozabudżetowe (o ile będą dostępne)	<p>PRODUKTY 1 Centrum Aktywności Lokalnej dla Dzieci i Młodzieży 4 szkolenia dla nauczycieli 2 kursy dla uczniów</p> <p>REZULTATY Otwarcie szkoły i jej otoczenia dla osób z niepełnosprawnościami Poprawa bezpieczeństwa w szkole. Spadek liczby niepożądanych zdarzeń z udziałem dzieci i młodzieży (np. zachowań agresywnych wobec innych, autoagresywnych, prób samobójczych, nieusprawiedliwionych nieobecności). Zwiększenie kompetencji uczniów w zakresie rozwiązywania konfliktów i budowania relacji z rówieśnikami.</p>
		OPIS DZIAŁAŃ ZAPEWNIAJĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI			Przebudowa szkoły oraz jej otoczenia zostanie przeprowadzona zgodnie z koncepcją uniwersalnego projektowania, zostaną też usunięte istniejące bariery. W budynku szkoły zostanie zbudowana winda. Przed szkołą zostanie wymieniona nawierzchnia – zastosowane zostaną m.in. fakturowe oznaczenia nawierzchni (FON). Działania szkoleniowe będą uwzględniały wymagania m.in. dostępności cyfrowej.					

NUMER	CELE I KIERUNK I DZIAŁAŃ	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	PODMIOTY REALIZUJĄCE		ZAKRES REALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	LATA REALIZACJI	LOKALIZACJA	SZACUNKOWA WARTOŚĆ	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	PROGNOZOWANE PRODUKTY I REZULTATY	
			LIDER	PARTNERZY							
		UZASADNIENIE REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA POZA OBSZAREM REWITALIZACJI – JEŚLI DOTYCZY			Nie dotyczy.						
2.	CEL I: 3 CEL IV: 1; 4	PRZEDSZKOLE BEZ BARIER – BEZPIECZNE, RADOSNE I GOTOWE NA WSZECHSTRONNY ROZWÓJ KAŻDEGO MALUCHA	Gmina Dzierzgoń	Podmiot ekonomii społecznej	Przebudowa Tęczowego Przedszkola w Dzierzgoniu (utworzenie sali do ćwiczeń ruchowych). Zagospodarowanie terenu przy przedszkolu (budowa nowego placu zabaw, terenu do zajęć sportowych, zadaszona altany do zajęć na świeżym powietrzu), kompleksowa termomodernizacja. Utworzenie nad rzeką Dzierzgoń ścieżki dydaktycznej łączącej się z nowo budowaną ścieżką pieszo-rowerową.	2025-2026	Tęczowe Przedszkole w Dzierzgoniu ul. Słowackiego 4	4 700 000 PLN	Gmina Dzierzgoń, inne pozabudżetowe (o ile będą dostępne)	Produkty: 1 zmodernizowane przedszkole 1 nowa ścieżka dydaktyczna Rezultaty: Poprawa warunków edukacyjno-wychowawczych dla 128 dzieci objętych opieką przedszkolną. Wykorzystanie potencjału rzeki do zajęć edukacyjnych i tym samym „przywrócenie” rzeki miastu.	
		OPIS DZIAŁAŃ ZAPEWNIAJĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	Przebudowa przedszkola oraz jego otoczenia zostanie przeprowadzona zgodnie z koncepcją uniwersalnego projektowania, zostaną usunięte istniejące bariery. Przed budynkiem przedszkola zostanie wymieniona nawierzchnia. Plac zabaw zostanie wyposażony także w urządzenia dostosowane do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością ruchową. W ramach termomodernizacji zakres dostępności dla osób ze zróżnicowanymi potrzebami zostanie określony w dokumentacji projektowej. Ścieżka dydaktyczna będzie uwzględniała potrzeby osób z niepełnosprawnościami – zastosowanie kodów QR z dostępnymi cyfrowo informacjami, informacje głosowe.								
		UZASADNIENIE REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA POZA OBSZAREM REWITALIZACJI	Nie dotyczy.								
3.	CEL V	NISKOEMISYJNY DZIERZGOŃ	Gmina Dzierzgoń	Wspólnoty mieszkaniowe	Wymiana przyłączy energetycznych w budynkach komunalnych w celu umożliwienia mieszkańcom wymiany indywidualnych źródeł ciepła.	2026-2028	Dzierzgoń ul. Traugutta 2 (dz. nr 609) ul. Traugutta 4 (dz. nr 608/2) ul. Traugutta 8 (dz. nr 607) ul. Traugutta 10 (dz. nr 606)	760 000 PLN	Gmina Dzierzgoń, inne pozabudżetowe (o ile będą dostępne)	Produkty: 7 nowych przyłączy energetycznych; 12 nowych instalacji elektrycznych. Rezultaty: Stworzenie warunków do wymiany indywidualnych	

NUMER	CELE I KIERUNK I DZIAŁAŃ	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	PODMIOTY REALIZUJĄCE		ZAKRES REALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	LATA REALIZACJI	LOKALIZACJA	SZACUNKOWA WARTOŚĆ	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	PROGNOZOWANE PRODUKTY I REZULTATY
			LIDER	PARTNERZY						
							ul. Traugutta 15 (dz. nr 496) ul. Traugutta 21 (dz. nr 649/2) ul. Traugutta 23 (dz. nr 649/1)			źródła ciepła na elektryczne w 122 lokalach mieszkalnych.
		OPIS DZIAŁAŃ ZAPEWNIĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	Przedsięwzięcie zostanie przeprowadzone zgodnie z koncepcją uniwersalnego projektowania, informacja o pracach remontowych będzie dostępna cyfrowo na stronie www.dzierzgon.pl. W przypadku zgłoszenia potrzeby, zostanie zapewniony tłumacz PJM.							
		UZASADNIENIE REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA POZA OBSZAREM REWITALIZACJI	Nie dotyczy.							
4.	CEL I: 5 CEL III: 1 CEL IV: 1, 2, 4	KRZYWA TO OSTATNIA PROSTA - WSPÓLNA PRZESTRZEŃ DLA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ	Gmina Dzierzgoń	Dzierzgoński Dom Kultury, Szkoła Podstawowa w Dzierzgoniu, oraz podmioty ekonomii społecznej	Utworzenie atrakcyjnej i przyjaznej przestrzeni publicznej między Dzierzgońskim Ośrodkiem Kultury i Szkołą Podstawową w Dzierzgoniu (oba obiekty położone w swoim bezpośrednim sąsiedztwie, rozdzielone ul. Krzywą). Planowane działania: 1. Przebudowa skweru przed Dzierzgońskim Domem Kultury i Szkołą Podstawową, 2. Przebudowa tarasu domu kultury w celu utworzenia sezonowej kawiarenki obsługiwanej przez Spółdzielnię Socjalną Dzierzgoński Smaczek, a także w celu umożliwienia wykorzystania tego miejsca jako sceny wydarzeń plenerowych, 3. Ograniczenie (reorganizacja) ruchu samochodowego przed szkołą i domem kultury (tzw. ostatni bezpieczny kilometr), 4. Wyeliminowanie barier architektonicznych w	2024-2027	ul. Krzywa i Żurawia. oraz przyległe skwery	6 000 000 PLN	Gmina Dzierzgoń, inne pozabudżetowe (o ile będą dostępne)	Produkty: 1 przebudowana przestrzeń publiczna Rezultaty: Powstanie salonu miejskiego, miejsca integracji mieszkańców i aktywności organizacji pozarządowych, grup nieformalnych; Poprawa bezpieczeństwa drogowego uczniów.

NUMER	CELE I KIERUNK I DZIAŁAŃ	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	PODMIOTY REALIZUJĄCE		ZAKRES REALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	LATA REALIZACJI	LOKALIZACJA	SZACUNKOWA WARTOŚĆ	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	PROGNOZOWANE PRODUKTY I REZULTATY
			LIDER	PARTNERZY						
					otoczeniu szkoły i domu kultury, 5. Utworzenie parkingu rowerowego dla uczniów, nauczycieli, osób korzystających z oferty domu kultury, 6. Utworzenie przed szkołą strefy aktywności i relaksu, wyposażenie w edukacyjny plac zabaw, fitness park, meble miejskie, tablice informacyjne nt. zabytków Dzierzgonia					
		OPIS DZIAŁAŃ ZAPEWNIAJĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	Przebudowa przestrzeni zostanie przeprowadzona zgodnie z koncepcją uniwersalnego projektowania, zostaną usunięte istniejące bariery architektoniczne. Przestrzeń zostanie wyposażona w wygodne ławeczki i inne meble miejskie umożliwiające odpoczynek osobom starszym. Edukacyjny plac zabaw zostanie wyposażony w urządzenia dostosowane do potrzeb dzieci ze zróżnicowanymi potrzebami. Szczegółowe wymagania w zakresie zapewnienia dostępności zostaną doprecyzowane w dokumentacji projektowej.							
		UZASADNIENIE REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA POZA OBSZAREM REWITALIZACJI	Nie dotyczy.							
5.	CEL I: 6 CEL II: 1; 4	PODWÓRKO – WSPÓLNA SPRAWA	Gmina Dzierzgoń	Podmioty ekonomii społecznej	Przedsięwzięcie będzie obejmowało działania mające na celu poprawę jakości wspólnych przestrzeni na osiedlach obszaru zdegradowanego oraz skweru nad rzeką Dzierzgoń, tzw. „kortów”, które są naturalnym miejscem nieformalnych spotkań młodzieży. Zostaną zorganizowane warsztaty, na których mieszkańcy wspólnie zaplanują przestrzeń, którą chcą urządzić, nauczą się jak wykonać np. drewniane donice, skrzynki na rośliny, karmniki czy hotele dla owadów. Dowiedzą się także jak zakładać i utrzymywać ogródki kwiatowe czy ziołowe. Mieszkańcy będą mogli	2026-2027	Cały obszar rewitalizacji, adresy lub numery działek będą znane dopiero po zamknięciu procesu naboru uczestników przedsięwzięcia	420 000 PLN	Gmina Dzierzgoń	Produkty: 4 warsztaty; 10 podwórek i 1 skwer, które zyskają nowy wygląd i funkcje. Rezultaty: Zwiększone zaangażowanie mieszkańców w kształtowanie wspólnych przestrzeni; Zwiększone poczucie odpowiedzialności mieszkańców za wspólne dobro. Wzmocnienie więzi międzyludzkich, „wyciągnięcie” seniorów z mieszkań;

NUMER	CELE I KIERUNK I DZIAŁAŃ	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	PODMIOTY REALIZUJĄCE		ZAKRES REALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	LATA REALIZACJI	LOKALIZACJA	SZACUNKOWA WARTOŚĆ	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	PROGNOZOWANE PRODUKTY I REZULTATY
			LIDER	PARTNERZY						
					przeprowadzić drobne interwencje na swoich podwórkach, aby zwiększyć atrakcyjność tych przestrzeni. Wspólnie dokonają uporządkowania terenu, dokonają nasadzeń, ukwieceń, wprowadzą elementy małej architektury i zabaw dla dzieci. Będą mogli usunąć drobne bariery architektoniczne i doświetlić wybrane miejsca. Ważnym elementem przedsięwzięcia będzie zaangażowanie różnych pokoleń we wspólne urządzenie przestrzeni.					Umożliwienie nawiązania nowych kontaktów, także międzypokoleniowych, integracja mieszkańców.
		OPIS DZIAŁAŃ ZAPEWNIĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	Planuje się usunięcie barier architektonicznych na podwórkach. Dodatkowo zostaną ustawione ławeczki i inne meble miejskie, które umożliwią wypoczynek osobom starszym oraz osobom ze zróżnicowanymi potrzebami. Warsztaty będą realizowane w sposób gwarantujący dostępność dla wszystkich, w tym osób niewidomych i niedowidzących oraz głuchych – zatrudniony zostanie m.in. tłumacz polskiego języka migowego. Przestrzeń podwórka będzie uwzględniała elementy ścieżek sensorycznych. Na każdym etapie zostaną uwzględnione zasady projektowania uniwersalnego.							
		UZASADNIENIE REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA POZA OBSZAREM REWITALIZACJI	Nie dotyczy							
6.	CEL I:1	UTWORZENIE BIURA ZAMIANY MIESZKAŃ	Gmina Dzierzgoń	Podmiot ekonomii społecznej	Utworzenie biura, w którym mieszkańcy uzyskają wsparcie w procesie zamiany mieszkania (innej nieruchomości mieszkalnej). Zadanie będzie obejmować działania: - Sporządzenie i prowadzenie bazy lokali mieszkalnych zgłaszanych przez dotychczasowych właścicieli (także najemców zasobu gminy) do zamiany na mniejsze/większe, na kondygnacji wyższej/niższej/dostępny bez konieczności pokonywania	2026-2028	Obszar rewitalizacji	200 000 PLN	Gmina Dzierzgoń, Środki własne mieszkańców zainteresowanych zamianą mieszkań	Produkty: 10 zamienionych mieszkań. Rezultaty: Poprawa jakości życia mieszkańców, którzy zdecydują się na zamianę mieszkania.

NUMER	CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	PODMIOTY REALIZUJĄCE		ZAKRES REALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	LATA REALIZACJI	LOKALIZACJA	SZACUNKOWA WARTOŚĆ	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	PROGNOZOWANE PRODUKTY I REZULTATY
			LIDER	PARTNERZY						
					<p>barier architektonicznych/ do remontu/ do oddłużenia.</p> <ul style="list-style-type: none"> - kojarzenie osób chętnych do zamiany mieszkań, wstępna wycena, przygotowanie i uzgodnienie warunków zamiany z dbałością o poszanowanie interesów obu stron w celu uniknięcia niekorzystnego rozporządzenia mieniem, - załatwienie wszystkich niezbędnych formalności w ramach kompleksowej usługi zamiany mieszkań (wycena nieruchomości przez rzeczoznawcę, przygotowanie umowy sprzedaży pod względem formalno-prawnym, zapewnienie obsługi kancelarii notarialnej, - pomoc techniczna przy zamianie mieszkania, zapewnienie pomocy przy pakowaniu, przeniesieniu, zniesieniu, wyniesieniu, przewozie, wniesieniu, rozpakowaniu mebli oraz rzeczy, a także aranżacji nowego wnętrza, zawieszeniu małych szafek, zasłon itp. - zapewnienie w razie potrzeby pomocy opiekuna/asystenta osoby przeprowadzanej, pomoc w sprawach związanych z przeprowadzką, przewiezienie osób chorych, pomoc w załatwieniu formalności: umowy na media, telefon, wymeldowanie/zameldowanie. <p>Na życzenie przeprowadzanego seniora zaangażowane będą osoby z rodziny wskazane przez niego do pomocy</p>					

NUMER	CELE I KIERUNK I DZIAŁAŃ	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	PODMIOTY REALIZUJĄCE		ZAKRES REALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	LATA REALIZACJI	LOKALIZACJA	SZACUNKOWA WARTOŚĆ	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	PROGNOZOWANE PRODUKTY I REZULTATY
			LIDER	PARTNERZY						
		OPIS DZIAŁAŃ ZAPEWNIĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	Założeniem przedsięwzięcia jest zapewnienie osobom starszym oraz osobom z niepełnosprawnością ruchową możliwości zamiany mieszkania nie tylko ze względów ekonomicznych, ale także z uwagi na konieczność wyeliminowania z ich otoczenia barier architektonicznych. Baza lokali będzie dostępna cyfrowo, konsultacje będą realizowane w sposób dostępny, np. przy udziale tłumacza polskiego języka migowego. Usługa wsparcia będzie realizowana w pomieszczeniu dostępnym architektonicznie, dodatkowo wyposażonym np. w pętlę indukcyjną lub inne urządzenie wspierające osoby niedosłyszące. Na każdym etapie zostaną uwzględnione zasady projektowania uniwersalnego.							
		UZASADNIENIE REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA POZA OBSZAREM REWITALIZACJI	Nie dotyczy.							
7.	CEL II: 1-3	OŻYWIENIE TARGOWISKA MIEJSKIEGO	Gmina Dzierzgoń	Podmiot ekonomii społecznej	Przywrócenie funkcjonalności targowisku miejskiemu. Doświadczona w tym zakresie organizacja pozarządowa wspólnie z zainteresowanymi kupcami i rolnikami zaplanuje i zorganizuje targowisko miejskie w taki sposób, aby w to miejsce powrócił handel.	2027	Dzierzgoń, działki nr 470, 474, 475/5, 475/2	500 000 PLN	Gmina Dzierzgoń	Produkty: 1 przebudowane targowisko miejskie. Rezultaty: Poprawa warunków do prowadzenia handlu dla 20 kupców.
		OPIS DZIAŁAŃ ZAPEWNIĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	Targowisko zostanie przebudowane w sposób zapewniający dostęp do niego osobom z niepełnosprawnościami, w tym m.in. ruchową. Przygotowane zostaną np. tablice informacyjne z planem targowiska, które mogą wspierać m.in. osoby w spektrum, zapewnione zostaną toalety, w tym dostępne dla osób ze zróżnicowanymi potrzebami, zapewnione zostaną miejsca parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami. Szczegółowy zakres zostanie doprecyzowany w dokumentacji projektowej. Na każdym etapie zostaną uwzględnione zasady projektowania uniwersalnego.							
		UZASADNIENIE REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA POZA OBSZAREM REWITALIZACJI	Nie dotyczy.							
8.	CEL III: 3 CEL IV: 1 i 2	OŻYWIENIE WZGÓRZA ZAMKOWEGO	Gmina Dzierzgoń	Podmioty ekonomii społecznej	Przewidywane działania to m.in.: a) utworzenie ciągów komunikacyjnych dostosowanych dla osób z niepełnosprawnością ruchową, wózków dziecięcych itp.: – od strony ul. Limanowskiego i/lub os. Jagiełły (zapewniającego wstęp na wzgórze Zamkowe), - prowadzącego do amfiteatru i placu zabaw;	2025-2027	Dzierzgoń Dz. nr 164/25	5 000 000 PLN	Gmina Dzierzgoń, inne pozabudżetowe (o ile będą dostępne)	Produkty: 1 przebudowana przestrzeń publiczna. Rezultaty: Umożliwienie dostępu do Wzgórza Zamkowego osobom z trudnościami w poruszaniu, osobom z niepełnosprawnością ruchową.

NUMER	CELE I KIERUNK I DZIAŁAŃ	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	PODMIOTY REALIZUJĄCE		ZAKRES REALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	LATA REALIZACJI	LOKALIZACJA	SZACUNKOWA WARTOŚĆ	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	PROGNOZOWANE PRODUKTY I REZULTATY
			LIDER	PARTNERZY						
					b) budowa siedzisk w istniejącym amfiteatrze (wkomponowanych w skarpy); c) utworzenie miejsca rekreacji – placu zabaw dostosowanego także dla dzieci z niepełnosprawnością, wyposażonego w ławeczki i inną małą architekturę; d) budowa kładki drewnianej wokół istniejącego stanowiska archeologicznego; e) nasadzenia roślin, pielęgnacja rosnących na Wzgórzu drzew; f) utworzenie historycznej ścieżki edukacyjnej.					
		OPIS DZIAŁAŃ ZAPEWNIĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	Dzięki realizacji przedsięwzięcia Wzgórze Zamkowe w Dzierzgoniu stanie się dostępne dla mieszkańców z ograniczeniami w zakresie ruchu. Także plac zabaw będzie wyposażony w urządzenia dostosowane do potrzeb dzieci i ich opiekunów z niepełnosprawnością ruchową. Ciągi komunikacyjne będą wyposażone w fakturowe oznaczenia nawierzchni (FON), a także w kody QR z dostępnymi cyfrowo informacjami nt. Wzgórza Zamkowego. . Na każdym etapie zostaną uwzględnione zasady projektowania uniwersalnego.							
		UZASADNIENIE REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA POZA OBSZAREM REWITALIZACJI	Nie dotyczy.							
9.	CEL I: 1-3	UTWORZENIE CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH NA OBSZARZE REWITALIZACJI MIASTA DZIERZGONIA.	Gmina Dzierzgoń	Podmioty ekonomii społecznej	Celem działania jest przekształcenie zdegradowanego budynku w nowoczesne Centrum Usług Społecznych oraz aktywizacja lokalnej społeczności. Planowana jest kompleksowa rewitalizacja i modernizacja obiektu starej szkoły, w tym podniesienie jego standardu energetycznego. Projekt zakłada również zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół budynku (np. uporządkowanie zieleni, mała architektura), a także aktywizację lokalnej społeczności m.in. poprzez	2026-2029	ul. Traugutta 13	3 500 000 PLN	Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027, Środki Gminy Dzierzgoń	Produkty: 1 obiekt dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami; 1 otwarta przestrzeń utworzona / rekultywowana na obszarze miejskim; 1 budynek publiczny o udoskonalonej charakterystyce energetycznej;

NUMER	CELE I KIERUNK I DZIAŁAŃ	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	PODMIOTY REALIZUJĄCE		ZAKRES REALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	LATA REALIZACJI	LOKALIZACJA	SZACUNKOWA WARTOŚĆ	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	PROGNOZOWANE PRODUKTY I REZULTATY
			LIDER	PARTNERZY						
					<p>włączenie w projektowanie przestrzeni.</p> <p>W ramach działania planuje się wyposażenie powstałego Centrum Usług Społecznych w sprzęt oraz meble tak, aby możliwa była aktywizacja mieszkańców obszaru rewitalizacji – społeczna, zawodowa, edukacyjna oraz zdrowotna.</p> <p>W Centrum Usług Społecznych dostępne będą różne formy wsparcia dla seniorów, rodzin i osób w trudnej sytuacji (m.in. Dzienny Dom Pomocy dla Seniorów, placówka wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży)</p>					<p>1 wsparty obiekt, w którym świadczone są usługi społeczne;</p> <p>Rezultaty: 1 657 mieszkańców obszaru rewitalizacji;</p> <p>Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej;</p>
		OPIS DZIAŁAŃ ZAPEWNIAJĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	Przedsięwzięcie ma na celu stworzenie bezpiecznej i dostępnej przestrzeni – do budynku zostanie dobudowana winda. W budynku zostaną wyeliminowane wszelkie bariery architektoniczne. Zainstalowana zostanie pętla indukcyjna oraz plany tyflograficzne. Wnętrze będzie wyposażone w ścieżki naprowadzające dostępne dla osób z niepełnosprawnością wzroku. Przestrzeń wokół budynku zostanie wyposażona m.in. w funkcjonalne i wygodne meble miejskie. Szczegółowe wymagania w zakresie dostępności zostaną określone w dokumentacji projektowej. Na każdym etapie zostaną uwzględnione zasady projektowania uniwersalnego.							
		UZASADNIENIE REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA POZA OBSZAREM REWITALIZACJI – JEŚLI DOTYCZY	Nie dotyczy							

VII.2. Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne

W ramach prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 zidentyfikowane zostały wyłącznie przedsięwzięcia rewitalizacyjne, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy o rewitalizacji. Nie oznacza to jednakże, że określone w GPR cele rewitalizacji realizowane będą wyłącznie poprzez wskazany powyżej pakiet przedsięwzięć. Niniejszy GPR przewiduje bowiem możliwość realizacji tzw. pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 5 lit. b ustawy o rewitalizacji.

Z punktu widzenia spójności interwencji w zakresie rewitalizacji prowadzonej w Dzierzgoniu, szczególnie istotne jest, aby projektodawcy planując swoje działania:

- lokalizowali je na obszarze rewitalizacji lub w bezpośrednim sąsiedztwie z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego ;
- kierowali się zbieżnością z celami rewitalizacji i kierunkami działań służących eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk zidentyfikowanych w szczegółowej diagnozie obszaru rewitalizacji;
- nadawali im zintegrowany charakter;
- angażowali wkład własny (finansowy lub/i rzeczowy);
- formułowali je jako przedsięwzięcia realizowane w formule partnerskiej;
- uwzględniali zagadnienie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Nadanie przedsięwzięciom rewitalizacyjnym charakteru wynikającego z powyższych cech, pozwoli na zwiększenie skuteczności podejmowanej interwencji rewitalizacyjnej poprzez osiągnięcie efektu synergii. Ponadto projektodawca będzie musiał wykazać komplementarność danego przedsięwzięcia w ujęciu, jakie zostało opisane poniżej.

VIII. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Jednym z ważniejszych aspektów Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 jest zapewnienie komplementarności, rozpatrywanej w pięciu wymiarach:

- przestrzennym,
- problemowym,
- proceduralno-instytucjonalnym,
- międzyokresowym,
- źródeł finansowania.

Zapewnienie powiązań pomiędzy poszczególnymi zaplanowanymi przedsięwzięciami zwiększa efektywność realizowanego programu oraz skuteczność wykorzystana środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację.

VIII.1. Komplementarność problemowa

Ważnym elementem Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 jest połączenie aspektów społecznego, gospodarczego, przestrzenno-funkcjonalnego, technicznego i środowiskowego, nadające planowanej interwencji kompleksowy charakter. Z tego powodu w ramach obszaru rewitalizacji, formułując cele i zadania mające stanowić odpowiedź na zdiagnozowane problemy, zawsze szukano rozwiązań w każdej z zasygnalizowanych sfer. Dzięki konsekwentnemu stosowaniu tego podejścia przedsięwzięcia ujęte w programie wzajemnie się dopełniają. Wybrane do realizacji zadania odpowiadają na różne problemy: społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne i środowiskowe, razem tworząc zintegrowaną koncepcję działań. W efekcie możliwe będzie skuteczniejsze i bardziej kompleksowe przeciwdziałanie zdiagnozowanym problemom, szczególnie tym o charakterze społecznym.

Przedsięwzięcia wskazane w ramach GPR wynikają wprost ze zdiagnozowanych problemów. Zadania o charakterze inwestycyjnym uzupełniają działania o charakterze społecznym.

Tab. 6. Wpływ przedsięwzięć rewitalizacyjnych na sfery kryzysu zidentyfikowane na obszarze rewitalizacji

NR	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	SFERA KRYZYSU				
		S	G	PF	T	Ś
1.	CENTRUM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ DLA DZIECI I MŁODZIEŻY					
2.	PRZEDSZKOLE BEZ BARIER - BEZPIECZNE, RADOSNE I GOTOWE NA WSZECHSTRONNY ROZWÓJ KAŻDEGO MALUCHA					
3.	NISKOEMISYJNY DZIERZGOŃ					
4.	KRZYWA TO OSTATNIA PROSTA DO DOBREJ EDUKACJI, KULTURY I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ MIESZKAŃCÓW					
5.	PODWÓRKO - WSPÓLNA SPRAWA					
6.	UTWORZENIE BIURA ZAMIANY MIESZKAŃ					
7.	OŻYWIENIE TARGOWISKA MIEJSKIEGO					
8.	OŻYWIENIE WZGÓRZA ZAMKOWEGO					
9.	L UTWORZENIE CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH NA OBSZARZE REWITALIZACJI MIASTA DZIERZGONIA.					

Wyjaśnienie skrótów: S – sfera społeczna; G – sfera gospodarcza; PF – funkcjonalno-przestrzenna; T – techniczna; Ś – środowiskowa

VIII.2. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Rolę Operatora rewitalizacji pełnić będzie powołany przez Burmistrza Dzierzgonia Zespół zadaniowy ds. rewitalizacji. Takie rozwiązanie w ramach istniejących obecnie struktur lokalnej administracji samorządowej zapewni skuteczne zarządzanie programem oraz pozwoli, zwłaszcza ze względu na dużą liczbę zadań, na ich lepszą i bardziej precyzyjną koordynację.

Przyjęta struktura organizacyjna zapewnia współpracę różnych podmiotów działających na rzecz realizacji programu i poprawy sytuacji obszaru rewitalizacji. Określenie odpowiednich instrumentów zarządzania i wdrażania opisane zostało w kolejnych rozdziałach programu.

Wskazany Operator rewitalizacji pełnić będzie rolę zarządczą i wykonawczą. Jednostka będzie miała za zadanie zapewnienie możliwości aktywnego włączenia się interesariuszy procesu rewitalizacji (partycypacja i partnerstwo). W tym celu Operator rewitalizacji będzie realizował w szczególności zadania z zakresu upowszechniania wiedzy na temat programu rewitalizacji i jego realizacji, czy też prowadzenia konsultacji społecznych, których przedmiotem będą szeroko rozumiane zagadnienia rewitalizacyjne.

Operator rewitalizacji będzie pełnił wiodącą rolę w zakresie zarządzania programem, jednak w celu zapewnienia jak największej efektywności działań realizacja zadań zlecona będzie jednostkom i podmiotom, które posiadają ku

temu odpowiednie uprawnienia, kompetencje oraz środki organizacyjne i finansowe.

Wsparciem w realizacji programu i platformą dyskusji będzie Komitet Rewitalizacji, tj. ciało opiniodawcze i doradcze Burmistrza Dzierzgonia w zakresie rewitalizacji. Zadaniem Komitetu będzie tworzenie warunków współpracy i koordynacji działań rewitalizacyjnych podejmowanych przez interesariuszy.

Dla zwiększania efektywności działań rewitalizacyjnych zagadnienie to promowane będzie w programach/konkursach realizowanych we współpracy z organizacjami pozarządowymi i/lub w ramach Budżetu Obywatelskiego (np. poprzez dodatkowe punkty przy ocenie dla projektów realizowanych na obszarze rewitalizacji i/lub wydzielanie puli środków na ten cel). Działania te, ze względu na swoją oddolną formułę będą przyczyniać się do budowy wspólnoty lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego, a więc w naturalny sposób będą realizować cele rewitalizacji.

Konieczne jest także wypracowanie mechanizmu informowania mieszkańców Dzierzgonia o podejmowanych działaniach. Z punktu widzenia zwiększania rozpoznawalności procesów rewitalizacyjnych, kluczowego znaczenia nabiera promocja pozytywnych zmian będących ich konsekwencją. Dotyczy to w szczególności realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Dlatego też kluczowego znaczenia nabiera potrzeba wypracowania mechanizmu informowania mieszkańców o fakcie, iż zostały one zrealizowane w ramach rewitalizacji prowadzonej w oparciu o Gminny Program Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030. Mechanizm ten będzie obejmować co najmniej obowiązek zamieszczania informacji o bieżących działaniach na stronach internetowych gminy, publikowanie tekstów prasowych oraz materiałów promocyjnych związanych z projektami. Dzięki tego typu działaniom możliwe będzie nie tylko zwiększenie widoczności w Dzierzgoniu pozytywnych efektów wdrażania programu, ale również budowanie społecznej świadomości na temat procesów rewitalizacyjnych zachodzących w gminie.

VIII.3. Komplementarność międzyokresowa

Gminny Program Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 jest kontynuacją dotychczasowej polityki zmierzającej do zażegnania kryzysu oraz wygenerowania impulsów rozwojowych dla obszarów doświadczających degradacji w Dzierzgoniu.

Lista najważniejszych działań zrealizowanych na obszarze rewitalizacji zrealizowanych w latach 2014-2020 przy udziale środków UE oraz budżetu państwa została zaprezentowana w Tabeli nr 7.

Projekty te wpisują się w sygnalizowane przez mieszkańców problemy i stanowią składową szerszej odnowy wskazanego do rewitalizacji obszaru. Stanowią one dobrą podstawę do realizacji obecnie zaplanowanych działań.

Tab. 7. Analiza komplementarności międzyokresowej

PRZEDSIĘWZIĘCIA REALIZOWANE NA OBSZARZE REWITALIZACJI W LATACH 2014-2020				PRZEDSIĘWZIĘCIA PLANOWANE W RAMACH GPR DZIERZGONIA NA LATA 2023-2030
Nazwa przedsięwzięcia	Źródło finansowania	Wartość w PLN	Opis przedsięwzięcia	
Dzierzgoń, budynek byłego klasztoru ojców reformatów – obecna siedziba Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury i Parafii Greckokatolickiej (XVIII w.): remont dachu – etap I	Dofinansowano przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	220 661,57	W ramach projektu dokonano remontu zewnętrznej połaci dachu	KRZYWA TO OSTATNIA PROSTA - WSPÓLNA PRZESTRZEŃ DLA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ
Dzierzgoń, budynek byłego klasztoru ojców reformatów – obecna siedziba Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury i Parafii Greckokatolickiej (XVIII w.): remont dachu – etap II	Dofinansowano przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	241 667,88	W ramach projektu dokonano remontu zewnętrznej połaci dachu	
Remont pomieszczeń Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury w celu polepszenia warunków do edukacji i animacji kultury	Dofinansowano przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	840 195,43	W ramach projektu wykonano remont pomieszczeń DOK, zakupiono wyposażenie do pracowni m.in. plastycznej oraz zakupiono sprzęt muzyczny i monitoring	
Przebudowa i wyposażenie targowiska stałego w Dzierzgoniu	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	1 733 004,19	W ramach projektu przewidziano budowę 24 pawilonów zadaszonych, 11 miejsc przeznaczonych pod sprzedaż dla rolników oraz budowę oświetlenie w postaci 4 lamp parkowych hybrydowych oraz utwardzenie placu masą	OŻYWIENIE TARGOWISKA MIEJSKIEGO

PRZEDSIĘWZIĘCIA REALIZOWANE NA OBSZARZE REWITALIZACJI W LATACH 2014-2020				PRZEDSIĘWZIĘCIA PLANOWANE W RAMACH GPR DZIERZGONIA NA LATA 2023-2030
Nazwa przedsięwzięcia	Źródło finansowania	Wartość w PLN	Opis przedsięwzięcia	
			bitumiczną oraz kostką brukową	
Przywrócenie i ochrona różnorodności biologicznej nad rzeką Dzierzgonką w Gminie Dzierzgoń	Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020	400 352,01	Budowa małej infrastruktury nad rzeką Dzierzgoń m.in. chodnik, ławki, kosze na śmieci, tablice edukacyjne, domek dla owadów pożytecznych	PRZEDSZKOLE BEZ BARIER – BEZPIECZNE, RADOSNE I GOTOWE NA WSZECHSTRONNY ROZWÓJ KAŻDEGO MALUCHA
				PODWÓRKO – WSPÓLNA SPRAWA
Odnawialne Źródła Energii w Gminie Dzierzgoń	Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020	6 250 388,79	Montaż 117 instalacji fotowoltaicznych oraz 193 kolektorów słonecznych do podgrzania c.w.u.	NISKOEMISYJNY DZIERZGOŃ
Wzmacniamy gminne przedszkola - cykl kompleksowych działań na rzecz rozwoju i poprawy jakości edukacji przedszkolnej w Gminie Dzierzgoń	Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020	508 904,13	Projekt obejmował: doposażenie placów zabaw w Dzierzgoniu; doposażenie przedszkola w urządzenia TIK, meble, pomoce dydaktyczne; utworzenie i doposażenie	PRZEDSZKOLE BEZ BARIER – BEZPIECZNE, RADOSNE I GOTOWE NA

PRZEDSIĘWZIĘCIA REALIZOWANE NA OBSZARZE REWITALIZACJI W LATACH 2014-2020				PRZEDSIĘWZIĘCIA PLANOWANE W RAMACH GPR DZIERZGONIA NA LATA 2023-2030
Nazwa przedsięwzięcia	Źródło finansowania	Wartość w PLN	Opis przedsięwzięcia	
			kącików przyrodniczych, teatralnych, informatycznych; utworzenie i doposażenie gabinetów logopedycznych; prowadzenie dodatkowych zajęć dla dzieci przedszkolnych; prowadzenie zajęć z terapeutą min. psychologiem (dla dzieci i rodziców); szkolenia dla nauczycieli; organizację wycieczek dla dzieci przedszkolnych.	WSZECHSTRONNY ROZWÓJ KAŻDEGO MALUCHA UTWORZENIE CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH NA OBSZARZE REWITALIZACJI MIASTA DZIERZGONIA.
Utworzenie i wyposażenie placówki Senior +	Dofinansowano przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Wieloletniego „Senior +” na lata 2015-2020	191 845,00	W ramach projektu został przeprowadzony remont pomieszczeń w DOK-u w celu utworzenia „Klubu SENIOR+” oraz zakup wyposażenia klubu w pomieszczeniu kuchennym, wypoczynkowym, pracowni, szatni i łazienki	
Dzienny Dom Pobytu „Senior+” – wsparcie na działania bieżące	Dofinansowano przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	224 980,00	Sfinansowano działania bieżące funkcjonowania Dziennego Domu Pobytu	

VIII.4. Komplementarność źródeł finansowania

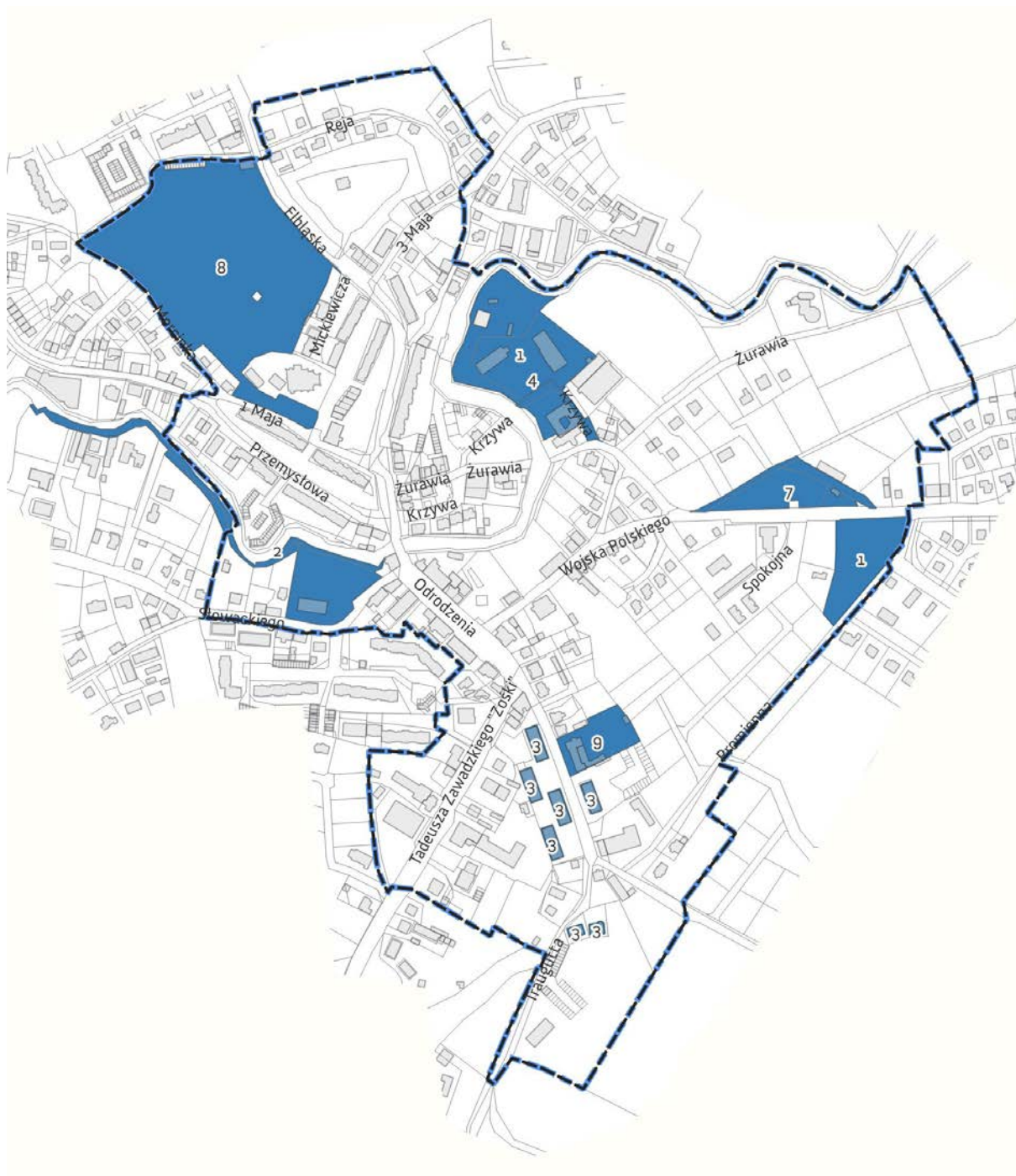
Zaplanowano finansowanie poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych zgodnie z zasadą dodatkowości (ang. *additionality*), według której środki pieniężne przekazywane przez Komisję Europejską z funduszy strukturalnych stanowią wyłącznie dodatek do środków zgromadzonych i przeznaczonych na dany projekt przez władze lokalne państwa członkowskiego. Przedsięwzięcia realizowane w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 będą finansowane w szczególności z takich źródeł jak: Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Pomorza na lata 2021-2027 (EFRR, EFS+), budżet gminy i budżet państwa. Zakłada się, że istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych staną się również środki prywatne.

Przyjęty układ finansowania uwzględniający pozyskiwanie środków finansowych z różnych źródeł, jednoznacznie wskazuje na komplementarność przyjętych rozwiązań.

VIII.5. Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna w Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 została zapewniona dzięki terytorialnej koncentracji przedsięwzięć na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Obszar ten został zdelimitowany na podstawie wieloczynnikowej diagnozy, uwzględniającej zróżnicowane kryteria i bazującej na podziale wewnątrzgminnym, co pozwoliło na ukazanie miejsc koncentracji negatywnych zjawisk, potwierdzonej wnioskami wynikającymi z opracowanej w roku 2022 r. pogłębionej diagnozy.

Wszystkie podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne zostały zlokalizowane w obrębie obszaru rewitalizacji (lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie) i są z nim ściśle powiązane, stanowiąc jednocześnie odpowiedź na główne problemy tej części Dzierzgonia.

Rys. 12. Komplementarność przestrzenna przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Źródło: opracowanie własne

Mechanizmy zapobiegania niepożądanym efektom społecznym oraz przenoszenia problemów na inne obszary

Realizacja zadań w przyjętej formule będzie zapobiegać transferowi różnych problemów na pozostałe części Dzierzgonia. Zaplanowane działania sprzyjają integracji społecznej.

Szczególny nacisk położono na integrację i reintegrację społeczną osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem (w szczególności osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, beneficjentów pomocy społecznej).

IX. SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE

W związku z realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 w poniższej tabeli zestawiono planowane do realizacji przedsięwzięcia. Ich realizacja uzależniona jest od możliwości finansowych lokalnego samorządu oraz skuteczności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych. Z uwagi na konieczność opracowania szczegółowej dokumentacji poszczególnych projektów, w momencie opracowania programu plan finansowy ma charakter indykatywny.

Łączna szacunkowa wartość planowanych do realizacji zadań wynosi ok. 29,08 mln zł.

Źródłem finansowania planowanych projektów rewitalizacyjnych będą m.in. środki pochodzące z budżetu gminy oraz fundusze europejskie w ramach Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Pomorza na lata 2021-2027. Nie wyklucza się próby pozyskania środków z innych źródeł takich, jak np. fundusze krajowe, programy krajowe opracowane w związku z perspektywą finansową UE na lata 2021-2027, środki celowe będące w dyspozycji poszczególnych ministerstw czy też źródła prywatne.

Tab. 8. Szacunkowa wartość oraz źródła finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych

NR	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	SZACUNKOWA WARTOŚĆ [PLN]	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
1.	CENTRUM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ DLA DZIECI I MŁODZIEŻY	8 000 000	Gmina Dzierzgoń, inne pozabudżetowe (o ile będą dostępne)
2.	PRZEDSZKOLE BEZ BARIER – BEZPIECZNE, RADOSNE I GOTOWE NA WSZECHESTRONNY ROZWÓJ KAŻDEGO MALUCHA	4 700 000	Gmina Dzierzgoń, inne pozabudżetowe (o ile będą dostępne)
3.	NISKOEMISYJNY DZIERZGOŃ	760 000	Gmina Dzierzgoń, inne pozabudżetowe (o ile będą dostępne), środki własne wspólnot mieszkaniowych

Nr	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	SZACUNKOWA WARTOŚĆ [PLN]	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
4.	KRZYWA TO OSTATNIA PROSTA - WSPÓLNA PRZESTRZEŃ DLA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ	6 000 000	Gmina Dzierzgoń, inne pozabudżetowe (o ile będą dostępne)
5.	PODWÓRKO – WSPÓLNA SPRAWA	420 000	Gmina Dzierzgoń
6.	UTWORZENIE BIURA ZAMIANY MIESZKAŃ	200 000	Gmina Dzierzgoń, Środki własne mieszkańców zainteresowanych zamianą mieszkań
7.	OŻYWIENIE TARGOWISKA MIEJSKIEGO	500 000	Gmina Dzierzgoń
8.	OŻYWIENIE WZGÓRZA ZAMKOWEGO	5 000 000	Gmina Dzierzgoń, inne pozabudżetowe (o ile będą dostępne)
9.	UTWORZENIE CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH NA OBSZARZE REWITALIZACJI MIASTA DZIERZGONIA.	3 500 000	Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027, Środki Gminy Dzierzgoń

X. SYSTEM WDRAŻANIA, MONITOROWANIA I EWALUACJI GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

X.1. Struktura zarządzania realizacją gminnego programu rewitalizacji

Struktura zarządzania Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 będzie się składać z następujących komponentów:

- Burmistrza Dzierzgonia,
- Zespołu zadaniowego ds. rewitalizacji,
- Komitetu Rewitalizacji.

W skład Zespołu zadaniowego wchodzić będą jednostki lokalnej administracji samorządowej odpowiedzialne za:

- merytoryczne przygotowanie projektów infrastrukturalnych tzw. twardych,
- merytoryczne przygotowanie projektów społecznych tzw. miękkich,
- pozyskanie środków finansowych,
- finansowe rozliczenie zaplanowanych projektów,
- zarządzanie strategią rozwoju gminy.

Pracami Zespołu zadaniowego w imieniu Burmistrza Dzierzgonia kierować będzie Sekretarz Dzierzgonia.

Kierowanie pracami zmierzającymi do urzeczywistnienia określonej w programie wizji obszaru rewitalizacji powierzone zostanie Burmistrzowi Dzierzgonia, który będzie wspierany organizacyjnie i merytorycznie przez pracowników wyżej wskazanych wydziałów oraz jednostek organizacyjnych, których działania koordynowane będą w ramach Zespołu zadaniowego ds. rewitalizacji.

Burmistrz Dzierzgonia koordynuje prace w wymiarze strategicznym, natomiast Zespół zadaniowy ds. rewitalizacji koordynuje działania w wymiarze operacyjnym.

Wszystkie projekty wskazane w Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 będą realizowane zgodnie z Wieloletnią Prognozą Finansową oraz kolejnymi budżetami rocznymi po zatwierdzeniu ich realizacji przez Radę Miejską.

Zarządzanie programem rewitalizacji odbywać się będzie w ramach obowiązków poszczególnych wydziałów Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu oraz samorządowych jednostek organizacyjnych, z uwzględnieniem koordynacyjnej roli Zespołu zadaniowego ds. rewitalizacji.

Komitet Rewitalizacji będzie wspierać działania Burmistrza Dzierzgonia w zakresie rewitalizacji, stanowić forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami samorządu gminy oraz pełnić funkcje opiniotwórczo-doradczą Burmistrza w sprawach związanych z opracowaniem i wdrażaniem Gminnego Programu Rewitalizacji oraz oceną przebiegu procesu rewitalizacji w Dzierzgoniu. Komitet będzie reprezentacją mieszkańców gminy, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz pozostałych Interesariuszy.

W Dzierzgoniu Komitet Rewitalizacji powołany zostanie zgodnie z przepisami ustawy o rewitalizacji po uchwaleniu przez Radę Miejską Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030. Udział w pracach Komitetu będzie mieć charakter społeczny i nie będzie wiązać się z koniecznością ponoszenia dodatkowych kosztów. Zaplecze lokalowe, jak również organizacyjne prac Komitetu zapewni Urząd Miejski w Dzierzgoniu wykorzystując do tego celu posiadane zasoby.

X.2. System wdrażania gminnego programu rewitalizacji

Poniżej scharakteryzowane zostały główne zadania i kompetencje kluczowych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030:

1. Burmistrz Dzierzgonia
 - kieruje, koordynuje i nadzoruje wdrażanie GPR;
 - kieruje, koordynuje i nadzoruje realizację zaplanowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

2. Zespół zadaniowy ds. rewitalizacji
 - pełni funkcję operatora rewitalizacji;
 - sporządza okresowe sprawozdania z realizacji GPR;
 - monitoruje sytuację na obszarze objętym rewitalizacją;
 - przeprowadza ewaluację GPR;
 - zbiera propozycje zmian do GPR;
 - prowadzi konsultacje społeczne z mieszkańcami;
 - odpowiada za aktualizację zapisów GPR;

- dba o upowszechnienie założeń GPR wśród mieszkańców;
 - opracowuje procedury: zgłaszania nowych zadań do GPR, monitorowania zadań wskazanych w GPR, zgłaszania zmian do GPR.
 - monitoruje zmiany wynikające z realizowanych przedsięwzięć.
3. Jednostka odpowiedzialna za merytoryczne przygotowanie projektów infrastrukturalnych tzw. twardych
- pozyskuje środki na rzecz realizacji działań infrastrukturalnych zapisanych w GPR;
 - sporządza okresowe sprawozdania z realizacji GPR w zakresie inwestycji infrastrukturalnych;
 - zgłasza nowe zadania infrastrukturalne wpisujące się w przyjęte cele rewitalizacji;
 - koordynuje realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych o charakterze infrastrukturalnym.
4. Jednostka odpowiedzialna merytorycznie za przygotowanie projektów społecznych
- pozyskuje środki na rzecz realizacji działań społecznych zapisanych w GPR;
 - sporządza okresowe sprawozdania z realizacji GPR w zakresie projektów społecznych;
 - zgłasza nowe zadania społeczne;
 - angażuje partnerów społecznych;
 - koordynuje realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych o charakterze społecznym.
5. Jednostka odpowiedzialna za finansowe rozliczenie zaplanowanych projektów
- ujmuje zaplanowane w GPR zadania w Wieloletniej Prognozie Finansowej oraz rocznych budżetach gminy;
 - monitoruje przepływy finansowe związane z realizacją zadań współfinansowanych ze środków UE;
 - monitoruje możliwości pozyskania dofinansowania na realizację zadań wpisujących się w cele GPR.
6. Komitet Rewitalizacji
- tworzy forum współpracy i wymiany informacji pomiędzy interesariuszami rewitalizacji,

- opiniuje zmiany w GPR;
- rekomenduje zgłaszane zmiany w GPR;
- opiniuje sprawozdania z realizacji GPR;
- wyraża opinie oraz podejmuje inicjatywy w zakresie rewitalizacji;
- upowszechnia wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji informacje na temat realizowanych przedsięwzięć;
- dostarcza informacji i opinii na temat realizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych i efektów związanych z ich realizacją.

X.3. System monitorowania i ewaluacji gminnego programu rewitalizacji

System monitorowania Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 składa się z dwóch elementów: bieżącego monitoringu oraz ewaluacji (*on-going* oraz *ex-post*) i ma za zadanie kontrolę tempa i stopnia realizacji programu, osiągnięcia określonych w nim celów i kierunków działań, jak również ocenę zmian, jakie wywoła realizacja programu na wyznaczonym do rewitalizacji obszarze.

Monitoring

Monitoring to regularne zbieranie i analiza danych na temat realizacji programu, poprzez co sprawdzona zostaje zgodność przebiegu realizacji programu z pierwotnymi założeniami, tak w aspekcie rzeczowym (postępów prac, alokacji zasobów), jak i finansowym.

Z uwagi na złożony charakter Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030, proces monitorowania powinien być procesem ciągłym. Sprawozdania z postępów w realizacji zadań uwzględnionych w programie przygotowywane będą raz w roku, zaś informacja o przebiegu realizacji programu będzie zamieszczana w corocznym raporcie o stanie gminy przedstawianym przez Burmistrza Dzierzgonia Radzie Miejskiej.

Jednostka pełniąca funkcję operatora rewitalizacji będzie otrzymywać od pozostałych jednostek uczestniczących w procesie wdrażania programu informacje na temat projektów i efektów ich realizacji w danym roku. Przekazywane informacje powinny zawierać w szczególności dane na temat czasu realizacji przedsięwzięć (harmonogramy), osiągniętych efektów (wskaźniki), trudności i problemów pojawiających się w trakcie realizacji, zadań do realizacji na kolejny rok.

Ewaluacja

Ewaluacja to systematyczna i obiektywna ocena trwającego lub zakończonego programu, uwzględniająca nie tylko sposób jego realizacji, ale także jego koncepcję (teorię) oraz – przede wszystkim – osiągnięte rezultaty. Celem ewaluacji jest sprawdzenie czy program odpowiada na zdiagnozowane potrzeby, czy osiąga zaplanowane cele (wywołuje zaplanowane rezultaty) oraz czy zmiany wywołane jego realizacją można uznać za trwałe.

Sporządzona ocena podlegać będzie zaopiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji oraz ogłoszeniu w Biuletynie Informacji Publicznej.

Gminny Program Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 podlegać będzie ocenie aktualności i stopnia realizacji (w ramach ewaluacji *on-going*), dokonywanej przez Burmistrza co najmniej raz na 3 lata.

Ewaluacja *ex-post* przeprowadzona zostanie po zakończeniu realizacji programu i obejmować będzie w szczególności ocenę stopnia rozwiązania problemów zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji.

Wskaźniki

W Tabeli nr 9 przedstawiono wskaźniki wykorzystywane na potrzeby monitoringu realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030. Zawarte w tabeli wskaźniki będą podstawowym narzędziem śledzenia postępów realizacji programu. Wybrane miary mają za zadanie wskazać na ile udało się osiągnąć poszczególne cele w nim wytyczone.

Z uwagi na dużą zmienność otoczenia społeczno-gospodarczego przyjęto, że operator rewitalizacji raz do roku analizował będzie podstawowe mierniki rozwoju społeczno-gospodarczego (np. wskaźnik bezrobocia, inflacji, wzrostu PKB) celem ustalenia możliwego wpływu sytuacji zewnętrznej, na zjawiska i procesy zachodzące na obszarze rewitalizacji.

W przypadku znacznych zmian w zakresie stanu gospodarki lub przepisów prawa w zakresie pomocy społecznej, podejmowane będą kroki celem weryfikacji możliwości przyjętych celów i kierunków rewitalizacji.

Aktualizację Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 przeprowadzać będzie się w sytuacji istotnych zmian w zakresie jego realizacji lub na uzasadniony wniosek interesariuszy rewitalizacji poparty co najmniej 100 podpisami mieszkańców, zgodnie z procedurą wynikającą z przepisów ustawy z 9 października 2015 roku o rewitalizacji. Wnioski opiniować będzie Komitet Rewitalizacji, zaś ostateczna decyzja dotycząca zainicjowania aktualizacji programu należeć będzie do Burmistrza Dzierzgonia.

Tab. 9. System wskaźników Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030

WSKAŹNIK		WARTOŚĆ BAZOWA (2020-2021)	OCZEKIWANA WARTOŚĆ DOCELOWA (2030)
CEL I: Wielopokoleniowa społeczność posiadająca dostęp do wysokiej jakości usług publicznych			
Zmiana liczby ludności na 100 mieszkańców		-23	wzrost
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym będących mieszkańcami obszaru rewitalizacji		22,6	spadek
Odsetek mieszkańców obszaru rewitalizacji objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną		71%	spadek
Liczba osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym		1,9	spadek
Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z	języka polskiego (%)	na obszarze rewitalizacji	50,34%
	matematyki (%)		37,52%
	języka angielskiego (%)		51,07%
Liczba wypożyczeń na 1 czytelnika będącego mieszkańcem obszaru rewitalizacji		5	wzrost
Liczba Niebieskich Kart na 100 mieszkańców obszaru rewitalizacji		2,8	spadek
Liczba interwencji Policji (ogółem) na 100 mieszkańców obszaru rewitalizacji		49,6	spadek
CEL II: Obszar wysokiej aktywności gospodarczej oferujący zdywersyfikowaną paletę dóbr i usług			
Liczba firm w CEIDG na 100 mieszkańców obszaru rewitalizacji		6,4	wzrost
Liczba firm nowo zarejestrowanych w ciągu roku w CEIDG na 10 firm w CEIDG na obszarze rewitalizacji		2,3	wzrost
Liczba firm wyrejestrowanych w ciągu roku z CEIDG na 10 firm w CEIDG na obszarze rewitalizacji		1,8	spadek
CEL III: Dostępne, estetyczne i wielofunkcyjne przestrzenie publiczne			

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ BAZOWA (2020-2021)	OCZEKIWANA WARTOŚĆ DOCELOWA (2030)
Nowoutworzone przestrzenie publiczne zlokalizowane na obszarze rewitalizacji	0	2
Średnia piesza dostępność z miejsca zamieszkania do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na obszarze rewitalizacji w metrach	155	spadek
CEL IV: Sprawny i bezpieczny system komunikacji w obrębie obszaru rewitalizacji		
Długość zmodernizowanych lub nowo wybudowanych chodników na obszarze rewitalizacji w metrach	0	1000
Długość zmodernizowanych dróg przebiegających przez obszar rewitalizacji w celu poprawy bezpieczeństwa wszystkich uczestników	0	1000
Liczba barier przestrzennych i architektonicznych zlikwidowanych na obszarze rewitalizacji	0	50
Udział obszaru rewitalizacji objętego strefą parkowania	0	50%
CEL V: Środowisko naturalne wspierające zdrowy styl życia		
Liczba lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe na 100 budynków mieszkalnych położonych na obszarze rewitalizacji	68	spadek

X.4. Ramowy harmonogram realizacji gminnego programu rewitalizacji

W poniższej tabeli zaprezentowano ramowy harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030.

Tab. 10. Ramowy harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030

LP	ETAPY I RODZAJE DZIAŁAŃ	2026	2027	2028	2029	2030	2031
1.	Uchwalenie GPR przez Radę Miejską w Dzierzgoniu						
2.	Wprowadzenie zaplanowanych działań do WPF						
3.	Powołanie Komitetu Rewitalizacji						
4.	Posiedzenia Komitetu Rewitalizacji						
5.	Akcja informacyjno-edukacyjno-promocyjna						
6.	Realizacja działań aktywizujących i przygotowujących interesariuszy do dalszych działań						
7.	Monitoring						
8.	Przygotowane działań, w tym w ramach Programu Regionalnego FEP na lata 2021-2027						
9.	Realizacja działań, w tym w ramach Programu Regionalnego FEP na lata 2021-2027						
10.	Ewaluacja GPR						
11.	Podsumowanie działań realizowanych w okresie programowania do 2030 r.						
12.	Przygotowania do kontynuacji działań rewitalizacyjnych w kolejnym okresie programowania						

X.5. Koszty związane z zarządzaniem gminnym programem rewitalizacji

Tab. 11. Indykatywne zestawienie kosztów zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030

DZIAŁANIE	IŁOŚĆ	JEDNOSTKA	CENA JEDNOSTKOWA [PLN]	RAZEM BRUTTO [PLN]
Ocena stopnia wykonania GRP (ewaluacja)	2	szt.	35 000	70 000
Wsparcie edukacyjne (szkolenie) członków Komitetu Rewitalizacji	Proces ciągły	-	10 000	10 000
Działania informacyjno-promocyjne w zakresie prowadzonego procesu rewitalizacji			15 000	15 000
Inne (m.in. wyjazdy studyjne, prelekcje, wsparcie eksperckie itp.)			20 000	20 000
				115 000*

* Zaplanowana wartość środków może ulec zmianie ze względu na dynamiczny wzrost cen usługi trudności w oszacowaniu tej wartości w tak długiej perspektywie czasu.

XI. REALIZACJA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

XI.1. Planowanie przestrzenne

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

W związku z reformą planowania przestrzennego, wprowadzoną ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw, nie można obecnie sporządzać zmian studium.

Plan ogólny

Na dzień uchwalenia Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 nie zostały zakończone prace nad Planem Ogólnym Gminy Dzierzgoń.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Realizacja działań ujętych w Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 nie będzie wymagała zmiany obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Gdyby w późniejszym terminie, w związku z okolicznościami trudnymi obecnie do przewidzenia pojawiła się konieczność takowej zmiany, wszczęte zostaną odpowiednie procedury.

Miejscowy plan rewitalizacji

Nie przewiduje się opracowania miejscowego planu rewitalizacji na obszarze rewitalizacji wyznaczonym w Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030.

Specjalna Strefa Rewitalizacji

W Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 nie przewiduje się ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji.

XI.2. Określenie niezbędnych zmian w uchwałach, o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminnym i o zmianie kodeksu cywilnego

W wyniku realizacji zadań wskazanych w Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 nie ulegnie zmianie Uchwała Nr XVI/237/2020 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 29 października 2020 r. w sprawie przyjęcia Wieloletniego Programu Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Dzierzgoń na lata 2020 -2025.

XI.3. Określenie zmian w uchwale, o której mowa w art. 7 ust. 3 ustawy rewitalizacji - komitet rewitalizacji

W związku z realizacją zadań wskazanych w Gminnym Programie Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 nie ulegnie zmianie uchwała nr XXXVII/553/2023 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 14 września 2023 r. dotycząca określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji Dzierzgonia.

Spis rysunków

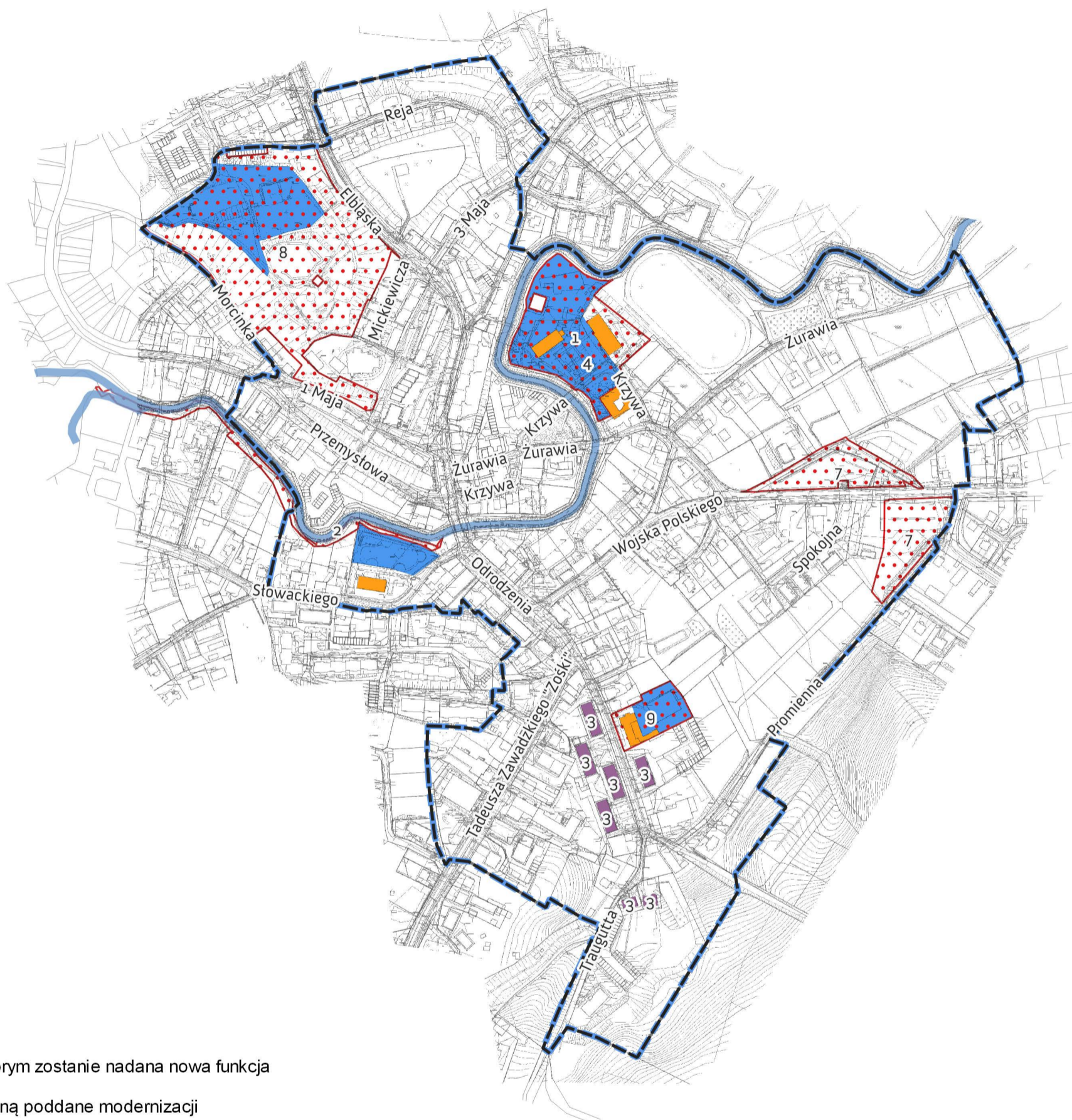
Rys. 1. Podział miasta i gminy Dzierzgoń na jednostki referencyjne	9
Rys. 2. Natężenie zjawisk kryzysowych w poszczególnych jednostkach referencyjnych	12
Rys. 3. Obszar zdegradowany i rewitalizacji w Dzierzgoniu	14
Rys. 4. Mapa hipsometryczna obszaru rewitalizacji	36
Rys. 5. Koniunktura w sekcjach: przetwórstwo przemysłowe, budownictwo, handel detaliczny oraz zakwaterowanie i gastronomia w listopadzie 2022 r.....	47
Rys. 6. Zasięg obszaru szczególnego zagrożenia	73
Rys. 7. Obszar rewitalizacji jako OSI wyznaczone w projekcie Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2023-2030.....	79
Rys. 8. Podział na strefy funkcjonalne w mieście Dzierzgoń	85
Rys. 9. Plakat informujący o warsztatach strategicznych zorganizowanych w ramach prac nad Strategią Rozwoju Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2023-2030.....	94
Rys. 10. Obwieszczenie Burmistrza Dzierzgonia o rozpoczęciu konsultacji projektu uchwały delimitacyjnej.....	95
Rys. 11. Przykładowe formy publikacji obwieszczenia Burmistrza Dzierzgonia o konsultacjach projektu uchwały delimitacyjnej.....	96
Rys. 12. Komplementarność przestrzenna przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	121

Spis tabel

Tab. 1. Wyniki analizy koncentracji negatywnych zjawisk w poszczególnych sferach – zestawienie wskaźników syntetycznych w układzie jednostek referencyjnych	11
Tab. 2. Podstawowe parametry obszaru rewitalizacji	13
Tab. 3. Wskaźniki wykorzystane w delimitacji – wartości dla obszaru rewitalizacji i całej gminy.....	17
Tab. 4. Powiązania pomiędzy Gminnym Programem Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 a Strategią Rozwoju Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2023-2030 (projekt).....	81
Tab. 5. Powiązania pomiędzy Gminnym Programem Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030 a Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2022-2030.....	84
Tab. 6. Wpływ przedsięwzięć rewitalizacyjnych na sfery kryzysu zidentyfikowane na obszarze rewitalizacji.....	115
Tab. 7. Analiza komplementarności międzyokresowej.....	117
Tab. 8. Szacunkowa wartość oraz źródła finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych ...	122
Tab. 9. System wskaźników Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023- 2030	129
Tab. 10. Ramowy harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030.....	131
Tab. 11. Indykatywne zestawienie kosztów zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji Dzierzgonia na lata 2023-2030	132

ZMIANY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE

1:5000

- Tereny i budynki, którym zostanie nadana nowa funkcja
- Budynki, które zostaną poddane modernizacji
- Podniesienie jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych
- Realizacja działań sprzyjających integracji społecznej

PODSTAWOWE PRZEDSIĘWZIĘCIA REALIZOWANE NA OBSZARZE REWITALIZACJI:

- O OGRANICZONYM PRZESTRZENNIE ZASIĘGU
- OBEJMUJĄCE CAŁY OBSZAR
- 1. CENTRUM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ DLA DZIECI I MŁODZIEŻY
- 2. PRZEDSZKOLE BEZ BARIER – BEZPIECZNE, RADOSNE I GOTOWE NA WSZECHSTRONNY ROZWÓJ KAŻDEGO MALUCHA
- 3. NISKOEMISYJNY DZIERZGOŃ
- 4. KRZYWA TO OSTATNIA PROSTA - WSPÓLNA PRZESTRZEŃ DLA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ
- 5. PODWÓRKO – WSPÓLNA SPRAWA
- 6. Utworzenie BIURA ZMIANY MIESZKAŃ
- 7. OŻYWIENIE TARGOWISKA MIEJSKIEGO
- 8. OŻYWIENIE WZGÓRZA ZAMKOWEGO
- 9. Utworzenie CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH NA OBSZARZE REWITALIZACJI MIASTA DZIERZGONIA